ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ

ԱՐՇԱԿ Բ.

ԵՐԳԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

DIKRAN TCHOUHADJIAN

ARSACE II

TRAGEDIA LIRICA IN QUATTRO ATTI
DI
TOMMASO TERSIAN

OPERA COMPLETA PER CANTO E PIANOFORTE

RIDUZIONE DI DIKRAN TCHOUHADJIAN E HAIG AVAKIAN

REVISIONE MUSICALE A CURA DI
HAIG AVAKIAN

REVISIONE DRAMMATURGICA A CURA DI
GERALD PAPASIAN

REVISIONE LINGUISTICA DEL LIBRETTO A CURA DI
PASCAL GABELLONE

CAIRO
2000

ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ

ԱՐՇԱԿ Բ.

ՕՓԵՐԱ ՉՈՐՍ ԱՐԱՐՈՎ

ԼԻՊՐԵԹԹՕ՝
ԹՈՎՄԱՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

ԵՐԳԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ԴԱՇՆԱԿԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝
ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱԶԵԱՆ

ԼԻՊՐԵԹԹՈՅԻ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
ՓԱՍՔԱԼ ԿԱՊԵԼԼՈՆԷ

ԳԱՀԻՐԷ
2000

Հրատարակութիւն՝ Գահիրէի Հայկական Բարեգործական
Ընդհանուր Միութեան «ՍԱԹԵՆԻԿ Ճ. ՉԱԳԸՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ»-ին
15, Emad El-Din street, Cairo -11111, Egypt

Այս աշխատութեան մասնագիտական տնօրինումներուն եւ իրագործումին
մասնակցած է Փարիզի «Տիգրան Զուհաճեան Հետազօտական Կեդրոն»-ը
54, rue Eugène Carrière, 75018 Paris, France

Տպագրութիւն՝ «Նուպար Տպագրատուն», Գահիրէ

Երաժշտութեան համակարգիչի շարուածք եւ ձեւաւորում՝ Հայկ Աւագեան
Բնագիրի ձեւաւորում՝ Մարտիրոս Պալաեան եւ Ծահէ Լուսարարեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կու գանք խորին շնորհակալութիւն յայտնելու Գահիրէի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի վարչութեան եւ իր յարգելի ատենապետ տիար Պերճ Թէրզեանին, որոնք յօժարութեամբ ընդունեցին եւ ամէն դիւրութիւն ընծայեցին հրատարակելու այս հատորը:

Շնորհակալութիւն՝ Երեւանի «Չարենց» Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի նախկին եւ ներկայ տնօրէններուն՝ տեարք Աշոտ Օհանեանին եւ Հենրիկ Բախչինեանին, եւ երաժշտական բաժինի գիտաշխատողներուն, որոնք առիթ ընծայեցին մեզի ուսումնասիրելու Զուհաճեանի ձեռագիրները:

Շնորհակալութիւն՝ Փարիզի Հ.Բ.Ը.Մ. «Նուպարեան» Մատենադարանին եւ անոր աւանդապահ Յարութիւն Գէորգեանին:

Շնորհակալութիւն՝ բանասէր Տիգրան Գէորգեանին, լեզուական եւ խմբագրական նշումներուն համար:

Շնորհակալութիւն՝ տիար Մարտիրոս Պալաեանին, հրատարակչական վերահսկողութեան համար:

Շնորհակալութիւն՝ տոքթ. Քլոտ Մութաֆեանին՝ տնօրէն «Տ. Զուհաճեան Հետազօտական Կեդրոն»-ին, տոքթ. փրոֆ. Ծովինար Յակոբեան-Զալոյեանին, տէր եւ տիկին Լեւոն եւ Սիլվի Պաղտասարեաններուն, տիկին Նորա Արմանիին, տիար Լեւոն Քէօչէյեանին եւ բոլոր անոնց՝ որոնք կարեւոր օժանդակութիւն մատուցին այս հատորին պատրաստութեան աշխատանքներուն:

Խմբագիրներ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Մեծանուն երաժշտահան Տիգրան Չուհաճեան (1837, Կ. Պոլիս-1898, Զմիւռնիա) հիմնադիրն է արեւելեան մասնագիտացուած ինքնուրոյն դպրոցի մը, որ մեծ ազդեցութիւն գործած է հաւասարապէս հայկական, թրքական եւ ամբողջ միջին արեւելեան երաժշտութեան վրայ:

Չուհաճեան կը յատկանշուի խոր ու հզօր երաժշտական անհատականութեամբ՝ որուն մէջ արեւելեան յոյզերն ու ապրումները ամրապնդուած են արեւմտեան մասնագիտացուած երաժշտութեան կուռ տրամաբանութեամբ ու բարձր արհեստավարժութեամբ (թեքնիք): Ան հեղինակն է երկու օփերաներու՝ «Արշակ Բ.» (1868) եւ «Զեմիրէ» (1891), երեք օփերէթներու՝ «Արիֆին հիյլէսի» (1872, վերանայուած՝ 1874), «Քէօսէ Քէհեա» (1875) եւ «Լէպլէպիճի Հօր Հօր աղա» (1875), բազմաթիւ երգերու, ռոմանսներու, դաշնակի ստեղծագործութիւններու, եւ այլն:

Հայկական առաջին օփերային՝ «Արշակ Բ.»-ին յօրինումը աւարտած է 1868-ին: Լիպրեթթիսթն է հանրածանօթ պոլսահայ բանաստեղծ ու թատերագիր Թովմաս Թէրզեան (1840, Կ. Պոլիս-1909, Կ. Պոլիս): Թէեւ ստոյգ փաստերը կը պակսին, սակայն, ըստ մատչելի աղբիւրներուն, «Արշակ Բ.» Չուհաճեանի կենդանութեան ամբողջութեամբ չէ բեմադրուած: Կատարուած են անկէ հատուածներ, յատկապէս «Նախերգանք»-ը (Sinfonia), որ վայելած է լայն ժողովրդականութիւն: Օփերան առաջին անգամ կը բեմադրուի 1945 Նոյեմբեր 17-ին, Երեւանի «Սպենդիարեան» օփերայի եւ պալէի թատրոնին մէջ, երաժշտութեան բազում փոփոխութիւններով (խմբագիրներ՝ Լեւոն Խոջա-էյնաթեան եւ Ալեքսանդր Տահվերդեան) եւ բոլորովին նոր, արեւելահայերէն լիպրեթթոյով մը (հեղինակ՝ Արմէն Գուլակեան)[1]:

Այս հատորը «Արշակ Բ.» օփերայի առաջին ամբողջական հրատարակութիւնն է, ուր մեր նպատակն է անփոփոխ պահելով հեղինակային ձեռագիրը միաժամանակ զայն մատչելի դարձնել կատարումի եւ բեմադրութեան: Հետեւաբար, երաժշտական թէ թատերական որեւէ յաւելագրութիւն նշած ենք ուղղանկիւն փակագիծերու մէջ:

Լիպրեթթոյին հետ կապուած թատերական մեր յաւելագրութիւնները կը ծառայեն պատմութեան բնական ընթացքին եւ կերպարներուն հոգեբանական անցումներուն յստակ ըմբռնումին եւ ծանօթագրուած են «Յաւելումներ» գլուխին մէջ: Քանի մը տեղ, մեր կողմէ առաջարկուած են նոր բառեր՝ յստակեցնելու համար թատերական գործողութեան շարունակականութեան եւ տրամաբանութեան հետ կապուած որոշ հարցեր, որոնք ծանօթագրուած են «Փոփոխութիւններ»-ուն մէջ: Ամբողջացուցած ենք հեղինակային ձեռագիրներուն մէջ բացակայող բառերը եւ ծանօթագրած «Վերականգնումներ»-ուն մէջ:

Լիպրեթթոյի իտալերէն լեզուի խմբագրութիւնը կատարած է Փասքալ Կապելլոնէ, որ նաեւ իտալերէն թարգմանած է նոր բառերը եւ առաջարկուած բեմական գործողութիւնները:

Նկատի ունենալով աշխատանքին բարդութիւնը, կատարողներուն եւ բեմադրիչներուն ներողամտութիւնը կը հայցենք ակամայօրէն տեղ գտած վրիպակներուն համար:

Հ. Աւագեան
Ժ. Բաբազեան

1.- «Արշակ Բ.»-ի պատմական ուղիին մասին տե՛ս Հայկ Աւագեան, «Արշակ Բ.» օփերան, պատմական ակնարկ, «Տեղեկատու», պաշտօնաթերթ, Գահիրէ, թիւ 11, Ապրիլ 1999, էջ 4-10:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ

ԱՐՇԱԿ, Արքայ Հայոց .... *Պարիթոն*
ՕԼԻՄԲԻԱ, Թագուհի Հայոց՝ դուստր Բիւզանդիոյ կայսրին .... *Սոփրանօ*
ՓԱՌԱՆՁԵՄ, Իշխանուհի, ամուսին Գնելին .... *Սոփրանօ*
ՎԱՂԻՆԱԿ, Սպարապետ .... *Թենոր*
ՆԵՐՍԷՍ ՄԵԾ, Կաթողիկոս .... *Պաս*
ԳՆԵԼ, Իշխան .... *Թենոր*
ՎԱՐԴԱՆ, Արքունի թիկնապահ .... *Պարիթոն*
ՓՈԼԻՍԷՆԱ, Նաժիշտ Օլիմպիայի .... *Մեձձօ - սոփրանօ*
ՍՏՈՒԵՐ ՏԻՐԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ .... *Պաս*
ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ .... *[Մեձձօ - սոփրանօ]*
ԱՅԼ ՍՏՈՒԵՐՆԵՐ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՀԱՅՈՑ, ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ, ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ, [ՌԱԶՄԻԿՆԵՐ, ԱՐՔՈՒՆԻ ԹԻԿՆԱՊԱՀԵՐ, ՍՊԱՍԱՒՈՐՆԵՐ, ԱԾՊԱՐԱՐՆԵՐ ԵՒ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐ, ՆԱԺԻՇՏՆԵՐ, ՊԱՐՈՂ ԶՈՅԳԵՐ]

Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ Հայաստանի Արմաւիր քաղաքին մէջ, 365 թուականին

PERSONAGGI

ARSACE, Re degli Armeni .... *Baritono*
OLIMPIA, Regina degli Armeni e figlia dell' Imperatore di Bisanzio........ *Soprano*
PARANSEMA, Principessa, sposa di Knel .... *Soprano*
VALINACE, Stratelata .... *Tenore*
NERSES, Catholicos .... *Basso*
KNEL, Principe .... *Tenore*
VARTAN, Guardia del Re .... *Baritono*
POLISSENA, Ancella d'Olimpia .... *Mezzo-Soprano*
OMBRE DEL RE DIRAN .... *Basso*
IL FANCIULLO .... *[Mezzo-Soprano]*
ALTRE OMBRE, POPOLO ARMENO, SACERDOTI, SATRAPI, [GUERRIERI, GUARDIE REALI, SERVITORI, GIULLARI E INTRATTENITORI MASCHERATI, ANCELLE, COPPIE DANZANTI]

L'azione ha luogo in Armenia nella città di Armavir, l'anno 365

ARSACE II

di

Dikran Tchouhadjian

SINFONIA

Andante sostenuto

p

4

8

rall.

[a tempo]

p

12

16

19

rall.

23

Andante con moto

p

26

29

32

35

38

Sostenuto religioso

pp

p

43

48

52

allarg.

Allegro moderato

55

59

62

66

70

ff *animando*

73

76

allarg. e pesante

a tempo

79

rall.

Andante con moto

82

con espressione

85

88

91

94

97

rall.

Allegro assai

ff

100

104

108

p cresc.

ff

112

116

tr tr

p

tr tr tr

tr tr

119

tr tr tr

122

ff

p

tr tr

125

tr tr tr

tr tr

tr tr tr

128

130

132

134

ff

136

139

144

Allegro

p

150

156

162

f *p*

167

172

f *p*

pp

177

181

185

ff *pp* *ff*

190

p

198

203

208

p

214

220

ff

226

231

236

241

246

rall.

p *a tempo*

252

258

cresc.

264

270

f

276

ff

282

288

p

293

299

305

311

cresc.

316

f

ff

320

326

331

336

342

ATTO PRIMO

[Una bella giornata d'estate.]* Campo: a destra rupi scoscese adombrate da boschi; a sinistra, nel fondo, si scorge l'Ararat.- [Il popolo attende per acclamare il ritorno del Re Arsace IIo e del suo esercito vittorioso che ha sconfitto i Persi dopo lunghe guerre. Fra la folla sono presenti la Regina Olimpia, la Principessa Paransema, il "Catholicos" Nerses, sacerdoti ed altri dignitari.]

No. 1 INTRODUZIONE E CORO

SCENA I

9

ce il fier drap-pel, il fier drap-pel - lo.

ce il fier drap-pel, il fier drap-pel - lo.

12

(Banda di dentro)

ff

15

17

19

21

POPOLO

Tenori

Bassi (Entrata dell'esercito. Il popolo corre ad acclamarlo.)

Di

(Banda in scena)

Di

23

quel - l'ac - ciar, di quel - l'ac - ciar al ful - mi - ne

quel - l'ac - ciar, di quel - l'ac - ciar al ful - mi - ne

25

tre - ma il ne - mi - co au - da - - ce: qua - lor com - bat - te Ar -

tre - ma il ne - mi - co au - da - - ce: qua - lor com - bat - te Ar -

28

sa - - ce pro-pi-zio ar-ri - de, ar-ri - de il ciel. Co-

sa-ce ar-ri-de il ciel, ar-ri-de il ciel. Co-

31

sì o-gnor, co-sì re-spin-to sper-da-si il ri - o po-ter dell'

sì o-gnor, co-sì re-spin-to sper-da-si il ri - o po-ter dell'

34

em - pio: or-ri-do a-tro - ce scem - pio ne

em - pio: or-ri-do a-tro - ce scem - pio

37

fac - cia il no - stro ac - ciar! or - ri - do a - tro - ce

ne fac - cia il no - str'ac - ciar! or - ri - do a - tro - ce

40

scem - pio ne fac - cia il no - stro ac -

scem - pio ne fac - cia il no - stro ac -

42

cia - ro! A lu - i ri - cet - to

cia - ro! A lu - i ri - cet - to

44

nie - ghi - si so - vra un suol, so-vra un suol cle - men - te,

nie - ghi - si so - vra un suol, so-vra un suol cle - men - te,

47

col - ga il suo piè fug - gen - te il tem - pe - sto - so

col - ga il suo piè fug - gen - te il tem - pe - sto - so

50

mar, il tem - pes - to - so

mar, il tem - pes - to - so

53

mar, col-ga il su-o piè fug-gen-te il tem-pe-sto-so mar, il tem-pe-sto-so

mar, col-ga il su-o piè fug-gen-te il tem-pe-sto-so mar, il tem-pe-sto-so

56

mar, il tem-pes-to-so

mar, il tem-pes-to-so

59

mar, col-ga il su-o piè fug-gen-te il tem-pe-sto-so mar, il tem-pe-sto-so

mar, col-ga il su-o piè fug-gen-te il tem-pe-sto-so mar, il tem-pe-sto-so

62

mar, tem - pe - sto - so mar, tem - pe - sto - so mar.

mar, tem - pe - sto - so mar, tem - pe - sto - so mar.

65 **Soprani**

Di lu - ce se-re - na, se - re - na

p

68

ce - le - ste scin-til - la sul crin ti sfa-vil - la, sul

71

crin ti sfa-vil - la ec - cel - so mio Re! ec - cel - so mio Re!

74 **Soprani**

Dall' E - u-fra - te all' In - do tra-scor-se il

Tenori

Dall' E - u-fra - te all' In - do tra-scor-se il

Bassi

Dall' Eu - fra - te all' In - do tra-scor-se il

77

tu - o ci - glio e l'o - ste, e l'o - ste al pe - ri - glio, al pe - ri - glio

tu - o ci - glio e l'o - ste, e l'o - ste al pe - ri - glio, al pe - ri - glio

tuo ci - glio e l'o - ste, e l'o - ste al pe - ri - glio, al pe - ri - glio

80

si fe'! tre-man - te, tre - man - te si fe'! O pa-tri - a, o pa-tri - a, o Ar-

si fe'! tre-man - te, tre-man - te si fe'! O pa-tri - a, o pa-tri - a, o Ar-

si fe'! tre-man - te, tre - man - te si fe'! O pa-tri - a, o pa-tri - a, o Ar-

83

me - nia ar - ri - se vit-to - ria, vit - to - ria: un

me - nia ar - ri - se vit-to - ria, vit - to - ria: un

me - nia ar - ri - se vit-to - ria, vit - to - ria: un

86

ser - to di glo - ria, di glo - ria s'ap - pres - sa, s'ap - pres - sa al tuo

ser - to di glo - ria, di glo - ria s'ap - pres - sa, s'ap - pres - sa al tuo

ser - to di glo - ria, di glo - ria s'ap - pres - sa, s'ap - pres - sa al tuo

89

crin. Del Per - so, del Per - so già do - ma la

crin. Del Per - so, del Per - so già do - ma la

crin. Del Per - so, del Per - so già do - ma la

92

fie - ra, la fie - ra bal - dan - za, Ar - sa - ce s'a-van - za, s'a-

fie - ra, la fie - ra bal - dan - za, Ar - sa - ce s'a-van - za, s'a-

fie - ra, la fie - ra bal - dan - za, Ar - sa - ce s'a-van - za, s'a-

95

van - za qual rag - gio, qual rag - gio di - vin! O

van - za qual rag - gio, qual rag - gio di - vin! O

van - za qual rag - gio, rag-gio di - vin! O

98

pa - tri - a, o pa - tri - a, o Ar - me - nia ar - ri - se vit - to - ria, vit-

pa - tri - a, o pa - tri - a, o Ar - me - nia ar - ri - se vit - to - ria, vit-

pa - tri - a, o pa - tri - a, o Ar - me - nia ar - ri - se vit - to - ria, vit-

101

to - ria: un ser - to di glo - ria, un ser - to di glo - ria s'ap-

to - ria: un ser - to di glo - ria, un ser - to di glo - ria s'ap-

to - ria: un ser - to di glo - ria, un ser - to di glo - ria s'ap-

104

pres - sa al tu - o crin. Del Per - so già

pres - sa al tu - o crin. Del Per - so già

pres - sa al tu - o crin. Del Per - so già

tr tr

107

do - ma la fie - ra, la fie - ra bal- dan - za.

do - ma la fie - ra, la fie - ra bal- dan - za.

do - ma la fie ra, la fie - ra bal- dan - za.

tr tr tr tr tr tr

3 3 3 3

12 12

110

Vi - va il Re! vi - va il Re! a lui giu - riam, a lui giu-

Vi - va il Re! vi - va il Re! a lui giu - riam, a lui giu-

Vi - va il Re! vi - va il Re! a lui giu - riam, a lui giu-

113

ria - mo e - ter - na fè! e - ter - na fè!

ria - mo e - ter - na fè! e - ter - na fè!

ria - mo e - ter - na fè! e - ter - na fè!

116

Vi - va il Re! vi - va il Re! a lui giu - riam, a lui giu-

Vi - va il Re! vi - va il Re! a lui giu - riam, a lui giu-

Vi - va il Re! vi - va il Re! a lui giu - riam, a lui giu-

119

ria - mo e - ter - na fè! e - ter - na fè! a lui giu - riam e - ter - na

ria - mo e - ter - na fè! e - ter - na fè! e - ter - na

ria - mo e - ter - na fè! e - ter - na fè! e - ter - na

122

fè! a lui giu-riam e-ter-na fè! a lui giu-riam e-

fè! e-ter-na fè! a lui giu-riam e-

fè! e-ter-na fè! a lui giu-riam e-

125

ter - na fè! a lui giu-riam e-ter-na fè! a lui giu-riam e-ter-na

ter - na fè! a lui giu-riam e-ter-na fè! a lui giu-riam e-ter-na

ter - na fè! a lui giu-riam e-ter-na fè! a lui giu-riam e-ter-na

128

(Entrata di Arsace sul cocchio trionfale preceduto e seguito [dai

fè!

fè!

fè!

grandioso

soldati, dal suo luogotenente Vartan, dai satrapi e dal loro capo, Valinace.])

131

134

137 ARSACE

O fi - di mie - i, tre-gua al-la gio-ia e a' can - ti!

p

141 VARTAN ([ad Arsace])

Te vin - ci - tor con lie - te gri - da ac-cla-ma il po-pol

144 ([Olimpia lo accoglie amorevolmente.])

VAR.

tuo.

147 ARSACE ([notando che Paransema non si avvicina a lui, diventa cupo])

(Co- sì po-tes-se al - l'al - ma

150
A.
ri-dar la pri-sca av-ven - tu - ra - ta cal - -
tr tr tr tr tr tr tr tr
153
A.
ma! I-gno-to af-fan-no o-gno-ra il
157
Sostenuto
A.
sen mi strug-ge.)
VARTAN
Ban-do al do - lor che ro - de l'a - ni - ma del
Soprani
Ban-do al do - lor che ro - de l'a - ni - ma del
Tenori
Ban-do al do - lor che ro - de l'a - ni - ma del
Bassi
Ban-do al do - lor che ro - de l'a - ni - ma del
POPOLO
Sostenuto

161

VAR.

no - stro Re.

no - stro Re.

no - stro Re.

no - stro Re.

165 **ARSACE** ([riprendendosi e accettando le acclamazioni])

L'al-ma fe-li-ce go - de oh! po - pol mio con

169

A.

te. Deh! spie-ga l'a - li can - di - de so - vra l'Ar-me-nia,o

173

Primo tempo

A.

Pa - ce! Scen - di dal ciel! pro - pi - zio t'in - vo - ca il cor d'Ar-

Primo tempo

pp

177

A.

sa - ce... e tu sul - la mi - a pa - tri - a span - di le - ti - zia, e a-

181

A.

mo - re; t'in - vo - ca il cor d'Ar-

VARTAN

Scen - di dal ciel! pro - pi - zi - o

Soprani

Scen - di dal ciel! pro - pi - zi - o

Tenori

Scen - di dal ciel! pro - pi - zi - o

Bassi

Scen - di dal ciel! pro - pi - zi - o

POPOLO

f

p

185

A.

sa - ce. Span - di le - ti - zia, e a -

VAR.

e tu sul - la no - stra pa - tri - a

e tu sul - la no - stra pa - tri - a

e tu sul - la no - stra pa - tri - a

e tu sul - la no - stra pa - tri - a

f *p*

189

A.

mo - re; di guer - ra il rio fu - ro - re nell'

VAR.

scen - di! ed il no - stro co - re al-

scen - di! ed il no - stro co - re al-

scen - di! ed il no - stro co - re al-

scen - di! ed il no - stro co - re al-

ff

192

A. Or - co spa - ri - rà! sì, di guer - ra il ri - o fu-

VAR. ta - re a te sa - rà! scen - di! ed il no - stro

ta - re a te sa - rà! scen - di! ed il no - stro

ta - re a te sa - rà! scen - di! ed il no - stro

ta - re a te sa - rà! scen - di! ed il no - stro

195

A. ro - re nell' Or - co spa - ri - rà!

VAR. co - re al - ta - re a te sa - rà! sa - rà! sa - rà!

co - re al - ta - re a te sa - rà! sa - rà!

co - re al - ta - re a te sa - rà! sa - rà!

co - re al - ta - re a te sa - rà! sa - rà! sa - rà!

198

A.

Scen - di dal ciel! pro - pi - zio t'in - vo - ca il cor d'Ar - sa - ce... e

pp

202

A.

tu sul - la mi - a pa - tri - a span - di le - ti - zia, e a - mo - re;

206

A.

t'in - vo - ca il cor d'Ar - sa - ce...

VARTAN

Scen - di dal ciel! pro - pi - zio e

POPOLO

Soprani

Scen - di dal ciel! pro - pi - zio e

Tenori

Scen - di dal ciel! pro - pi - zio e

Bassi

Scen - di dal ciel! pro - pi - zio e

f

p

210

A.

span - di le - ti - zia, e a - mo - re; di

VAR.

tu sul - la no - stra pa - tri - a

tu sul - la no - stra pa - tri - a

tu sul - la no - stra pa - tri - a

tu sul - la no - stra pa - tri - a

f

p

214

A.

guer - ra il rio fu - ro - re nell' Or - co spa - ri -

VAR.

scen - di! ed il no - stro co - re al - ta - re a te sa -

scen - di! ed il no - stro co - re al - ta - re a te sa -

scen - di! ed il no - stro co - re al - ta - re a te sa -

scen - di! ed il no - stro co - re al - ta - re a te sa -

217

A.

rà! sì, di guer - ra il ri - o fu - ro - re nell'

VAR.

rà! scen - di! ed il no - stro co - re al-

rà! scen - di! ed il no - stro co - re al-

rà! scen - di! ed il no - stro co - re al-

rà! scen - di! ed il no - stro co - re al-

220

Più mosso

A.

Or - co spa - ri - rà! spa - ri - rà! spa - ri -

VAR.

ta - re a te sa - rà! a te sa - rà! a te sa-

ta - re a te sa - rà! a te sa-rà! a te sa-rà!

ta - re a te sa - rà! a te sa-rà! a te sa-rà!

ta - re a te sa - rà! a te sa - rà! a te sa-

Più mosso

223

A.
rà! di guer - ra il rio fu - ro - re nell'

VAR.
rà! scen - di ed il no - stro co - re al -

scen - di ed il no - stro co - re al -

scen - di ed il no - stro co - re al -

rà! scen - di ed il no - stro co - re al -

225

A.
Or - co spa - ri - rà! spa - ri -

VAR.
ta - re a te sa - rà! a te sa -

ta - re a te sa - rà! a te sa - rà!

ta - re a te sa - rà! a te sa - rà!

ta - re a te sa - rà! a te sa -

227

A.
rà! spa - ri - rà! di guer - ra il rio fu -

VAR.
rà! a te sa - rà! scen - di ed il no - stro

a te sa - rà! scen - di ed il no - stro

a te sa - rà! scen - di ed il no - stro

rà! a te sa - rà! scen - di ed il no - stro

229

A.
ro - re nell' Or - co spa - ri -

VAR.
co - re al - ta - re a te sa -

co - re al - ta - re a te sa -

co - re al - ta - re a te sa -

co - re al - ta - re a te sa -

231

A.

rà! spa - ri - rà! nell' Or - co spa - ri -

VAR.

rà! nell' Or - co spa - ri -

rà! nell' Or - co spa - ri -

rà! nell' Or - co spa - ri -

rà! nell' Or - co spa - ri -

233

A.

rà! spa - ri - rà! nell' Or - co spa - ri -

VAR.

rà! nell' Or - co spa - ri -

rà! nell' Or - co spa - ri -

rà! nell' Or - co spa - ri -

rà! nell' Or - co spa - ri -

235

A.

rà! - -

VAR.

rà! - -

rà! - -

rà! - -

rà! - -

237

A.

VAR.

([La scena termina con grandi manifestazioni di gioia.])

No. 2 SCENA E DUETTO

Paransema ed Arsace

SCENA II.- Una sala nel Palazzo Reale. [Arsace e Vartan stanno conversando.]

Allegro moderato

p

(Entra Paransema [portando fiori. Aspetta sulla porta.]

ARSACE ([a Vartan])

Recitativo

Ma qual ver noi s'a-van-za, sup-pli-ce in at-to e di bel-tà ve-sti-ta,

Primo tempo

Recitativo

me-sta re-gal don-zella, che ir-rag-gia a-mo-re nell' a-spra

16

Primo tempo

Recitativo

A.

mi - a pro - cel - la?

VARTAN

([ad Arsace])

La Pa - ran - se - ma è des - sa, [di tuo fra - tel - lo

Primo tempo

Recitativo

p

19

Primo tempo

A.

Che mai chie - der po-

VAR.

Knel]* spo - sa pro - mes - sa.

Primo tempo

tr *tr* *tr* *tr*

p *scherzando*

22

poco riten. *a tempo*

A.

tri - a che a bel - tà ri - cu - si Ar - sa - ce?

a tempo

poco riten.

* T;'s "o'o.oujiunn;r 1

([Fa segno a Vartan di partire.
Vartan esce.])

25

Recitativo

Primo tempo

A.

Di Knel sposa? ah no ciò non fi-a...

VARTAN

Il per-don dell'au-da - ce...

Primo tempo

Recitativo

29 **PARANSEMA** ([avanzando])

Bal - za d'a-mor, di giu - bi-lo, og - gi o - gni co - re, Ar-

pp *molto leggiero*

p

pp

32

PAR.

sa - ce: e ti sa-lu - ta Ar-me - nia

p

pp

p

35

PAR.

in-cli - to in guer - ra e in pa - ce: che of-

pp

38

poco rit. *a tempo*

PAR.

frir po-tria la ver-gi-ne a si po-ten-te Re?

col canto *a tempo*

41

Andantino

PAR.

[Fio - ri o - lez -

pp

45

PAR.

zan - ti, u - mi - li fio - ri e

48

PAR.

fio - ri d'a - mor col - ti con man tre -

51
PAR.
man - te, pie - na di spe - me,

54
PAR.
di spe - me e gau - dio io spar - go a'

57
PAR.
rall. *a tempo*
tuoi, a' tuoi piè da - van - te ec - cel - so Re! Che of-
col canto *a tempo*

60
PAR.
frir, che of - frir, che of - frir pot - ria l'Ar -
f *p*

63

PAR.

me - nia, a te, a te, o Ar -

f

66

p

PAR.

sa - ce trion - fan - te! Fio - ri o - lez -

p

p

69

PAR.

zan - ti, fio - ri d'a - mo - re,

72

rall.

PAR.

col - ti con man tre-man-te per te, con man, sì, per

col canto

75

a tempo

PAR.

te. Fe-li - ce me, ah!

tr tr tr tr

a tempo

80

PAR.

se acco - glier - li Si-gno-re,pia - - - ce, o Si-gno-re,a

82

Allegro moderato

([depone i fiori ai suoi piedi])

PAR.

te!]*

Allegro moderato

pp *smorz.*

f

p

86

([incoraggiata dal sorriso di Arsace])

PAR.

Si -

89

PAR.

gnor, qui ven - ni sup - pli - ce per Knel: a

92

PAR.

me lo ren - di! ([in collera])

ARSACE

No - mar - lo o - sa - sti! sve - glian - si nel

p

95

PAR.

A' pie - di

A.

cor pen - sie - ri or - ren - di.

98
PAR.
tuo - i, ma - gna - ni - mo,
f
101
PAR.
ven - go im-plo-rar la pa - ce, ven - go im-plo-rar la
ARSACE
Ta - ci! non pre-ten-der gra - zia al ri-val au-
ff
104
PAR.
pa - ce.
A.
da - ce:
107
A.
Allegro
Per lu - i cle-men - za spe-ra - sti in-
Allegro
p
3 3 3

111

A.

va - no. Tre-men - do è il var - co che ne dis-

115

A.

giun - ge. T'of-fer - si il co - re e la mi - a

119

A.

ma - no, ei mi ti tol - se e de - e pe-

123

A.

rir! t'of-fer - si il co - re, il co - re e la mia

127

allarg.

A.

ma - no, e - i mi ti tol - se, ti tol - se e dee pe-

allarg.

131 PARANSEMA

allarg. a tempo

Ah! Ram - men - ta, o Re - ge O - lim - pia, O - lim - pia è

A.

a tempo

rir! Per lu - i cle - men - za spe - ra - sti in-

a tempo

ff

135

PAR.

fi - da. Vi - ta, a - mo - re in

A.

va - no. Tre - men - do è il var - co

p

138

PAR. te sol ri - po - ne. Deh! non vo-ler - mi sper-

A. che ne dis-giun - ge. T'of-fer - si il co - re, il

ff

142

PAR. giu - ra, in - fi - da. Pria di tra-di - re

A. cor e la mia ma - no, ei mi ti tol - se

146

PAR. sa - pre - i mo - rir.

A. e de - e pe - rir! t'of-fer - si il co - re, il

p

150

A.

co - re e la mia ma - no, e - i mi ti tol - se, ti

154 PARANSEMA

allarg.

a tempo

Ah! Ram - men - ta, o Re - ge O-

allarg.

a tempo

A.

tol - se e dee pe - rir! Per lu - i cle - men - za

allarg.

ff *a tempo*

158

PAR.

lim - pia, O - lim - pia è fi - da vi - ta, a -

A.

spe - ra - sti in - va - no. Tre - men - do

p

161

PAR.
mo - re in te sol ri - po - ne.

A.
è il var - co che ne dis - giun - ge. T'of -

164

PAR.
Deh! non vo - ler - mi sper - giu - ra, in - fi - da.

A.
fer - si il co - re, il cor e la mia ma - no,

ff

168

PAR.
Pria di tra - di - re sa - pre - i mo - rir,

A.
ei mi ti tol - se e de - e pe - rir!

ff

172

PAR.: sa-prei mo-rir, sa-prei mo-rir, pria di tra-

A.: e dee pe-rir! e dee pe-rir! e dee pe-

177

PAR.: dir, tra-dir sa-prei mo-rir, sa-prei mo-rir,

A.: rir! pe-rir! e dee pe-rir! e dee pe-rir!

182

Lento — Primo tempo — Allegro mosso

PAR.: sa-prei mo-rir.

A.: ([terribile]) e dee pe-rir! Ce-di, su-per-ba, e tre-ma,

Lento — Primo tempo — Allegro mosso

186

Meno mosso

PAR.

Ahi me!

A.

io ti fa-rò pen - tir!

Meno mosso

190

Maestoso sostenuto ([inginocchiandosi])

PAR.

Maestoso sostenuto

Se del Nu - me im-ma - gin

pp

6

193

PAR.

se - i deh! pro-teg - gi l'in-no - cen - za! ai so-

6

196

PAR.

spi - ri, ai pian-ti mie - i, deh! ri-spon - di con cle-

6

199

Più animato

PAR.

men - za... fior cre-sciu - to nel de-ser - to

Più animato

3

202

PAR.

se lo co-glie la tu - a ma - no, dal-lo stel na-ti - o lon-ta-no il do-

206

PAR.

lor lo ap-pas-si - rà! lo ap-pas-si - rà! lo ap-pas-si-

209

PAR.

rà! ah! - - - - - ap - pas - si - rà! sì.

ARSACE

([teneramente])

Quel tuo

210 **Primo tempo**

A.

pian - to, quel pal-lo - re bel-la Ver - gi - ne a-do-

Primo tempo

6 6 6

213

A.

ra - ta, di pie-tà, più for-te a-mo - re, m'ha nell'

6 6 6

216 PARANSEMA

Più animato

Fior cre-sciu - to nel de-

A.

al - ma ri-de-sta - ta... Non vo-ler - mi, o cruda, in-

Più animato

6 3

219

PAR.

ser - to se lo co-glie la tu - a ma - no, dal-lo stel na - tio lon-

A.

cer - to. La pie-tà che a me tu chie - di a ques-t'a-nima con-

223

PAR.
ta - no il do - lor, lo ap - pas - si - rà! lo ap - pas - si -

A.
ce - di, scet - tro e glo - ri - a io t'of - fri - rò, sì, scet - tro e

226

Primo tempo

PAR.
rà! lo ap - pas - si - rà! sì.

A.
glo - ria io t'of - fri - rò, sì. Non vo - ler - mi, o cru - da, in -

Primo tempo

p

6

229

PAR.
Se del Nu - me im - ma - gin se - i, deh! proteggi l'in - nocenza!

A.
cer - to. La pie - tà che a me tu chie - di a que -

6

232

PAR. A' miei so - spiri, ai pian - ti miei ri - spon - di con cle-men -

A. st'a - ni - ma con ce - di, scet-tro e glo - ri - a io t'of - fri-

6 6 6 6 6 6

235

string. **Più animato**

PAR. za... Fior cre - sciu - to nel de - ser - to se lo

A. rò.

Più animato

string.

238

PAR. co - glie la tua ma - no, dal - lo stel na - ti - o lon-

241

PAR. ta - no il do-lor l'ap-pas - si-rà! l'ap - pas - si - rà!

ARSACE No, non vo-

244

A. ler - mi, o cru-da, in-cer - to. La pie-ta - de che a me tu

8va

247

A. chie - di a que-st'a - ni-ma, a-mor, con-ce - di, scet-tro e

f

Agitato
250 PARANSEMA
([Arsace l'afferra. Ella si divincola terrorizzata.])
No! spie - ta - to.
([in modo imperioso])
A.
glo - ria io t'of - fri - rò. Mi
Agitato
p
ff
253
A.
([ýParansema si allontana])
vuoi se - guir?
255
Maestoso
PARANSEMA
Stra - zio or - ren - do oh! ri - o mar-tir! mar -
A.
Stra - zio or - ren - do oh! ri - o mar-tir! mar -
Maestoso
ff

257
Presto
([Paransema fugge correndo. Arsace la ferma e la stringe con forza tra le braccia. Ella si arrende e quasi sviene.])*
PAR.
tir!
A.
tir!
Presto
260
263
266
8va
269

No. 3 FINALE PRIMO
SCENA, RACCONTO E DUETTO
CORO IN FINE

SCENA III.- [L'esterno del Castello. Un paesaggio deserto e roccioso. È notte.]

Moderato

pp staccato

5 ([Knel entra segretamente avvolto nel suo mantello.])

9 KNEL **Recitativo** **Primo tempo**

Oh! ti ri-veg-go al-fin, ter-ra de' pro-di,

Recitativo **Primo tempo**

13 **Recitativo** **Primo tempo**

K. ter-ra de' miei so-spi - ri, de' pian-ti mie-i

Recitativo **Primo tempo**

17 **Recitativo**

K. on-de d'un rio ti-ran-no cac-ciom-mi il fie-ro ban-do. Il ran-cor qui m'ad-

Recitativo

(Volgendosi verso la rupe scorge un guerriero nero vestito colla visiera calata.)

20

Primo tempo

K.

dus-se e la ven-det-ta!

Primo tempo

24

K.

Chi è quei che in mo-do ar-ca-no vêr qui s'a-van-za? al

allarg.

ppp *a tempo*

poco a poco cresc.

27

K.

bran-do sos-pet-to-so la des-tra po-ne. Chi fi-a, chi ma-i?

f

31
K.
VALINACE (entrando)
Tal son che fa - tal qui piom-be -
Chi sei tu, guer-rier?
34
K.
([scoprendosi])
rò.
Oh ciel! qual vo-ce! Va - li - na - ce?
VAL.
Sco-pri il vi-so!
38
K.
Che ne ar - re -chi?
Qual no - vel mis-fat-to, ah,
VAL.
Knel? tu qui?
Lut - to e scem-pio!

42

K.

di'?

46 **VALINACE**

Di-strutto il Per - so e-ser - ci-to, [fes-ti no al - or si

pp molto leggiero

49

VAL.

svol - se. Quan - do fu-ro - re in-so - li-to pel

52

VAL.

vi - no Ar-sa - ce col-se: sù, in cima al'lal - to

55

VAL.

car - ce - re eg - li re-pen - te an - dò ov'

58

VAL.

e - ra nel - le te - ne-bre rin - chiu - so il vec - chio

f *p* *cresc.*

61

VAL.

padre: s'u - di - ro or-ren - di ge - mi - ti ve -

f *p*

64

VAL.

nir da l'at - ra tor - re. Di - ràn, gia-cea mo -

67

VAL.

ren - do-si per ma - no, ahi-mé, del Re.]*

f

70 KNEL

Andante

[De - lit - to vi - le e

Andante

allarg.

pp

72

K.

bar - ba-ro! Dal fi - glio é il pa - dre uc -

74

K.

ci - so! ver - sa - te vos-tre la - gri-me per-ché il ti-ran-no trama

pp *cresc. e string.*

77

K.

no-vi mis-fat-ti, ed an-co mi ra-pi-sce il mio a-mor... Ah, per me già mor-te

ff *rimettendo*

p *a tempo*

81

K.

veg - go ma pri - ma di pe - ri - re,

tr tr

6

84

K.

de-vo il mi-o ben da un tru-ci-do ac-ciar sal-va-re da mor-te, da

pp *cresc. e string.*

87

K.

mor-te sal-va - re... In-tan - to av-ver-ti O-lim-pia del suo gran pe-

ff

rimettendo

90

K.

ri-glio. T'af-fret-ta, su, t'af-fret - ta, or - sù.]*

VALINACE

declamato a piacere

A co-

pp *col canto*

93

VAL.

tal on-ta reg-ge-re io non po-ten-do o-mai nel cor l'ac-ciar vi-bran-do-mi

cresc.

96

VAL.

me tru-ci-dar pensai; ma la ven - det-ta è un te-ne-ro pen - sie-ro,e tal pen-sie-ro me'l vie-

99

a tempo

animando

VAL.

tò, e tal pen-sie-ro me'l vie-tò. Un tal mi-sfat - to a ven-di-

f *a tempo*

ff *animando*

102 KNEL

U-

VAL.

car m'accin-si: Ven-det - ta!

105 **Andantino**

K.

gual de - sio riac - cen-de i

Andantino

p

107

K.

no - stri pet - ti.

VALINACE

U -

109

VAL.

gual de - sio riac-cen-de i no - stri

112 KNEL

La ge - li - da sal - ma del

VAL.

pet - ti. Più non po - ten - do,

leggiero

pp

115

K.

pa - dre sve - na - to ven - det - ta mi

VAL.

non po - ten - do o - ma - i nel cor l'ac - ciar vi -

p cresc.

118

K.

gri - da, m'in - ci - ta fe - ri - re... Ven-

VAL.

bran - do - mi me tru - ci - dar pen - sa - i; nel

121

K. det - ta l'o - no - re di spo - sa mac -

VAL. cor l'ac - ciar vi - bran - do mi me tru - ci - dar pen-

f

124

K. chia - to, l'o - no - re di spo - sa, l'o -

VAL. sa - i; ma la ven - det - ta è un

p cresc.

127

K. no - re mac - chia - to dal guar - do im - pu -

VAL. te - ne - ro pen - sie - ro, pen - sie - ro

f

130

K.
di - co del - l'e - mu - lo sir,

VAL.
te - ne - ro me'l vie - tò.

ff

133

K.
dal guardo im-pu - di - co dell' e - mu - lo

VAL.
Un tal mis - fat - to m'ac - cin - si ven - di -

f

136

K.
sir, dal guardo im-pu - di - co dell'

VAL.
car, un tal mis - fat - to

f

139

K.

e - mu - lo sir. Mor-te all' em - pio!

([Valinace fa un segno ai satrapi]) ([tendendo la mano])

VAL.

m'ac - cin - si ven - di - car. Qua la

Tenori

SATRAPI

Morte all' em - pio! (sortono)

Bassi

ff

143

([prendendola])

K.

Ec - co - la. Pe - ra!

VAL.

ma-no! Sì, pe - ra l'i - nu -

147

(al coro)

K.

Sal - vi giun-ge-ste e il per - fi-do...

(al coro)

VAL.

ma - no! Sal - vi giun-ge-ste e il per - fi-do...

Tenori

SATRAPI

Sì

Bassi

Sì

150

sal - vi siam giun-ti e il per - fi-do per noi do-vrà mo-

sal - vi siam giun-ti e il per - fi-do per noi do-vrà mo-

f

153 KNEL

allarg.

per noi do - vrà mo - rir! per noi do - vrà mo -

VALINACE

allarg.

per noi do - vrà mo - rir! per noi do - vrà mo -

allarg.

rir! per noi do - vrà mo -

allarg.

rir! per noi do vrà mo -

ff allarg.

155 **Allegro bellicoso**

([sguainando la spada])

K.

rir! De' pa - dri om - bre, vi e - vo - ca la

VAL.

rir! De' pa - dri om - bre, vi e - vo - ca la

rir!

rir!

Allegro bellicoso

f

p

159

K. pa - tri - a ad - do - lo - ra - ta... la vo - stra glo - ria

VAL. pa - tri - a ad - do - lo - ra - ta... la vo - stra glo - ria

p

162

K. splen - di - da di san - gue già mac - chia - ta. Ah!

VAL. splen - di - da di san - gue già mac - chia - ta. Ah!

ff

165

K. vo - glia il ciel pro - pi - zio ar - ri - der - ci, nè i - nul - to si

VAL. vo - glia il ciel pro - pi - zio ar - ri - der - ci, nè i - nul - to si

169

K.
la - sce - rà d'Ar - me - nia in - sul - to sì mor -

VAL.
la - sce - rà d'Ar - me - nia in - sul - to sì mor -

p *cresc.*

173

K.
tal, un sì mor - tal, un sì mor - tal. De'

VAL.
tal, un sì mor - tal, un sì mor - tal. De'

f *ff*

177

K.
pa - dri om - bre, vi e - vo - ca la pa - tri - a ad - do - lo

VAL.
pa - dri om - bre, vi e - vo - ca la pa - tri - a ad - do - lo

p *p*

180

K.
ra - ta... la vo - stra glo - ri - a splen - di - da. Pro - pi - zio vo - glia il

VAL.
ra - ta... la vo - stra glo - ri - a splen - di - da. Pro - pi - zio vo - glia il

184

K.
ciel, pro - pi - zio vo - glia il ciel, pro - pi - zio vo - glia il

VAL.
ciel, pro - pi - zio vo - glia il ciel, pro - pi - zio vo - glia il

SATRAPI

Tenori
pro - pi - zio vo - glia il ciel, pro - pi - zio vo - glia il

Bassi
pro - pi - zio vo - glia il ciel, pro - pi - zio vo - glia il

f *ff*

188

K.

ciel.

VAL.

ciel.

ciel.

ciel.

allarg.

192

K.

Ah! vo - glia il ciel pro - pi - zio ar - ri - der - ci, nè i -

VAL.

Ah! vo - glia il ciel pro - pi - zio ar - ri - der - ci, nè i -

p a tempo

p

p

195

K.: nul - to si la - sce - rà d'Ar - me - nia un

VAL.: nul - to si la - sce - rà d'Ar - me - nia un

SATRAPI

Tenori: Si la - sce - rà d'Ar - me - nia un

Bassi: Ah! vo - glia il ciel pro - pi - zio

p *f*

198

K.: sì mor - tal in - sul - to! si la - sce - rà d'Ar-

VAL.: sì mor - tal in - sul - to! si la - sce - rà d'Ar-

SATRAPI (Tenori): sì mor - tal in - sul - to!

SATRAPI (Bassi): ar - ri - der - ci, nè i - nul - to

201

K.
me - nia un sì mor - tal in - sul - to!

VAL.
me - nia un sì mor - tal in - sul - to!

si la - sce - rà, si la - sce - rà,

si la - sce - rà, si la - sce - rà,

204

poco rit.

K.
si la - sce - rà, si la - sce - rà. De'

poco rit.

VAL.
si la - sce - rà, si la - sce - rà. De'

poco rit.

si la - sce - rà, si la - sce -

poco rit.

si la - sce - rà, si la - sce -

poco rit.

207

K. pa - dri om - bre, vi e - vo - ca la pa - tri - a ad - do - lo -

VAL. pa - dri om - bre, vi e - vo - ca la pa - tri - a ad - do - lo -

rà.

rà.

a tempo ***p***

210

K. ra - ta... la vo - stra glo - ria splen - di - da di san - gue già mac-

VAL. ra - ta... la vo - stra glo - ria splen - di - da di san - gue già mac-

Ah! vo - glia il ciel,

Ah! vo - glia il ciel,

p

cresc.

214

K.
chia - ta, la vo - stra glo - ria splen-dida pro - pi - zio vo-glia il

VAL.
chia - ta, la vo - stra glo - ria splen-dida pro - pi - zio vo-glia il

ah! vo-glia il ciel pro-pi - zio vo - glia, vo-glia il

ah! vo-glia il ciel pro-pi - zio vo - glia, vo-glia il

f *ff*

218

K.
ciel. U-

VAL.
ciel. U-

ciel. U - ni - ti pu - gnia - -

ciel. U - ni - ti pu - gnia - -

221

K. ni - ti pu-gnia - mo, u-ni - ti pu-

VAL. ni - ti pu-gnia - mo, u-ni - ti pu-

mo, pu-gnia - mo, sì pu-gniam, u-ni - ti pu-

mo, pu-gnia - mo, sì pu-gniam, u-ni - ti pu-

225

K. gniam e l'em - pio ca - drà!

VAL. gniam e l'em - pio ca - drà!

gniam e l'em - pio ca - drà! u - ni - ti pu -

gniam e l'em - pio ca - drà! u - ni - ti pu -

228

K. u - ni - ti pu-gnia - mo,

VAL. u - ni - ti pu-gnia - mo,

gnia - - mo, pu-gnia - mo, sì pu -

gnia - - mo, pu-gnia - mo, sì pu -

232

K. u-ni - ti pu - gniam e l'em - pio ca - drà!

VAL. u-ni - ti pu - gniam e l'em - pio ca - drà!

gniam, u-ni - ti pu - gniam e l'em - pio ca - drà!

gniam, u-ni - ti pu - gniam e l'em - pio ca - drà!

235
K.
l'em - pio ca - drà! l'em - pio ca - drà!
VAL.
l'em - pio ca - drà! l'em - pio ca - drà!
l'em - pio ca - drà! l'em - pio ca - drà!
l'em - pio ca - drà! l'em - pio ca - drà!
239
K.
sotto voce
pru - den - za, con - si - glio...
ff
l'em - pio
VAL.
sotto voce
pru - den - za, con - si - glio...
ff
l'em - pio
ff
l'em - pio
ff
l'em - pio
ppp
ff

244

Più vivo ([I due uomini si abbracciano e si separano. Valinace esce seguito dai

K.

ca - drà!

VAL.

ca - drà!

ca - drà!

ca - drà!

Più vivo

satrapi. Knel si avvolge nel mantello e si appresta a partire in direzione opposta, quando a un tratto

248

appare Vartan dietro le rocce, con un drappello di guardie reali armante. Knel sguaina la spada. È

251

sovrastato dal numero. Si fanno fronte mentre cala il sipario.]*

254

257

8va

261

8va

264

8va

268

8va

Fine dell' atto I

ATTO SECONDO

[Un'altra] stanza nel Palazzo Reale. [La stessa notte, più tardi.]

No. 4 SCENA, DUETTO E CORO

Andante sostenuto

pp *ff* *pp* *ff*

5

pp

8

ff

11

ff

13

ff

ff

16 **OLIMPIA** ([entra sola, affranta])

D'ar - mi un fra - gor e mi - se - ran - de gri - da di

pp

p

19

O.

chi ap - pel - la a - i - ta tut - t'o - ra fe - rim - mi.

p

22

O.

Var - cai tur - ba - ta le re - ga - li so - glie e qui ven - ni tre -

f

25

Allegro

O.

man - te de - re - lit - ta. Che pe-na, che pal-pi-to oh Di -

Allegro

f

29

O.

o! ma il Re, il Re do - v'è? Lo spo - so

p 6

32

O.

mi-o qui giunger dee e tar-da an - cor. Per-ché? per - ché?

35

cresc.

f

ff

38 OLIMPIA

([trasalendo])

Va - li- na - ce! o - gnun mi de-sta in cor so-

VALINACE (entrando)

(So - la è des - sa.)

41 Allegro moderato

O.

spet - to.

VAL.

Un fe - de - le in me tu scor - gi, e

Allegro moderato

pp

43

VAL.

non già d'un Re spie - ta - to

45

VAL.

tra - di - tor stì - pen - dia - to,

47

VAL.

co - me il più, man - ci - pio vil...

49 OLIMPIA

Che di' tu?

VAL.

Sin - ce - ro è il lab - bro.

51

VAL.

Io ti vo' sal - var Re - gi - na,

53

VAL.

la tua stel - la già de - cli - na, sei tra -

55 OLIMPIA

Mi so-vra - sta?

VAL.

di - ta, al - ma gen - til. Ri - o pe-ri-glio!

f

59

O.

A sal-var-mi che ti spin - ge, e nel

62

O.

lac-cio che mi strin-ge che ti muo - ve a slan - ciar?

65

O.

Par-la! Che a - scol-ta - i!

VALINACE

Pa-trio a-mo-re e... A-mo-re!...

68

O.

A - mor di - ce - sti?

VAL.

Rio ar - ca - no tu chie -

70

VAL.

de - sti dal mio lab - bro a - scol -

72

VAL.

tar. [Spin - to

74

VAL.

da in - sa - no spir - to il Re la tua ri - va - le

76

VAL.

vuol spo - rar... Pa - ran - se - ma! Tuo fi - glio dei sal -

78 **OLIMPIA**

Ah! ces - sa! ces - sa! or -

VAL.

var!]*

80

O.

ri - bi - li, or - ri - bil suo - na - no i tuo - i

82

O.

det - ti.

VALINACE

Ahi me! O - lim - pia,

f

85

VAL.

vien t'af - fret - ta, ab - bi di te pie -

87

VAL.

tà. Se - gnal di ra - du - nan - za qui

89

VAL.

ri - suo - nar fra bre - ve u - dra - i lo squil - lo

91 OLIMPIA

Recitativo

E che pre-ten-di ma - i?

VAL.

lie - ve di trom - ba. Mel chie-di? ohi-mè! Io

Recitativo

94 Mosso

rall.

Lento

O.

Oh ciel! tuo soc-cor-so bra - mo.

VAL.

t'a - mo...

Mosso

Lento

ff

col canto

pp *ff*

97 Andantino

VAL.

Fan - ciul - la an - cor di can - di -

Andantino

p

102

VAL.

de ro - se le guan - ce spar - se, la

107

VAL.

tu - a so - a - ve im - ma - gi - ne sul Bo - sfo - ro

112

VAL.

m'ap - par - se. Ma ti cin - ge - van

117

VAL.

por - po - re. Oh! ver - gi - ne giu -

delicato

p

122

VAL.

li - va: pri - vo di spe - me, io mi - se -

127

VAL.

ro lan - guen - te mi mo - ri - va, lan -

132

VAL.

guen - te mi mo - ri - va. Ma poi - ché un

p

137

VAL.

Di - o con - ces - se - mi a te il mi - o

142

VAL.

brac - cio of - frir, te - co non po - te - i vi - ve -

147
VAL.
re, sa - prò per te mo - rir!

151 OLIMPIA
Oh ciel! oh ciel!
VAL.
per te mo - rir! per
p

156 *a piacere*
VAL.
te, sa-prò per te mo - rir!
tr *tr*
pp

159 OLIMPIA **Recitativo** **Allegro**

Qua - li ac-cen-ti! io n'ho ri - brez-zo...

VAL.

Se co - prir mi de' tuo sprez-zo, del

Recitativo **Allegro**

f *pp*

163

O.

Il mio fi-glio!...

VAL.

fi - glio sov - vien - ti al - men! Sal - vo il

cresc. *f*

3 3 3 3

166

O.

con dolore

3 3

Al - la ma-dre il ren - di... e po - i... ah! mi scop - pia d'an-sia il

VAL.

vuo - i?

p *col canto*

169 *a tempo*

O. cor... Ah ta-ci!

VAL. Ce-di, O-lim-pia, ce-di...

([si odono squilli di trombe])

a tempo

172

O. Qua-le squil-lo! oh ciel!

VAL. I miei se-gua-ci!

Marziale

175 **Tenori**

SATRAPI

Da fol-te nu-bi il ful-mi-ne

([entrano])

Bassi

Da fol-te nu-bi il ful-mi-ne

Marziale

f

180

pro - rom - pe al - fi - ne e bril - la: co - sì l'ac - ciar scin -

pro - rom - pe al - fi - ne e bril - la: co - sì l'ac - ciar scin -

185

til - la che a' pro - di in pu - gno, in pu - gno

til - la che a' pro - di in pu - gno, in pu - gno

190 **VALINACE**

Un reo con fo - sca cla - mi - de

stà.

stà.

p

195

VAL.
co - per - se il cie - lo Ar - me - no; un reo con

Co - per - se il cie - lo Ar - me - no;

Co - per - se il cie - lo Ar - me - no;

200

VAL.
fo - sca cla - mi - de co - per - se il cie - lo Ar-

co - per - se il cie - lo Ar-

co - per - se il cie - lo Ar-

205

VAL.

me - no; ah! Da fol - te nu - bi il ful - mi -

me - no; Da fol - te nu - bi il ful - mi -

me - no; Da fol - te nu - bi il ful - mi -

ff

210

VAL.

ne pro - rom - pe al - fi - ne e bril - la: co-

ne pro - rom - pe al - fi - ne e bril - la: co-

ne pro - rom - pe al - fi - ne e bril - la: co-

215

VAL.

sì l'ac - ciar scin - til - la che a' pro - di in pu - gno, in

sì l'ac - ciar scin - til - la che a' pro - di in pu - gno, in

sì l'ac - ciar scin - til - la che a' pro - di in pu - gno, in

220

VAL.

pu - gno stà. Un reo con fo - sca

pu - gno stà.

pu - gno stà.

p

225

VAL.

cla - mi - de co - per - se il cie - lo Ar - me -

Co - per - se il cie - lo Ar - me -

Co - per - se il cie - lo Ar - me -

230

VAL.

no; un reo con fo - sca cla - mi - de

no;

no;

235

VAL.

co - per - se il cie - lo Ar - me - no; ah! da fol - te

co - per - se il cie - lo Ar - me - no; da fol - te

co - per - se il cie - lo Ar - me - no; da fol - te

ff

240

VAL.

nu - bi il ful - mi - ne pro - rom - pe al -

nu - bi il ful - mi - ne pro - rom - pe al -

nu - bi il ful - mi - ne pro - rom - pe al -

245

VAL.

fi - ne e bril - la: co - sì l'ac - ciar scin - til -

fi - ne e bril - la: co - sì l'ac - ciar scin - til -

fi - ne e bril - la: co - sì l'ac - ciar scin - til -

3 3

250

VAL.

la che a' pro - di in pu - gno, in pu - gno stà.

la che a' pro - di in pu - gno, in pu - gno stà. Un reo con fo - sca

la che a' pro - di in pu - gno, in pu - gno stà. Un reo con fo - sca

255

VAL.

O - lim - pia fug - gia -

cla - mi - de co - per - se il cie - lo Ar - me -

cla - mi - de co - per - se il cie - lo Ar - me -

260

VAL.

mo, fug - giam!

no; ma ar - ri - de al nem - bo in se - no, ar - ri - de al

no; ma ar - ri - de al nem - bo in se - no, ar - ri - de al

265

VAL.

Fug - gia - mo! O - lim - pia fug - giam!

nem - bo in se - no an - giol di li - ber - tà!

nem - bo in se - no an - giol di li - ber - tà!

270 **OLIMPIA**

A - i - ta, oh, ciel...

VAL.

Fug - gia - mo! fug - giam!

Fug - giam! fug - gia - mo! fug - giam!

Fug - giam! fug - gia - mo! fug - giam!

275

O.

a - i - ta, oh, ciel... a -

VAL.

fug - gia - mo! fug-giam! fug - gia -

fug - giam! fug - gia - mo! fug-giam! fug-giam! fug-

fug - giam! fug - gia - mo! fug-giam! fug-giam! fug-

280

O.

i - ta, oh, ciel... a - i - ta, oh,

VAL.

mo! fug-giam! fug - gia - mo! fug-

gia - mo! fug - giam! fug - giam! fug - gia - mo! fug-

gia - mo! fug - giam! fug - giam! fug - gia - mo! fug-

285

pp *ff*

O.

ciel... a - i - ta, a -

VAL.

pp *ff*

giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug-

pp *ff*

giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug-

pp *ff*

giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug - giam! fug-

pp *ff*

288

O.

i - ta, oh, ciel...

VAL.

giam! fug-giam! fug - giam!

giam! fug-giam! fug - giam!

giam! fug-giam! fug - giam!

8va

No. 5 SCENA E FINALE SECONDO

Recitativo

ARSACE ([entra con la spada in mano, seguito dai suoi uomini])

Len - ti fo - ste e - se - guir l'i - ni - que tra - me: vin - di - ce ve - glia Ar - sa - ce: (ad Olimpia) oh! tra - di - tri - ce!

Recitativo

4

A.

Agitato

Agitato

p

7

OLIMPIA

([proteggendo Arsace])

Oh, ciel!

NERSES

(sopraggiunge, [arrestando il massacro])

So - sta - te, oh pro - di!

Recitativo

SATRAPI

Tenori

([sguainando la spada]) Muo - ri! muo - ri!

Bassi

Muo - ri! muo - ri!

cresc.

ff

Recitativo

10

Moderato

(ad Arsace)

N.

giu - sto è il cie - lo, e pu - nir - lo sa - prà. Var - ca - sti il se - gno, e

Moderaro

p

13 **ARSACE**

Ve - glio, non

N.

l'i - ra del ciel o - ma - i sul ca - po tuo s'ag - gi - ra.

16 **Recitativo**

A.

far che nuo - vo san - gue spar - ga!

N.

Fa - vel - le - rò: deh m'o - di, Ar -

Recitativo

19

N.

sa - ce, un Di - o i - spi - ra il lab - bro mi - o.

6

6

22

N.

f

Sic -

25 **Maestoso**

N.

co - me ce - dro al Li - ba - no l'em - pio la fron - te er -

Maestoso

m.s. *m.s.* *m.s.*

m.d. *m.s.* *m.d.*

3 3 3 3 3 3

28

N.

ge - a, sfi - dan - do ven - ti e fol - go - ri le chio - me al

3 3 3

m.d. *m.d.* *m.s.*

3 3 3

31

N.

cie-lo, al ciel spar - ge - a: gua - ta - i l'al - te - ra cer - vi - ce mi-

pp

35

N.

rar ri - vol - li... ei fu!... Tal driz - zi l'a - li im-

pp *cresc.*

3

38

N.

pa - vi - de, vèr le stel - la - te sfe - re: tre-

3 3 3

41

N.

man - ti si di - le - gua - no dal fer - ro tuo le

f

3 3 3

44

N.

schie - re: ma sei mor-tal, ma sei mortal, e vin - di-ce

ff

m.s.

47

N.

ve - glia il Si-gnor las - sù! ma sei mortal, ma sei mortal, e

m.s.

m.d.

50

N.

vin-di-ce veglia il Si-gnor,veglia il Signor,il Signor las - sù!

Allegro

m.d.

Allegro

f

53

ARSACE

Fre - na i det-ti,o scon - si - glia - to: ti ri - vol - gi, implo-ra Id-

ff

56

A.

di - o per-ché sal-vi al fu - ror mi-o, que-sti in-fa-mi tra-di-

59 ([ai suoi uomini]) (a Nerses)

A.

tor... o-là, guar-die! sien a-per-te que-ste por-te! Guar - da e

62 **PARANSEMA**

Ah! soc-cor - so! è fe-

(Si schiudono le porte: Knel ferito a morte sta in braccio a Paransema. [Sono circondati da Vartan, che ha un'aria di trionfo insolente, e dalla Guardia Reale.])

A.

tre - ma!

f

p

65

PAR.

ri - to! cor - re - te! e - gli muo-re...

SATRAPI

Tenori

f

Gior-no fa-

Bassi

f

Gior-no fa-

f

68

Andante

PAR.

ei muo - re... ah! pro -

pp

tal! gior - no fa - tal!

pp

tal! gior - no fa - tal!

Andante

pp

71

PAR.

rom - pi oh mio mi - se - ro cuo - re, tut - to il mon - do è de - ser - to per

74

Recitativo

PAR.

te! Miei si - gnor, scor - de - rò che son don - na, Prin - ci - pes - sa di san - gue re -

Recitativo

p

77

PAR.

a - le: deh! sa - na - te la pia - ga mor - ta - le, ba - gne - rov - vi di la - cri - me il

80

PAR.

piè!

KNEL ([a Paransema])

Ta - ci oh don - na! nel - le ve - ne mi scor - re so - vru - man fu - ror,

83

K.

qua - le d'a - ver - no. U - na pos - sen - te fiam - ma m'av - vam - pa il cor, e fol - go - ran - te

3

86 ([ad Arsace])

K.

dell'av-venir la fa-ce gli sguar-di miei ris-chia-ra... A-scol-ta, Ar-sa -

6 6

89 ([avanza barcollando verso Arsace])

K.

ce! Scel-le -

f

91 **Sostenuto**

K.

ra - to, che di san - gue hai mac-chia - to il re-gal

Sostenuto

94

K.

ser - to, per cui gia - ce i-ner-me e lan - gue la mia

97

K.

pa - tri - a in duol co - sì... Par - ri-

p

99

K.

ci - da, che pas - seg - gi su ca - da - ve - ri cru - en - ti, fie - ri

101

K.

più de' miei tor - men - ti pos - sa tu pro - var - ne un

103

Poco più mosso

K.

dì! Pos - sa tu ve - der tra l'om - bre di tue vit - ti - me gli

Poco più mosso

pp

cresc.

105

K. spir - ti con pu - gna - li il cor fe - rir - ti, la - ce - rar - ti a bra - ni il

107

K. sen, la - ce - rar - ti a bra - ni il sen... E del san - gue che spar-

f

110

K. ge - sti o - gni stil - la piom - bar pos - sa sul tuo

113

K. cra - nio e schiac - ciar l'os - sa qual scin - til - la di ba-

116

Primo tempo

K.

le - no!... E del san - gue che spar-ge - sti o - gni

Primo tempo

119

K.

stil - la piom - bar pos - sa sul tuo

121

K.

cra - nio e schiacciar l'os - sa qual scin-til - la di ba -

124

Poco più mosso

K.

len!...

ARSACE ([spaventato])

(Fu-ne - reo spet - tro, nel-l'om-bre e-ter - ne per-ché con san - gue

Poco più mosso

127

A.

scri - vi il mio no - me? Tua spa-da ultri - ce sfa-vil - la co - me in-

130

A.

fau - sta stel - la su fo - sco

132

A.

ciel!)

NERSES

Si - gnor, nel-le tu - e

SATRAPI

Tenori

Si - gnor, nel-le tu - e

Bassi

Si - gnor, nel-le tu - e

Religioso

allarg.

p

Religioso

p

136

N.

sfe - re su - pre - me rac - co - gli, rac - co - gli l'al - ma, di tua giu - sti - zia non

sfe - re su - pre - me rac - co - gli l'al - ma, di tu - a giu - sti - zia non

sfe - re su - pre - me rac - co - gli l'al - ma, di tu - a giu - sti - zia non

142

N.

scen - da il tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un

scen - da il tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un

scen - da il tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un

146

N.

san - gui-no-so, san-gui-no-so tro - no in-fe-del! Si-

san - gui-no-so, san-gui-no-so tro - no in-fe-del!

san - gui-no-so, san-gui-no-so tro - no in-fe-del!

150

N.

gnor, nel - le tue sfe - re su-

pp delicato

153

N.

pre - me rac - co - gli l'al-ma, di tua giu -

156

N.

sti - zia no, non scen - da il

159

N.

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so

162

N.

tro - no in - fe - del. Ah! Si - gnor, nel - le

Tenori

Si - gnor, nel - le

Bassi

Si - gnor, nel - le

SATRAPI

165

N.

tu - e sfe - re su - pre - me rac - co - gli, rac-

tu - e sfe - re su - pre - me rac - co - gli

tu - e sfe - re su - pre - me rac - co - gli

169

N.

co - gli l'al - ma, di tua giu - sti - zia non scen - da il

l'al - ma, di tu - a giu - sti - zia non scen - da il

l'al - ma, di tu - a giu - sti - zia non scen - da il

173

N.

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so,

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so,

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so,

177 PARANSEMA

Andante

([a Knel])

Deh! non la - sciar - mi, ta-

N.

san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

Andante

180

PAR.

pi - na, oh ca - ro: so - la la vi - ta per me, per me che va - le?

183

PAR.

se non le ro - se, ser - to nu-zia - le per noi ci-pres - si sa-

186

PAR.

ran - no, oh Knel!

KNEL

([a Paransema])

Ces - sa, oh di - let - ta, il

188

K.

pian - to a-ma - ro, po - sar - mi la - scia

190

K.

so - vra il tuo co - re: che un tuo sor - ri - so

192

K.

sgom - bri l'or-ro - re, del fe-ral son-no mi schiu-da il

194

Primo tempo

K.

ciel!

NERSES

Si - gnor, nel - le tu - e

Tenori

S A T R A P I

Si - gnor, nel - le tu - e

Bassi

Si - gnor, nel - le tu - e

Primo tempo

pp

197

N.

sfe - re su - pre - me rac - co - gli, rac - co - gli l'al - ma,

sfe - re su - pre - me rac - co - gli l'al - ma, di

sfe - re su - pre - me rac - co - gli l'al - ma, di

201

N.

di tua giu - sti - zia non scen - da il

tu - a giu - sti - zia non scen - da il

tu - a giu - sti - zia non scen - da il

204

N.

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so,

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so,

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so,

208 OLIMPIA

Andante

Qual ter-

N.

san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

Andante

p

211

O.

ror m'in-va - de il se - no... del - la mor - te già il pal-

PARANSEMA

Deh! non la-sciar-mi, ta - pi - na, deh! non la-sciar-mi an-

214

O.

lo - re co - pre il vol - to, ed il re - spi - ro man -

PAR.

co - ra, so - la la vi - ta che va - le,

217

O.

ca al-l'a - ne - lan - te co - re.

PAR.

per me, per me che va - le?

KNEL

Ces - sa, ces - sa, oh di - let - ta,

ARSACE

(Man-

220

K. ces - sa, il pian - to a - ma - ro, po-

A. car mi sen - to... oh! rio tor-men -

223

OLIMPIA

Cru - do a-

K. sar - mi, po-sar - mi la - scia so - vra il tu - o

VALINACE

Cru - do a-

A. to... man-car mi sen - to...)

NERSES

Qual ter-

226

O.
mor, ri-mor - so a - cer - bo si com-bat - to-no in que -

PARANSEMA
Deh! non la-sciar-mi, ta - pi - na, non la - sciar - mi, ta - pi - na, oh

K.
cor, ces - sa, oh di - let - ta, ces - sa il pian - to a -

VAL.
mor, ri-mor - so a - cer - bo si com-bat - to-no in que -

A.
(man- car mi sen - to...

N.
ro - re m'in-va - de il se - no... del - la mor - te già il pal -

Tenori
Qual ter - ror m'in-va - de il se - no.. del - la mor - te

Bassi
Qual ter - ror m'in-va - de il se - no... del - la mor - te

229

O. st'al - ma: il ros - sor mi co - pre e l'on - ta: il ri-

PAR. ca - ro: so - la la vi - ta, oh ca - ro: so - la per

K. ma - ro, po - sar, po - sar - mi la - scia so -

VAL. st'al - ma: il ros - sor mi co - pre e l'on - ta: il ri-

A. oh! ri - o tor - men - to... man - car mi sen -

N. lo - re co - pre il vol - to, ed il re - spi - ro man -

già il pal - lor, qual ter - ror m'in - va - de il se - no...

già il pal - lor, qual ter - ror m'in - va - de il se - no...

232

O. va - le ot - tien la pal - ma!

PAR. me, per me la vi - ta che va - le? Oh rio tor -

K. vra, so - vra il tu - o co - re,

VAL. va - le ot - tien la pal - ma!

A. to...)

N. ca al - l'a - ne - lan - te co - re.

co - pre il vol - to di pal - lo - re. Ei

co - pre il vol - to di pal - lo - re. Ei

p

234

O. — Qual ter - ror m'in-

PAR. — men - to, oh rio tor -

K. — man - car mi sen - to, man - car mi

VAL. — Qual ter - ror m'in-

A. — (Oh qual ter - ror, oh qual ter-ror,

muo - re! ei muo - re! ei

muo - re! ei muo - re! ei

cresc.

236
O.
va - de il se - no...del - la mor - te già il pal - lor, ah!
PAR.
men - to...man - car mi sen-to...ei muor! ei muor! ah!
K.
sen-to,man-car mi sen - to... qui sul tuo cor, ah!
VAL.
va - de il se - no...del - la mor - te già il pal - lor, ah!
A.
del-la mor - te già il pal - lor, ah!)
NERSES
Qual ter-ror,del-la mor - te già il pal - lor, ah!
muor! Del - la mor - te già il pal - lor, ah!
muor! Del - la mor - te già il pal - lor, ah!
ff

239

PAR. So - la la vi-ta, la vi - ta per me, per me che

K. Ces - sa, oh di - let - ta, il pian - to a -

A. (Fu - ne - re - o spet - tro, nel - l'om - bre e -

p

242

PAR. va - le? se non le ro-se, nu-zia - le ser-to i ci-

K. ma - ro, po - sar-mi la-scia, mi la - scia so -

A. ter - ne, fu - ne - re - o spet - tro, sen-to il ter-

245 OLIMPIA

Cru - do a - mor, ri - mor - so a-

PAR.

pres - si a no - i sa - ran, al - lor sa - ran. Deh! non la - sciar - mi, ta -

K.

vra il tu - o cor, so - vra il tu - o cor, ces - sa, oh di -

VALINACE

Cru - do a - mor, ri - mor - so a-

A.

ror, il ter - ror en - tro il cor tor - men - to cru - del.)

NERSES

Qual ter - ro - re m'in - va - de il

Tenori

Qual ter - ror m'in-

Bassi

Qual ter - ror m'in-

cresc.

248

O. cer - bo si com - bat - to - no in que - st'al - ma: il ros-

PAR. pi - na, non la - sciar - mi, ta - pi - na, oh ca - ro:

K. let - ta, ces - sa il pian - to a - ma - ro,

VAL. cer - bo si com - bat - to - no in que - st'al - ma: il ros-

A. (Man - car mi sen - to... oh! ri - o tor - men -

N. se - no... del - la mor - te già il pal - lo - re co - pre il

va - de il se - no.. del - la mor - te già il pal - lor,

va - de il se - no... del - la mor - te già il pal - lor,

251

O. sor mi co - pre e l'on - ta: il ri - va - le ot - tien la

PAR. so - la la vi - ta,oh ca - ro: so - la per me, per me la vi - ta che

K. po - sar, po - sar - mi la - scia so - vra, so - vra il tu - o

VAL. sor mi co - pre e l'on - ta: il ri - va - le ot - tien la

A. to... man - car mi sen - to...)

N. vol - to, ed il re - spi - ro man - ca al - l'a - ne - lan - te

qual ter - ror m'in - va - de il se - no... co - pre il vol - to di pal-

qual ter - ror m'in - va - de il se - no... co - pre il vol - to di pal-

254

O. pal - ma!

PAR. va - le? Oh rio tor - men - to,

K. co - re, man - car mi

VAL. pal - ma!

A. (Oh qual ter - ror,

N. co - re.

lo - re. Ei muo - re! ei

lo - re. Ei muo - re! ei

p

cresc.

256

O. Qual ter - ror m'in - va - de il se - no... del - la

PAR. oh rio tor - men - to... man - car mi

K. sen - to, man - car mi sen - to, man - car mi sen - to...

VAL. Qual ter - ror m'in - va - de il se - no... del - la

A. oh qual ter - ror, del - la mor - te

N. Qual ter - ror, del - la mor - te

muo - re! ei muor! Del - la mor - te

muo - re! ei muor! Del - la mor - te

ff

258

O. mor - te già il pal - lor.

PAR. sen- to...ei muor! ei muor!

K. qui sul tuo cor,

VAL. mor - te già il pal - lor.

A. già il pal - lor. Man - car mi sen -

N. già il pal - lor. Fu - ne - sto dì,

già il pal - lor.

già il pal - lor.

pp *p*

261

O. E - i muor!

PAR. e - i muor!

K. qui sul tuo cor,

VAL. E - i muor!

A. to, mi sen - to, man - car mi sen -

N. fu - ne - sto dì, fu - ne - sto dì,

Fu - ne - sto dì,

Fu - ne - sto dì,

pp

264

O. e - i muor! Fu - ne - sto

PAR. e - i muor! Fu - ne - sto

K. qui sul tuo cor. Io

VAL. e - i muor! Fu - ne - sto

A. to, mi sen - to... Fu - ne - sto

N. fu - ne - sto dì, fu - ne - sto

fu - ne - sto dì, fu - ne - sto

fu - ne - sto dì, fu - ne - sto

pp

sempre ***pp***

267

O. dì, fu - ne - sto dì,

PAR. dì, fu - ne - sto dì,

K. muo - io, io

VAL. dì, fu - ne - sto dì,

A. dì, fu - ne - sto dì,

N. dì, fu - ne - sto dì,

dì, fu - ne - sto dì,

dì, fu - ne - sto dì,

Allegro assai

270

ff (qui il sipario cala lentamente)

O. ah! - - - - - - -

PAR. ah! - - - - - - -

K. (muore) muo - io.

VAL. ah! - - - - - - -

A. ah! - - - - - - -)

N. ah! - - - - - - -

ah! - - - - - - -

ah! - - - - - - -

Allegro assai

ff tutta forza

Fine dell' atto II

ATTO TERZO

No. 6 SCENA ED ARIA

SCENA I.- [Parecchio tempo dopo. È inverno. Le stanze Reali. Attraverso le finestre si vede il monte Ararat coperto di neve come il resto del paesaggio.]*

Andante sostenuto

([Arsace è solo, perduto in cupi pensieri])*

p

3

([Paransema, ora ufficialmente sposa di Arsace, entra seguita dalle sue ancelle.])*

([Avanza verso Arsace con un gesto di cortesia prima di ritirarsi. Arsace non risponde e resta immerso nei suoi

6

9

pensieri.])*

([Sorpresa e offesa, Paransema si

sf

ritira nelle sue stanze protette da tende di velluto. Le sue ancelle la seguono.])*

12

([Entra Vartan e osserva Arsace per un momento prima di avvicinarsi a lui.])*

14

dim. *pp* *rit.*

17 VARTAN **Recitativo**

Cal-ma-ti, o ec-cel-so Ar-sa - ce, dal-l'al-ta tor-re ov'

Recitativo

20

VAR.

è ri-mes-sa O-lim-pia non fi - a che tur-bi del mio Re la pa-ce

23

VAR.

con mo-les-ti pen - sie - ri.

26 ARSACE

([cupo])

Tu sul ca - po mi - o ve - di sfol - go - ran - te di gem - me

29

A.

u - n'au - reo ser - to, ma di san - gue stil - le

32

A.

luc - ci - car non vi scor - gi qual d'in - ci - ta - ta vam - pa le scin - til -

35

A.

le. Da quel

pp

col canto

Andante moderato

38

A.

dì che di - su - ma - no io fie - dei a O - lim - pia

Andante moderato

41

A.

l'al - ma, e di Knel so - vra la sal - ma Pa - ran -

44

A.

sem cor - ria ra - pir. [El - la non è più la

47

A.

p

stes - sa, al mio co - re as - pi ra e al re - gno, sua am - bi -

p

50

A.

sf

zion già pas - sa il se - gno ne' suoi oc - chi veg - go il

53

A.

mal!]* Chia - ro più scor - go l'a - bis - so in cui

56

A.

spin - to gia - cer par - mi: e dall' u - no per sot - trar - mi, sot -

59

A.

trar - mi, veg - gio u - n'al - tro a - bis - so ap - rir!

VARTAN

Ri - mo vi, o -

col canto

sf

sf

pp *col canto*

62

([Paransema appare dietro le tende, non vista dai due uomini.])*

A.

O - lim - pia! mio ri -

VAR.

Re quel - la fa - tal mem - bran - za.

p

pp

p

65

A.

mor - so! pri - vo di te qual spe - me al cor s'a - van -

68

A.

za, al cor s'a - van - za?

tr

poco riten.

p

Più mosso

([Paransema fa un passo indietro ma resta nascosta dietro le tende, ascoltando.])*

Più mosso

72

A.

Gen - til fan - ciul - la mio pri - mo a - mo - re, è un rag - gio al

75

A.

cuo - re pen - sa - re a te!

78

A.

An-giol pie-to-so, su me se spie-ghi l'a-li e con prie-ghi chie-di mer-cè,

p

82

A.

chiedi mer-cè, chiedi mer-cè.

tr

85

Primo tempo

A.

Sul - l'au - ree pen - ne del tu - o, tuo a - mo - re

Primo tempo

88

A.

for - se il mi - o cuo - re s'in - nal - ze - rà. Gior - ni be - a - ti

pp

91

A.

di gio - ia impres - si ne' tuoi am - ples - si ri - tro - ve - rà.

94

A.

Gior - ni be-a - ti di gio-ia impres-si ne' tuoi am-ples - si ri - tro-ve-

98

A.

rà, ne' tuoi am-ples - si ri - tro - ve-

102

A.

rà, ne' tuoi am-ples - si ri - tro - ve-

106

A.

rà, ri -

p

109

A.

tro - ve - rà!

morendo

tr

dim.

([Arsace esce sempre perduto nei suoi pensieri, accompagnato da Vartan.])*

111

A.

tr

allarg.

tr

([Paransema ricompare con espressione infuriata. Avanza lentamente mentre la sua espressione si muta pian piano in un sorriso di trionfo spaventoso e risoluto.])*

No. 7 SCENA E RACCONTO

Valinace e Coro di Satrapi

SCENA II.- [Notte oscura.] Luogo solitaro: torre fortificata.-Nella torre è Olimpia colle ancelle.

Andante mosso

p cresc.

4

allarg.

rimettere

6

poco riten.

[a tempo]

9

11

13

([Valinace entra seguito dai satrapi che sembrano totalmente abbattuti.])

16

poco rall. *a tempo*

20 **VALINACE**

Sì, par-to,a-mi - ci, e qui fra bre-ve rie-do col fior d'Ar-me - na gio - ven -

pp

24

Recitativo

VAL.

tu - de: al - lor ve - drem che fi - a la scel - le - ra - ta e ri - a bal -

Recitativo

27

([notando la tristezza dei satrapi)]

VAL.

dan - za del ti - ran - no. Ma di pian - to of - fus - ca già fur - ti - va

30

Primo tempo

VAL.

stil - la il ci - glio! Qual ne mi -

Primo tempo

p

33

VAL.

nac-cia an - cor nuo-vo pe - ri-glio?

Tenori

([con dolore])

S A T R A P I

Van - ne, non in - du -

Bassi

Van - ne, non in - du -

f

36

VAL.

Deh! fa-vel-la - te!

giar. Fu -

giar. Fu -

ff

39

ne - sta sto-ria, fu-ne-sta sto-ria che spa-ven - ta, che spa-ven - ta l'al -

ne - sta sto-ria, fu-ne-sta sto-ria che spa-ven - ta, che spa-ven - ta l'al -

42

sotto voce

ma... La not - te cu - pa spar-

sotto voce

ma... La not - te cu - pa spar-

p *pp*

45

ge - va il ve - lo: nè vo - ce in ter - ra, nè

ge - va il ve - lo: nè vo - ce in ter - ra, nè

47

p

un as - tro in cie - lo. Sol fra i de - ser - ti

p

un as - tro in cie - lo. Sol fra i de - ser - ti

pp

49

con fe - ral suo - no rim - bom - ba il tuo - no e il

con fe - ral suo - no rim - bom - ba il tuo - no e il

51

ven - to, il ven - to, il mar!... Un' om - bra i - nol - tra - si

ven - to, il ven - to, il mar!... Un' om - bra i - nol - tra - si

p

53

in quel mo - men - to, ve - lo - ce il pas - so, le

in quel mo - men - to, ve - lo - ce il pas - so le

sf

55

chio - me al ven - to;

chio - me al ven - to;

57

s'a - pre la tor - re, v'en - tra e re - pen - te

s'a - pre la tor - re, v'en - tra e re - pen - te un

59

un suon do - len - te s'o - de e di - spar!

suon do - len - te s'o - de e di - spar!

61 VALINACE

Qual rio so-spet - to

s'o - de e di - spar! s'o - de e di - spar!

s'o - de e di - spar! s'o - de e di - spar!

64

VAL.

tur - ba mi - a mente... ge - lo ed avvam - po nell'as - coltar...

ff

p

68

Sta sul - la so - glia del

Sta sul - la so - glia del

pp

70

Re l'a - man - te, di san - gue in - tri - so

Re l'a - man - te, di san - gue in - tri - so

72

l'ac - ciar fu - man - te. Scuo - te, s'ar - re - tra, s'a -

l'ac - ciar fu - man - te. Scuo - te, s'ar - re - tra, s'a -

pp

74

van - za e fre - me, [l'e - re - de al tro - no

van - za e fre - me, [l'e - re - de al tro - no

76

per lei pe - rì.]* O - lim - pia, ahi mi - se - ra!

per lei pe - rì.]* O - lim - pia, ahi mi - se - ra!

3 3 3 3

p 3 3

78

sul fi - glio e - san - gue ca - de: al suo se - no l'av-

sul fi - glio e - san - gue ca - de: al suo se - no l'av-

3 3

sf

80

vol - ge, e lan - gue, lan - gue. Ei

vol - ge, e lan - gue, lan - gue. Ei

82

muo - re! un cin - to di fio - ri ac - can - to

muo - re! un cin - to di fio - ri ac - can - to gli

84 **VALINACE**

([colpito d'orrore])

Qual rio so -

gli po - ne in pian - to, lo cul - la o - gnor,

po - ne in pian - to, lo cul - la o - gnor,

86

VAL.

spet - to turba il mio pet - to... ge - lo ed av - vam - po

gli po - ne, e in pian - to, lo cul - la,

gli po - ne, e in pian - to, lo cul - la,

12 12 12

89

VAL.

nel - l'as - col - tar... qual rio so - spet - to tur - ba il mio

cul - la o - gnor, gli po - ne, e in pian - to,

cul - la o - gnor, gli po - ne, e in pian - to,

12 12

92

VAL.

pet - to... ge - lo ed av-vam - po nel - l'as - col-

gli po-ne,e in pian - to, gli po-ne,e in pian - to, lo cul - la, lo cul - la o-

gli po-ne,e in pian - to, gli po-ne,e in pian - to, lo cul - la, lo cul - la o-

12 12

95

VAL.

tar, nel - l'as - col - tar.

gnor, o - gnor...

gnor, o - gnor...

ff col canto

No. 8 SCENA, ARIA E CORO

12
VAL.
poco largo
vo - ce...la pe-na il can - to le-nir sa-prà!
col canto
sf
15 OLIMPIA
allarg.
Andante sostenuto
Ahi-mé! Ce-le - ste Re-gi - na lo
Andante sostenuto
p rall.
18
O.
sguar - do in-cli - na sul-l'e - gra, e-gra ta-

21

O.

pi - na che tut - to, tut-to per-dè... Pe-

24

O.

na - to già mol - to, mi fù tut-to

27

O.

tol - to: mio fi - glio fu

mf

29
O.
ANCELLE
Soprani
col - to da cru-do pu-gnal...
([dalla torre])
L'as-
32 Poco mosso
col - ta, o Re - gi - na, le ac-cor - da
Poco mosso
35
mer - cé, l'as - col - ta, o Re -

37

gi - na, le ac - cor - da mer - cé, le ac -

39

cor - da mer - cé, le ac - cor - da mer - cé, le ac - cor - da mer - cé,

pp

42 **OLIMPIA**

Primo tempo

Sca - va - i, sca - va - i fra le

le ac - cor - da mer - cé...

Primo tempo

pp

45
O.
zol - le d'un a-ri-do, d'un a - ri - do col - le al

48
O.
ca - po, al ca - po su - o mol - le di sas - si, di sas - si un guan-

51
O.
cial. Nè pian - ger mi li - ce sul fi-glio in-fe-li - ce...

pp

54
O.
al-ma pro-tet-tri - ce mi strin-go a' tuoi piè, nè pian - ger, pian-ger mi

rit. *a tempo*

rit. *p* *a tempo*

57

O.

li - ce sul fi - glio in - fe - li - ce...

ANCELLE

Soprani

D'un Di - o Ge - ni -

60

O.

al - ma pro - tet - tri - ce mi strin - go a' tuoi piè! mi strin - go a' tuoi piè! a'

tri - ce, d'un Di - o le ac - cor - da mer - cè! mer - cè! mer -

63

O.

tuoi, a' tuo - i piè! al-ma pro-tet-tri - ce mi stringo a' tuoi piè! mi

cè! mer - cè! Ge - ni - tri - ce, d'un Di - o le ac - cor - da mer-cè!

p

66

O.

strin - go a' tuoi piè! a' tuo - i piè! a' tuo - i piè! a'

mer - cè! mer - cè!

69
pp allarg.
O.
tuo - i piè! a' tuo - i
pp allarg.
mer - cè! mer -
p
allarg.
72
Recitativo
O.
piè!
VALINACE
Non pian-ger, mio a - mo - re, te-
cè! mer - cè! mer - cè!
Recitativo
pp
76
VAL.
so - ro del co - re, d'un tru-ce al fu-ro-re sa-prot - ti ra-
ff

80

Allegro moderato

VAL.

pir...

Tenori

S A T R A P I

Giu - riam, giu - riam, giu - riam sul - l'o - nor, giu-

Bassi

Giu - riam, giu - riam, giu - riam sul - l'o - nor, giu-

Allegro moderato

85

riam, giu - riam, giu - riam sul - l'o - nor sal - var - ti, sal - var - ti, sal-

riam, giu - riam, giu - riam sul - l'o - nor sal - var - ti, sal - var - ti, sal-

91

var - ti o mo - rir! sal - var - ti, sal - var - ti, sal - var - ti o mo - rir!

var - ti o mo - rir! sal - var - ti, sal - var - ti, sal - var - ti o mo - rir!

pp

97

Soprani

ANCELLE

Sì que-sto fu-ro - re ne

Tenori

SATRAPI

sal-var-ti o mo-rir!

Bassi

sal-var-ti o mo-rir!

103

col - mi d'ar-dir! giu-riam, giu-riam sal-var - ti o mo - rir!

p

109

giu-riam sul - l'o-nor sal - var - ti,

giu-riam sul - l'o-nor sal - var - ti,

sf *ff*

114

Sì que-sto fu - ro-re ne col - mi d'ar-

sal-var-ti o mo - rir!

sal-var-ti o mo - rir!

p

120

dir! sì que-sto fu-ro-re ne col - mi d'ar-dir! giu-riam sul-l'o-

tr tr tr tr tr tr

126

nor, giu-riam sul-l'o-nor, sul-l'o-nor sal-var, sal-var, sal-var-ti o mo-

giu-riam, giu-riam, giu-riam, giu-riam,

giu-riam, giu-riam, giu-riam, giu-riam,

ff p ff p

132

rir! giu - riam sul - l'o - nor, giu - riam sul - l'o - nor, sul - l'o -

giu - riam, giu - riam, giu - riam, giu -

giu - riam, giu - riam, giu - riam, giu -

ff *p* *ff*

137

nor sal-var, sal-var, sal - var - ti o mo - rir! giu - riam, giu - riam, giu -

riam,

riam,

p *cresc.*

143

riam sul - l'o - nor, sul - l'o - nor sal - var, sal - var -

ff

sal - var, sal - var -

ff

sal - var, sal - var -

ff

149

ti o mo - rir!

ti o mo - rir!

ti o mo - rir!

154

fff

No. 9 FINALE TERZO

SCENA III.- [La stessa cupa notte.] Luogo deserto ed arido. Tombe sparse. Nel fondo un castello in rovina. Tempesta.

Andante mosso

5

allarg.

[a tempo]

10

allarg.

15

a tempo

20

p

24

cresc.

26

string.

28

ff

p *a tempo*

32

pp

36

cresc. *string.*

38

40

42

p

sf

45

p

48

sf

([Arsace entra smarrito come se inseguisse un'ombra invisibile.])

50

ff

52 Tenori

Andante sostenuto

p

(sotterraneo)

Tre - ma, o cop - pia i - ni - qua, tre - ma.

OMBRE

Bassi

p

Tre - ma, o cop - pia i - ni - qua, tre - ma.

Andante sostenuto

p

57

Allegro

Già ma - tu - ra è l'o - ra e - stre - ma... tre - ma.

Già ma - tu - ra è l'o - ra e - stre - ma... tre - ma.

Allegro

ff

60

3 3 3 3 3 3 3 3

62 ARSACE

Recitativo

Recitativo

Che chie - di,

ff 6 6 6 6

3 3 3

64

A.

om-bra im-por-tu - na? Nel-le so-lin-ghe stan - ze t'i-nol-tra-sti e a me dal son - no

pp

68

A.

scos - so e-ster-re-fat-to, del cor le or-ren-de pia-ghe ad - di - ti e fre - mi...

3 3

f

72

A.

nel pet-to i-ner-me il tuo fu-ror, il tuo fu-ror s'ap-pa-

75

Moderato

A.

ghi!

Moderato

77

Recitativo

79 **PARANSEMA** ([entra, anche lei agitata)]

(Ar-sa-ce qui? pa-le-se ah! non gli fi-a del fi-glio il fa-to e stre-mo...

Recitativo

83

PAR.

O mio ri-mor-so!)

ARSACE

([notando Paransema])

Pa-ran-se-ma in que-sto or-ren-do

87

PAR.

([avvicinandosi a lei])

A-mor mi spin-se...

A.

lo-co tu pur not-tur-na e pal-li-da t'ag-gi-ri... A-

90

([allontanandosi a lei])

A.

mor... ed il de-lit-to...

ff

calando

Andante sostenuto

93 **Tenori**

OMBRE

Tre - ma, o cop - pia i - ni - qua, tre - ma. Già ma - tu - ra è l'o - ra e - stre - ma...

(sotterraneo)

Bassi

Tre - ma, o cop - pia i - ni - qua, tre - ma. Già ma - tu - ra è l'o - ra e - stre - ma...

Andante sostenuto

p

98 (scoppia la tempesta)

tre - ma. Ma - le - di - zion! Ven - det - ta! Ma - le - di - zion! Ven-

tre - ma. Ma - le - di - zion! Ven - det - ta! Ma - le - di - zion! Ven-

ff

102 **PARANSEMA**

Fug-

det - ta! Ven - det - ta!

det - ta! Ven - det - ta!

8va

104

PAR.

giam! deh il pas-so af-ret-ta! Qual cu-po suon fu-

107

PAR.

ne-re-o di te-ma m'em-pie il co-re!

ARSACE

([in deliro])

Dal-le lor tom-be de-stan-si

pp

111

PAR.

(si levano l'ombre)

Qual

A.

tut-ti qui spar-si... Or-ro-re! Qual

ff

p

114 **Allegro moderato**

PAR.

gri - do fu - ne-bre in - tor - no e - cheg - gia! av - vol - to in te - ne-bre

A.

gri - do fu - ne-bre in - tor - no e - cheg - gia! av - vol - to in te - ne-bre

Allegro moderato

120

PAR.

l'a - ër lam - peg-gia... qual gri - do fu - ne-bre in - tor - no e - cheg - gia! av-

A.

l'a - ër lam - peg-gia... qual gri - do fu - ne-bre in - tor - no e - cheg - gia! av-

ff *p*

126

PAR.

vol - to in te - ne-bre l'a - ër lam - peg-gia... Di san - gue un pe - la-go la

A.

vol - to in te - ne-bre l'a - ër lam - peg-gia...

sf *p*

132

PAR. ter-ra i-non-da... tru-ce un ca-da-ve-re vo-mi-sce o-gn'on-da... Di

A. Di

138

PAR. san-gue un pe-la-go la ter-ra i-non-da... tru-ce un ca-da-ve-re vo-

A. san-gue un pe-la-go la ter-ra i-non-da... tru-ce un ca-da-ve-re vo-

144

PAR. mi-sce o-gn'on-da... s'a-pron vo-ra-gi-ni *ff* sot-to ai miei

A. mi-sce o-gn'on-da... s'a-pron vo-ra-gi-ni *ff* sot-to ai miei

ff

149
PAR.
p
ff
piè! s'a - pron vo - ra - gi - ni sot - to ai miei piè!
A.
p
ff
piè! s'a - pron vo - ra - gi - ni sot - to ai miei piè!
p
ff
154
159
ARSACE
Qual gri - do fu - ne - bre in - tor - no e - cheg - gia!

165

PAR.

Di san - gue un pe - la - go la

A.

av-vol - to in te - ne - bre l'a-ër lam-peg-gia... la

cresc.

171

PAR.

ter - ra i - non - da... tru - ce un ca - da - ve - re vo - mi - sce o - gn'on - da, ah!

A.

ter - ra i - non - da... vo - mi - sce o - gn'on - da,

tr

3

177

PAR.

vo - mi - sce o - gn'on - da, vo -

A.

vo - mi - sce o - gn'on - da, vo -

tr

181

PAR.

mi - sce o - gn'on - da, ah! vo - mi - sce o -

A.

mi - sce o - gn'on - da, vo - mi - sce o -

tr

186

PAR.

gn'on - da, vo - mi - sce o - gn'on - da... s'a - pron vo -

A.

gn'on - da, vo - mi - sce o - gn'on - da... s'a - pron vo -

3 3 3

p

190

PAR.

ff *p*

ra - gi - ni sot - to ai miei piè! s'a - pron vo - ra - gi - ni

A.

ff *p*

ra - gi - ni sot - to ai miei piè! s'a - pron vo - ra - gi - ni

ff *p*

195

PAR.

A.

sot - to ai miei piè!

sot - to ai miei piè!

200

PAR.

A.

Qual gri - do fu - ne-bre in-

Qual gri - do fu - ne-bre in-

206

PAR.

A.

tor - no e-cheg - gia! av - vol - to in te - ne - bre l'a - ër lam - peg - gia...di

tor - no e-cheg - gia! av - vol - to in te - ne - bre l'a - ër lam - peg - gia...di

212
PAR.
san - gue un pe - la - go la ter - ra i - non - da... tru - ce un ca - da - ve - re vo -
A.
san - gue un pe - la - go la ter - ra i - non - da... tru - ce un ca - da - ve - re vo -
sf
218
PAR.
mi - sce o - gn'on - da... s'a - pron vo -
A.
mi - sce o - gn'on - da... s'a - pron vo -
224
PAR.
ra - gi - ni sot - to ai mie - i piè,
A.
ra - gi - ni sot - to ai mie - i piè,

229

PAR.

s'a - pron vo - ra - gi - ni sot - to ai

A.

s'a - pron vo - ra - gi - ni sot - to ai

234

(si leva la prima ombra)

PAR.

mie - i piè!

A.

mie - i piè!

rall.

239

Andante sostenuto

PRIMA OMBRA

(si leva la seconda ombra)

string.

Son tu - o pa - dre Di - ran...

Andante sostenuto

string. e sforz.

242 SECONDA OMBRA ([KNEL])

a tempo

Non rav - vi - si tu - o fra - tel - lo?

a tempo

245 Tenori *string.*

(si levano altre ombre)

p *[a tempo] cresc.*

La stir - pe no - i

OMBRE

Bassi *string.*

p *[a tempo] cresc.*

La stir - pe no - i

string. e sforz.

p *[a tempo] cresc.*

248

sia - mo de' tuo - i sa - tra - pi sa - i come uc - ci - si... siam tue vit - ti - me o

sia - mo de' tuo - i sa - tra - pi sa - i come uc - ci - si... siam tue vit - ti - me o

sf

252 **IL FANCIULLO** (si leva un fanciullo)

rall.

Andante sostenuto

Mia mad - re do-

ARSACE

O spa - ven - to!

Re, o Re.

Re, o Re.

Andante sostenuto

p *rall.* *pp*

3 3 3 3

256

I.F.

v'è? chi mi tol - se al suo te - ne - ro am - ples - so?

p

259 **PARANSEMA** ([colpito da rimorso])

È d'O - lim - pia...

261 **ARSACE** ([con orrore])

Mio fi - glio e - gli è des - so... Chi'l fe - rì? Chi? Chi'l fe-

264 **PARANSEMA**

Pie-

A.

rì?

Tenori

OMBRE

Siam tue vit - ti - me, o Re, o Re! ma - le - det - ti voi sia - te...

Bassi

Siam tue vit - ti - me, o Re, o Re! ma - le - det - ti voi sia - te...

268

PAR.

tà! pie-tà!

ARSACE

Pie - tà! pie-tà!

Ma - le - det - ti! No, non

Ma - le - det - ti! No, non

272

rall.

Sostenuto

v'ha! ([circondadoli)] A - na - te - ma! Vil raz - za ar-

rall.

v'ha! A - na - te - ma! Vil raz - za ar-

Sostenuto

3 3 3 3

rall.

3 3 3 3

275

sa - ci - de, che t'i - neb - ri di san - gue e ra - pi - na. Di tua stir - pe se - gna - ta è la

sa - ci - de, che t'i - neb - ri di san - gue e ra - pi - na. Di tua stir - pe se - gna - ta è la

279

fi - ne, tra ul - tri - ce ti co - glie, e in - fe - del! Pur nel

fi - ne, tra ul - tri - ce ti co - glie, e in - fe - del! Pur nel

282

san - gue ga - vaz - za, tri - pu - dia, nuo - vo scem - pio ad ar - dir t'af -

san - gue ga - vaz - za, tri - pu - dia, nuo - vo scem - pio ad ar - dir t'af -

285

fret - ta. Ti re-spin - ge la pa-tria re - jet - ta, ti re-

fret - ta. Ti re-spin - ge la pa-tria re - jet - ta, ti re-

288

spin - ge la man del ciel! ti re-spin - ge, ti re-spin-ge la

spin - ge la man del ciel! ti re-spin - ge, ti re-spin-ge la

p

292

pa-tria, la pa-tria re-jet-ta, ti re-spin - ge, ti re-spin - ge la

pa-tria, la pa-tria re-jet-ta, ti re-spin - ge, ti re-spin - ge la

296

man, la man del ciel!

man, la man del ciel!

300

Sot - to l'or - me già il tro - no va-

Sot - to l'or - me già il tro - no va-

303

cil - la, già l'e - si - glio t'ap - pres - ta la

cil - la, già l'e - si - glio t'ap - pres - ta la

305

mor - te e sui col - li l'er - ran - te con -

mor - te e sui col - li l'er - ran - te con -

3 3

307

sor - te al - le bel - ve fia pa - sto cru -

sor - te al - le bel - ve fia pa - sto cru -

3 3

309

de - le, al - le bel - ve fia

de - le, al - le bel - ve fia

3 3

311 **PARANSEMA**

Pie - ta-te a - no - i!

pa - sto cru - del! No, no, no, non

pa - sto cru - del! No, no, no, non

p *sf*

314 **ARSACE**

Pie - ta-te a no - i!

v'ha! no, no, no, non v'ha!

v'ha! no, no, no, non v'ha!

p *sf*

317

Sot-to l'or - me già il tro - no va - cil - la, già l'e-

Sot-to l'or - me già il tro - no va - cil - la, già l'e-

320

si - lio t'ap - pres - ta la mor - te e sui col - li l'er - ran - te con-

si - lio t'ap - pres - ta la mor - te e sui col - li l'er - ran - te con-

323
sor - te al - le bel - ve fia pa - sto cru - del! al - le
sor - te al - le bel - ve fia pa - sto cru - del! al - le
326
bel - ve, al - le bel - ve, al - le bel - ve fia
bel - ve, al - le bel - ve, al - le bel - ve fia
sf
329
(svaniscono l'ombre poco alla volta)
p
dim. e rall. poco a poco
pa - sto cru - del, al - le bel - ve fia pa - sto cru-
p
pa - sto cru - del, al - le bel - ve fia pa - sto cru-
dim. e rall. poco a poco

332

del! al - le bel - ve fia pa - sto cru - del! fia pa - sto cru-

del! al - le bel - ve fia pa - sto cru - del! fia pa - sto cru-

p

335

perdendosi

del! fia pa - sto cru - del! fia pa - sto cru - del! fia pa - sto cru - del!

perdendosi

del! fia pa - sto cru - del! fia pa - sto cru - del! fia pa - sto cru - del!

perdendosi

ARSACE

([smarrito, allontanandosi da Paransema])

339

Allegro

Ah! vie - ni, ah! vie - ni, vien an - giol di te - ne - bre poi - ché di

Allegro

p

345

A.

no - i ni - u - no ha pie - tà, tac - cia il ri - mor - so, su' nu - di

p

351

A.

rall. *a tempo*

sche - le - tri il re - gal tro - no s'in - nal - ze - rà! scor - de - rò il

rall. *a tempo*

357

A.

mi - o de - stin fa - tal nel lut - to or - ren - do

362 **PARANSEMA** ([andando verso Arsace])

A.

O - ve t'ap - pel - la il fa - to, o Prin - ci - pe,

u - ni - ver - sal! ah! vie - ni, vie - ni, an - giol di te - ne - bre

368

PAR. mi tro - ve - rai sem - pre a te pres - so, [ma se

A. poi - ché di no - i niu - no ha pie - tà, tac - cia il ri -

373

PAR. bra - ma di - ri - get - tar - mi un dì, ti pren - da, l'od - io

A. mor - so, su' nu - di sche - le - tri il re - gal tro - no

378

PAR. mio tu sa-pra-i!]* de' tar-di se-co-li sul-l'o-ce-an

A. s'i-nal-ze-rà!

p p tr tr

384

PAR. in-siem no-str'al-me [si per-de-ran! si

f

388

PAR. per-de-ran! si per-de-ran!]**

sf p

393

Meno mosso

ARSACE

Scor-de-rò il mi-o de-stin fa-tal nel lut-to or-ren-do

Meno mosso

399 PARANSEMA

Allegro

O-ve t'ap-pel-la il fa-to, o Prin-ci-pe,

A.

u-ni-ver-sal! ah! vie-ni, vie-ni, an-giol di te-ne-bre

Allegro

405

PAR.

mi tro-ve-rai sem-pre a te pres-so, [ma se

A.

poi-ché di no-i niu-no ha pie-tà, ta-cia il ri-

410

PAR.

bra - ma di ri - get - tar - mi un dì ti pren - da, l'od - io

A.

mor - so, su' nu - di sche - le - tri il re - gal tro - no

415

PAR.

tr

mio tu sa - pra - i! Ah!]* de' tar - di se - co - li sul - l'o - ce -

A.

s'i - nal - ze - rà! scor - de - rò il mi - o de - stin fa -

tr

3

422

PAR.

a piacere

an, sì, in - siem no - str'al - me [si per - de - ran!

A.

a piacere

tal, sì, nel lut - to or - ren - do u - ni - ver - sal!

tr *tr*

sf

ff

429

([Arsace corre via lasciando Paransema in un

PAR.

si per - de - ran!]*

A.

u - ni - ver - sal!

col canto

string. sempre

sentimento di rigetto e di collera mentre] si cala la tela.)

435

440

Fine dell' atto III

ATTO QUARTO

No. 10 PRELUDIO E SCENA

Olimpia e Polissena

SCENA I.- [Il mattino seguente al levar del sole. Olimpia è imprigionata nella torre. La stanza è arredata decentemente per rispetto alla dignità della Regina. Ella resta appoggiata sul letto, accudita da Polissena, sua ancella, che apre le tende del balcone lasciando entrare i primi raggi del sole nella stanza.]

Moderato

p

4

7

10

13

16

19

22

25

28

31

34

37

41

47

53

59

64

67

70

73

dim.

76

79

allarg.

84

87

91 **OLIMPIA**

Recitativo

Co-me m'i-neb-bria l'al-ma de' scorsi dì la dol-ce

Recitativo

96

O.

rimem-branza! Deh! la-scia-mi so-gna-re... pria di mo-ri-re per-do-nar de-

100
O.
si - o.
POLISSENA
Al - cun ri - po - so al-l'eg-ro
p dopo la parola
103
O.
U - di - re par - mi i lie - ti can - ti sì ca - ri a
POL.
cor - po do - na.
106
Primo tempo
(Pone la testa per riposarsi. Visione. Appaiono Bisanzio ed il Bosforo; stuolo di giovinette che spargono fiori, ecc.)
O.
me ne' dì fe - li - ci.
Primo tempo

108

Visione

Poco più lento

110

112

114

rall.

116

Andantino

p

120

124

127

131

135

138

140

ff

143

p

145

147

149

151

153

allarg.

[a tempo]

156

160

163

167

172

178

Recitativo

OLIMPIA (sognando)

Andante

Om - bre di pa - ce, o - ve v'al - lon - ta - na - te? Qui

Recitativo

Andante

181
Recitativo
Primo tempo
O.
pres - so al - l'al - ma stan - ca deh! so - sta - te!
Recitativo
Primo tempo
184
(si desta)
O.
186
Recitativo
(svegliandosi)
O.
Ni - un qui ve - de - sti, Po - lis - se - na?
POLISSENA
Ni -
Recitativo

188

O.

M'ap-par-ve qui stuol di be-a-ti spir-ti che d'ol-lez-zan-ti fio-ri sul mio

POL.

u - no.

191

O.

ca - po spar-gea co-ro-ne: e l'al-ma mia gio - i - va in que' dol-ci con-cen-ti.

195

Andantino

197

199

No. 11 QUARTETTO

Olimpia, Polissena, Arsace, Vartan

201

Recitativo

POLISSENA ([guardando fuori dal balcone])

Al-cun s'a-van-za.

Andante

([Polissena batte le mani ed entrano le ancelle per accudire la Regina e vestirla in modo da poter ricevere visite.])

Recitativo

Andante

pp

204

VARTAN ([Entra seguito da soldati che si fermano sulla porta.])

Recitativo

Pre-val-se di Ner-sès l'al-to con-si-glio e a

Recitativo

208

VAR.

più mi-ti pen-sier il Re vol-gen-do ai pri-schi o-nor t'ap-pel-la.

211 **Primo tempo**
OLIMPIA

È tar-di o - ma - i.

VAR.

Al Re che

Primo tempo

pp

214

O.

Ch'i - o gli per - do - no,

VAR.

di - re io deg - gio?

217

O.

gli per - do - no e muo - io.

ARSACE ([Che è rimasto ad ascoltare sull'uscio, entra rassicurato.])

O - lim - pia, il tuo per - do - no con - ce - di?

pp

220

O.

Ch'i - o gli per - do - no, gli per - do - no e muo - io.

A.

Mel con -

pp

223

A.

ce - di? Ri - pe - ti il dol - ce suo - no...

226

A.

A di - sper - der l'a - tra not - te che sof - fo - ca que - sto

3

3

229

A.

co - re spar - gi il bal - sa-mo can - di-do del sor-

232

A.

ri - so tu - o su me. Il di-vin

235

A.

rag - gio che splen - de sul - la lim - pi-da tu - a fron - te

238

A.

mi rin-fac-cia le mie on - te pro - strar fam - mi

3

3

col canto

241 OLIMPIA

La tem-pes-ta per-don chie - de

A.

in - nan - zi a te. O-lim-pia,il tuo per-

244

O.

a quel fior cui svel-se in-de - gno? chie-de il mar per-do-no al

A.

do - no? Mi con-ce - di? Ri-pe-ti il dol - ce suo - no...

247

O.

le - gno che sprez - za - to, im-mer - so è già

A.

mi con - ce - di? Ri - pe - ti il dol - ce suon...

250

O.

Pur si sper - da l'i - ra e

POLISSENA

(Qual mi - ste - ro!

A.

A di -

VARTAN

(Qual mi - ste - ro!

ANCELLE

pp sotto voce

(Qual mi - ste - ro!

pp sotto voce

(Qual mi - ste - ro!

pp

252

O.
rie - da il bel tem - po che spa -

POL.
qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

A.
sper - der l'a - tra not - te, l'a - tra

VAR.
qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

254

O. ri - o; è d'Ar - sa - ce il cuo - re

POL. sa - ce rie - de e con co - re

A. not - te che sof - fo - ca que - sto

VAR. sa - ce rie - de e con co - re

sa - ce rie - de e con co - re

sa - ce rie - de e con co - re

256
O.
mi - o ben - ché 3 de - gno di pie - 3
POL.
più u - ma - no a lui ce - di il
A.
co - re, che sof - fo - ca que - sto
VAR.
più u - ma - no a lui ce - di il
più u - ma - no a lui ce - di il
più u - ma - no a lui ce - di il

258

O.
ta - de. Pur si sper - da

POL.
cor fe - del.)

A.
co - re.

VAR.
cor fe - del.)

cor fe - del.)

cor fe - del.)

3

tr tr

260

O.
l'i - ra e ri - e - da il bel tem - po che spa - ri - o;

POL.
(Qual sor - ri - so, qual per - do - no,

A.
Spar - gi il can - di-do, il can - di - do ful - go-re

VAR.
(Qual sor - ri - so, qual per - do - no,

(Qual sor - ri - so, qual per - do - no,

(Qual sor - ri - so, qual per - do - no,

263

O.

è d'Ar-sa-ce il cuo-re mi - o ben - ché de - gno,

POL.

for - se è pe - gno

A.

del sor - ri - so tu - o su me, del sor-ri - so

VAR.

for - se è pe - gno

for - se è pe - gno

for - se è pe - gno

266

O.

de-gno di pie-tà. La tem-pes-ta per-don chie - de a

POL.

tra - di - tor.)

A.

tu - o su me. Il di-vin rag - gio che

VAR.

tra - di - tor.)

tra - di - tor.)

tra - di - tor.)

p

tr tr

269

O.

quel fior cui svel - se in sde - gno? chie - de il mar per - dono al

A.

splen - de sul - la lim - pi - da tu - a fron - te mi rin -

3

272

O.

le - gno che sprez - za - to, che sprez - za - to, im - mer - so è

A.

fac - cia le mi - e on - te, pros - trar fam - mi in - nan - zi a

string.

allarg.

275
O.
già? La tem-pes-ta per-don chie - de a quel fior cui svel - se in
A.
te. Il di-vin rag-gio che splen - de
3
tr
[a tempo] p
278
O.
sde - gno? chie-de il mar per-don al le - gno che sprez-
A.
sul - la lim-pi-da tu - a fron - te pros-trar fam - mi,
3

281

O.
za - to, im-mer - so è già? Pur si sper-da l'i-ra e

POLISSENA
(Qual mi - ste - ro!

A.
fam - mi in-nan - zi a te. A di -

VARTAN
(Qual mi - ste - ro!

ANCELLE

Soprani
(Qual mi - ste - ro!

Alti
(Qual mi - ste - ro!

3

pp

284

O.

rie - da il bel tem - po che spa -

POL.

qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

A.

sper - der l'a - tra not - te, l'a - tra

VAR.

qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

qual ar - ca - no ad O - lim - pia Ar -

286

O.
ri - o; è d'Ar - sa - ce il cuo - re

POL.
sa - ce rie - de e con co - re

A.
not - te che sof - fo - ca que - sto

VAR.
sa - ce rie - de e con co - re

sa - ce rie - de e con co - re

sa - ce rie - de e con co - re

288

O.
mi - o ben - ché de - gno di pie -

POL.
più u - ma - no a lui ce - di il

A.
co - re, che sof - fo - ca que - sto

VAR.
più u - ma - no a lui ce - di il

più u - ma - no a lui ce - di il

più u - ma - no a lui ce - di il

290

O. ta - de. Pur si sper - da

POL. cor fe - del.)

A. co - re.

VAR. cor fe - del.)

cor fe - del.)

cor fe - del.)

3

292

O.

l'i - ra e ri - e - da il bel tem - po che spa - ri - o;

POL.

(Qual sor - ri - so qual per - do - no

A.

Spar - gi il can - di-do, il can - di - doful-go-re

VAR.

(Qual sor - ri - so qual per - do - no

(Qual sor - ri - so qual per - do - no

(Qual sor - ri - so qual per - do - no

295

O.

è d'Ar-sa-ce il cuo-re mi - o ben - ché de - gno

POL.

for - se è pe - gno

A.

del sor-ri - so tu - o su me, del sorri - so

VAR.

for - se è pe - gno

for - se è pe - gno

for - se è pe - gno

298

Più mosso

O.
de-gno di pie - tà, ben - ché

POL.
tra - di - tor!) (for-se e

A.
tu - o su me. Pur - ché

VAR.
tra - di - tor!) (for-se e

tra - di - tor!)

tra - di - tor!)

Più mosso

301

O.: de - gno di pie - tà,

POL.: pe - gno, pe - gno tra - di - tor!)

A.: fi - do si - a l'a-mor,

VAR.: pe - gno tra - di - tor! sì, tra - di - tor!)

(for - se è pe - gno tra - di - tor!)

(for - se è pe - gno tra - di - tor!)

ff

304

O. ben - ché de - gno di pie -

POL. (for-se è pe - gno, pe - gno tra - di -

A. Pur - ché fi - do si - a l'a-

VAR. (for-se è pe - gno tra - di - tor! sì, tra - di -

(for - se è pe - gno tra - di -

(for - se è pe - gno tra - di -

307

O. tà, sì de - gno, de - gno di pie -

POL. tor! sì tra - di - tor! sì tra - di -

A. mor, l'a - mor, l'a -

VAR. tor! sì tra - di - tor! sì tra - di -

tor! sì tra - di - tor! sì tra - di -

tor! sì tra - di - tor! sì tra - di -

309

O. tà.

POL. tor!)

A. mor.

VAR. tor!)

tor!)

tor!)

No. 12 SCENA E BALLO

SCENA II.-Sala splendidissima [delle festività nel Palazzo Reale. La corte è riunita per celebrare il ritorno della Regina legittima. Arsace entra tenendo per mano Olimpia, seguito da Vartan, Polissena, guardie reali ed ancelle. Fra gli astanti, Valinace e i suoi fedeli satrapi, insieme alla nobiltà armena, gli ufficiali di alto rango con le loro spose, servitori, giullari, intrattenitori mascherati, coppie danzanti ecc.]

Introduzione da Ballo

Recitativo

ARSACE

O-gni un si di-spon-ga a fes-teg-giar la pa - ce. Il per-

Recitativo

4

A.

don d'O-lim-pia tut-ti ral-leg - ri.

Allegro moderato

([Si apre una gioiosa danza

Allegro moderato

p

mentre i giullari e gli intrattenitori mascherati divertono la corte.])

9

13

17

ff

21

25

p

[Ballo] **Allegro**

30

36

cresc.

43

50

f

56

calando

ff

62

p

68

74

80

f *p*

85

90

f *p*

pp

94

98

ff

102

pp

ff

107

pp

113

117

ff

121

p

126

132

138

142

sf

147

152

ff

p

158

164

169

175

1.

tr

tr

2.

Poco mosso

177

tr

cresc.

181

185

ff

190

195

1.

197

2.

202

207

212

216

220

223

cresc.

226

230

235

240

245

tr

tr

250

255

260

265

tr

272

278

ff

284

290

295

301

306

tr

cresc.

310

314

ff

318

322

325

329

334

ff

339

No. 13 [BRINDISI]

345 **Soprani** ([Gli astanti tenendo coppe di vino che sono state distribuite durante le danze.])

CORO

Tenori

Del guer-rier tu sve-gli in pet-to

Bassi

Sì del guer-

350

dol-ce af-fet-to o bel li-cor! Al bril-

rier tu sve-gli dol-ce af-fet-to o bel-li-

355

lar di cop - pe pie - ne le sue pe -

cor! Sì al bril - lar di cop - pe al -

3

360

Di spe - me un rag - gio i - non - da - mi. Fe -

ne scor - da il cor...

lor le sue pe - ne scor - da il cor...

ff *p* 3

365

li - ce ap-pien io son, ah sì! Dal sen si sper - da il pal - pi - to che

369

tan - to mi tur - bò. Dal sen si sper - da an-cor il pal - pi - to cru-

Ap - pien fe - li - ce io son al bril - lar di tal li-

Ap - pien fe - li - ce io son al bril - lar di tal li-

374

del. Di spe-me un rag-gio an-cor i - non - da il lie - to cor. Li - biam an-

cor, le pe - ne scor - da il cor. Ap-pien fe - li - ce io son, li - biam an-

cor, le pe - ne scor - da il cor. Ap-pien fe - li - ce io son, li - biam an-

379

cor, li-biam, sì buon li - cor, fe - li - ce appien io son, fe-li-ce ap-

cor, li-biam, sì buon li - cor, fe - li - ce appien io son, fe-li-ce ap-

cor, li-biam, sì buon li - cor, fe - li - ce appien io son, fe-li-ce ap-

384

pien io son. Ah sì! li - biam an - cor, li - biam, sì

pien io son. Ah sì! li - biam an - cor, li - biam, sì

pien io son. Ah sì! li - biam an - cor, li - biam, sì

388

buon li - cor, fe - li - ce appien io son, fe - li - ce ap-

buon li - cor, fe - li - ce appien io son, fe - li - ce ap-

buon li - cor, fe - li - ce appien io son, fe - li - ce ap-

392

pien io son. Ah sì! E -

pien io son. Ah sì!

pien io son. Ah sì!

dim.

396 **Soprani**

cheg - gin que - ste splen - di - de so - glie di lie - ti can - ti: fra noi già rie - de O -

401

lim - pia, ri - tor - na a noi l'a - mor. E - cheg - gin que - ste splen - di - de

406

so - glie di lie - ti can - ti: fra noi già rie - de O - lim - pia, ri - tor - na a noi l'a -

411

mor. Sic - co - me ro - sa pal - li -

415

da cui l'al - ba, l'al - ba vi - si -

419

ta, sul - la sua fron - te, fron - te lim - pi - da il

424

ri - so an - cor splen - de, il ri - so an - cor splen - de, sul - la sua

429

fron - te, fron - te lim - pi - da il ri - so an - cor splen - de, il

Ballabile Finale
Introduzione

434

ri - so an - cor.

[Ballabile]

439 Soprani

Tenori

Del guer-rier tu sve-gli in pet - to dol-ce af -

Bassi

Sì del guer-rier

p

3

444

fet - to, o bel li - cor! Al bril - lar

tu sve-gli dol-ce af-fet-to, o bel - li - cor!

449

di cop - pe pie - ne le sue pe - ne scor - da il

Sì al bril - lar di cop - pe al - lor le sue

3

454

Di spe - me un rag - gio i - non - da - mi, fe - li - ce ap - pien io

cor...

pe - ne scor - da il cor...

3

ff *p*

459

son, ah sì! Dal sen si sper - da il pal - pi - to che tan - to mi tur -

463

bò. Dal sen si sper - da an - cor il pal - pi - to cru - del. Di

Ap - pien fe - li - ce io son, al bril - lar di tal li - cor le sue

Ap - pien fe - li - ce io son, al bril - lar di tal li - cor le sue

468

spe-me un rag-gio an-cor i - non - da il lie - to cor. Li-biam an-cor, li-biam, sì

pe - ne scor - da il cor ap - pien fe - li - ce io son. Li-biam an-cor, li-biam, sì

pe - ne scor - da il cor ap - pien fe - li - ce io son. Li-biam an-cor, li-biam, sì

473

buon li - cor, fe - li - ce ap-pien io son, fe - li - ce ap-

buon li - cor, fe - li - ce ap-pien io son, fe - li - ce ap-

buon li - cor, fe - li - ce ap-pien io son, fe - li - ce ap-

477

pien io son. Ah! sì! li - biam an - cor, li-biam, sì

pien io son. Ah! sì! li - biam an - cor, li-biam, sì

pien io son. Ah! sì! li - biam an - cor, li-biam, sì

481

buon li - cor, fe - li - ce ap - pien io son, fe - li - ce ap-

buon li - cor, fe - li - ce ap - pien io son, fe - li - ce ap-

buon li - cor, fe - li - ce ap - pien io son, fe - li - ce ap-

485

Più mosso

pien io son. Ah! sì!

pien io son. Ah! sì!

pien io son. Ah! sì!

Più mosso

489

Sper - da dal sen o -

Sper - da dal sen o -

Sper - da dal sen o -

494

gni ti - mor, sper - da dal

gni ti - mor, sper - da dal

gni ti - mor, sper - da dal

499

sen o - gni ti - mor.

sen o - gni ti - mor.

sen o - gni ti - mor.

504

No. 14 SCENA, QUARTETTINO E BRINDISI

Largo
Recitativo
ARSACE ([ad Olimpia])

Bel-l'a-stro il tuo sor-ri-so, il tuo sor-ri-so sper-der fa il

Largo
Recitativo

p

4

A.

lut-to che que-ste re-ga-li au-le ri-co-pri-va di me-sto vel. Il Per-so vin-ci-

7

A.

to-re u-mi-le a te si vol-ge e lie-to fo-ra se con-quis-

ff

10

A.

tar po-tes-se il tuo bel cor.

p

15 **VALINACE** ([sottovoce ad Olimpia]) ***p sotto voce***

Quel ri - so non t'al - let - ti, men - da - ci son i

20 **OLIMPIA** ([a Valinace])

Vo' mio de - stin se - gui - re o - vunque egli mi gui - da più lungo un tal mar-

PARANSEMA ([entra senza farsi notare e avanza verso Arsace])* ([ad Arsace])

Giun - ta è l'o - ra. Che spe - ri, che

VAL.

det - ti.

ARSACE ([vedendo Paransema, profondamente confusa])

O ciel, spe - ra - re o - sai.

pp ***p***

26

O. tir - io l'al - ma sof - frir non sa. Vo' mio de - stin se - gui - re o -

PAR. spe - ri! Giun - ta è l'o - ra.

([ad Olimpia])

VAL. Quel ri - so non t'a - let - ti,

([a Paransema])

A. Ta - ci oh ciel! Oh!

p

31

O. vun - que e - gli mi gui - da. Più lun - go un tal mar - ti - rio

([ad Arsace])

PAR. Giun - ta è l'o - ra.

([ad Olimpia])

VAL. men - da - ci son i det - ti, per

A. ciel spe - ra - re o - sai oh! ciel.

35

O. — l'al-ma sof-frir non - sa. [Se - guir vo'il mio des - tin dov'

PAR. — [Non de - vo più in-du - giar, non

VAL. — fidia in cor gli sta. [Non pos - so tol - le - rar suo

([a Paransema])

A. — Ta - ci oh! ciel. [Qual' è mio rio des - tin, o

p *p* *p* *p* *pp*

39

O. — ei mi gui - de - rà. Più lun - go un tal mar - tir il

PAR. — pos - so più e - si - tar. Al - fin l'o - ra ar - ri - vò, al -

VAL. — fal - so sper - giu - rar, men - da - ci i det - ti son per -

A. — ciel! spe - ra - re o - sai. Del mal io schia - vo son! che

43

O. cor sof - frir non sa. Se - guir vo'il mio des -

PAR. l'op - ra vo - lo o - mai. Non de - vo più in - du -

VAL. fi - dia in cor gli sta. Non pos - so tol - le -

A. deg - gio far o - mai? Qual' è mio rio des -

46

O. tin dov' ei mi gui - de - rà. Più

PAR. giar, non pos - so più e - si - tar. Al -

VAL. rar suo fal - so sper - giu - rar, men -

A. tin, o ciel! spe - ra - re o - sai. Del

49

O. lun - go un tal mar - tir il cor sof - frir non

PAR. fin l'o - ra ar - ri - vò, al - l'op - ra vo - lo o -

VAL. da - ci i det - ti son per - fi - dia in cor gli

A. mal io schia - vo son! che deg - gio far o -

52

([Paransema prende una coppa e, non vista, vi versa il veleno.])

O. sa.]*

(ad Olimpia, [prosternandosi])

PAR. mai.]* Tre -

VAL. sta.]*

A. mai?]* **

57
PAR.
man - te a' tuoi pi-e' m'ap-pres - so Re-gi - na. Non ri-cu-sar be-ni-gno tuo il per -

pp

60
PAR.
don, il tuo per-don al de-re lit-to cor Non ri-cu -

p

63 **OLIMPIA**
È giu-sto il ciel.
PAR.
sar be-ni-gno il tuo per-don, il tuo per-don.

Soprani ([continuando le celebrazioni senza rendersi conto di ciò che accade])
CORO
Di

pp
3

67

Allegro moderato

([Tende la mano esitante, ma Arsace, allarmato, l'arresta.])

O.

Di speme un raggio i - non da - mi, fe - li - ce ap-pien io son,

PAR.

(le porge il nappo)

Que - sto gio - con - do ca - li - ce sperda il li - vor dal sen.

Qual

spe - me un rag - gio i - non - da-mi fe - li - ce ap - pien io son. Ah sì! Dal sen di - sper - da il pal - pi - to che tan - to ne tur - bò. Dal-

Tenori

Ap-

Bassi

Ap-

Allegro moderato

p

71

75 ([Per provare la sua buona volontà, ella beve un po' del vino, poi tende la coppa di nuovo ad Olimpia.])*

PAR.
gio - ia io pro - vo in cor.

ARSACE ([guardando Paransema, insospettita])
(Io fre - mo, oh ciel! d'or -

sen si sper - da an - cor il pal - pi - to cru -

pien fe - li - ce io son al bril - lar di tal li -

pien fe - li - ce io son al bril - lar di tal li -

78 OLIMPIA ([accettando la coppa]) ([ella beve])
fe - li - ce appien io son.

PAR.
(Ven - det - ta pie - na ho

A.
ror.)

del, di spe - me un rag - gia an - cor in - on - da tut - to il

cor le pe - ne scor - da il cor. Ap - pien fe - li - ce io

cor le pe - ne scor - da il cor. Ap - pien fe - li - ce io

82

PAR.

già.)

([Comprendendo male la situazione e guardando ancora con sospetto Paransema che parte.])*

A.

(Io fre - mo d'or - ror qual ter -

cor, li - biam an - cor, li-biam, sì bel li - cor, fe - li - ce appien io

son, li - biam an - cor, li-biam, sì bel li - cor, fe - li - ce appien io

son, li - biam an - cor, li-biam, sì bel li - cor, fe - li - ce appien io

86

O.
Son fe - li - ce ap - pien, io son an-

([allontanandosi ancor di più da Olimpia])

PAR.
(Qual oh! qual ter - ror, cru - del io

([seguendo Paransema sospettosa])

A.
ror, oh! qual ter - ror, oh! qual ter-

son, fe - li - ce ap - pien io son, an-

son, fe - li - ce ap - pien io son, an-

son, fe - li - ce ap - pien io son, an-

90

O.

cor.

PAR.

son.)

A.

ror, io fre - mo d'or - ror, qual ter-

cor li - biam, an - cor, li-biam sì bel li - cor, fe - li - ce ap-pien io

cor li - biam, an - cor, li-biam sì bel li - cor, fe - li - ce ap-pien io

cor li - biam, an - cor, li-biam sì bel li - cor, fe - li - ce ap-pien io

94

O.

Son fe - li - ce ap - pien, io son an-

PAR.

(Qual oh! qual ter - ror cru - del io

A.

ror, oh! qual ter - ror, oh! qual ter-

son, fe - li - ce ap - pien io son an-

son, fe - li - ce ap - pien io son an-

son, fe - li - ce ap - pien io son an-

98

Più mosso

O.
cor, fe - li - ce io son,

PAR.
son, oh! qual ter - ror,

A.
ror, oh! qual ter - ror,

cor. Sper - da dal sen

cor. Sper - da dal sen

cor. Sper - da dal sen

Più mosso

103

O.
fe - li - ce an - cor,

PAR.
oh! cru - del io son,

A.
oh! qual ter - ror,

o - gni ti - mor,

o - gni ti - mor,

o - gni ti - mor,

108

O.

fe - li - ce io son, fe -

PAR.

oh! qual ter - ror, oh!

A.

oh! qual ter - ror, oh!

sper - da dal sen o -

sper - da dal sen o -

sper - da dal sen o -

113

O.

li - ce an - cor.

PAR.

cru - del io son.)

A.

qual ter - ror.)

gni ti - mor.

gni ti - mor.

gni ti - mor.

117

No. 15 SCENA E DUETTO
FINALE ULTIMO

[A un tratto Olimpia lascia cadere la coppa di mano e barcolla. Valinace, Polissena ed altri corrono per soccorrerla. Arsace raccoglie la coppa e l'odora. Quindi si avventa furioso verso Paransema, fermato solo dall'arrivo di Nerses, che è appena stato testimone della scena. Lo seguono altri sacerdoti.])*

Allegro mosso

3 NERSES

Don - na che

6 N.

fe - sti, ahi mi-se-ra! Tra-di - ta sei

CORO

Soprani

Tra-

Tenori

Tra-

Bassi

Tra-

([mentre Paransema sviene cadendo tra le braccia di Arsace])*

9

N.

Avvele-na-ta! Ah! ne-fan-di Arsa-ce e Pa-ran-

di-a oh! ciel, oh! ciel, Ah! ne-fan-di Arsa-ce e Pa-ran-

di-ta oh! ciel, oh! ciel, Ah! ne-fan-di Arsa-ce e Pa-ran-

di-ta oh! ciel, oh! ciel, Ah! ne-fan-di Arsa-ce e Pa-ran-

ff

12 **PARANSEMA** ([s'avanza a passi incerti, ma con aria di feroce trionfo])

So-no ven-di-ca-

N.

se-ma vo-stro è il de-lit-to. Scel-le-

se-ma vo-stro è il de-lit-to. Scel-le-

se-ma vo-stro è il de-lit-to. Scel-le-

se-ma vo-stro è il de-lit-to. Scel-le-

(Arsace rimane atterrito [quando i satrapi sguainano le loro spade, ma questi sono fermati da Valinace.])*

16

PAR. ta. Fe-

N. ra - ta.

ra - ta.

ra - ta.

ra - ta.

ff *p cresc.* *poco rall.*

19

Andante maestoso

PAR. li - ce al-lor col mio spo - so vi - ve - a can - di-da e be-

Andante maestoso

p

22

PAR. a - ta. Cad-di vit - ti-ma in - si-dia-ta

25

ff

([ella sviene])

PAR.

d'un in - fa - me tra - di - tor...

28

Poco più mosso

PAR.

E - gli al piè mi cal - pe - sta - va.

Poco più mosso

p

30

PAR.

Ei sve - nar mio spo - so ar - di - a

32

PAR.

col pu - gnal con cui fe - ri - a il

34

([sviene di nuovo])

PAR.

su - o ve - glio ge - ni - tor!

36

Primo tempo

PAR.

Per ven-det - ta io sol vi - ve - a, [an-ch'i - o be-vu-to ho il ve -

Primo tempo

p

39

PAR.

le - no:]* No - i riu-nì l'is-tes-so fa - to...

([corre via come folle. La seguono alcune guardie])*

42

PAR.

ma - le-det-ti en-tram-bi siam.

ARSACE

([in deliro])

Che fe-ci, o stol - to? do - ve mi

p

45

A.

spin - se d'a-mo-re in - sa - no cie - co fu - ro - re! se al - men po -

48

A.

tes - se pian - ger il co-re, ah! se po - tes - si spe - ra - re al -

51

A.

men... Piom - ban le te - ne - bre sull' u - ni - ver - so... cin - ge la

54

([cade al suolo])

A.

ter - ra di san - gue un mar... vo - glio u - na

56

A.

tom - ba per me cer - ca - re, ep - pur la

ff

58

A.

tom - ba si nie - ga a

60

([Giace al suolo senza muoversi, coprendosi il volto con le mani.])

Allegro marziale

A.

me!

([A un segno di Valinace i satrapi risollevano Arsace e lo conducono solennemente fuori per

SATRAPI

Tenori

L'o - nor Ar - me - nia ci u - ni - sca, o

Bassi

L'o - nor Ar - me - nia ci u - ni - sca, o

Allegro marziale

l'esecuzione. Arsace, profondamente prostrato, non oppone resistenza.])*

64

pro - di: si spie - ghi al ven - to l'au - re - o ves - sil - lo. E - cheg - gi in-

pro - di: si spie - ghi al ven - to l'au - re - o ves - sil - lo. E - cheg - gi in-

70

tor - no so - no - ro squil - lo al - mo fo - rie - ro di li - ber-

tor - no so - no - ro squil - lo al - mo fo - rie - ro di li - ber-

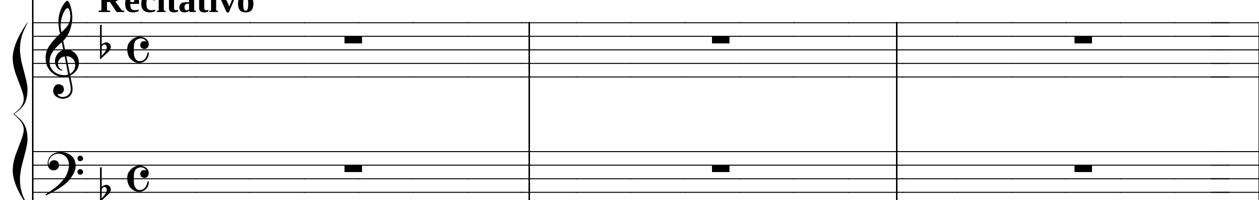
76

tà... sì di li - ber - tà... sì di li - ber - tà... (partono)

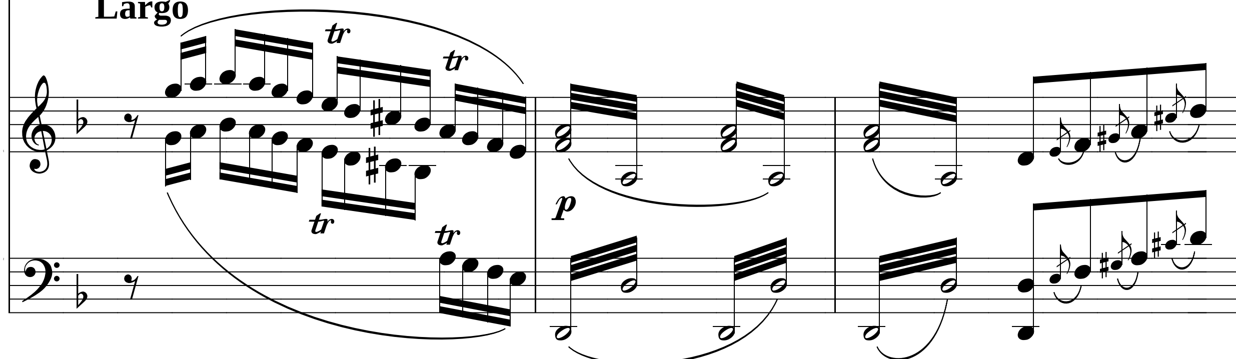
tà... sì di li - ber - tà... sì di li - ber - tà...


Recitativo
81
OLIMPIA
([agonizzante])
Po - lis - se - na, me - co sei


POLISSENA
([accudendo Olimpia distesa sul letto])
Non ti de - sti an - cor fi - glia?


Recitativo


84
Largo
O.
tu?
Le - ti - zia al cor m'in - fon - de...


Largo
tr
p


87
[Recitativo]
O.
lu - ce! lu - ce vo - glio.
Quest'al - ma ac - co - gli oh Di - o, d'in


[Recitativo]

91

O.

fra i do-lo-ri a-cer-bi qual tra le spi-ne ro-sa...

Primo tempo

Primo tempo

p *con dolore*

94

O.

Andante sostenuto

con dolore

Oh

Andante sostenuto

rall.

97

O.

voi di que-sta mi-se-ra con-for-ti all' o-ra e-

100

O.

stre-ma! pie-tà di lei vi

102

O.

pre - ma! u - di - te un suo de -

3

104

O.

sir...

106

108 **OLIMPIA**

Quan-do mor-rò po-ne - te mi ac-

110

O.

can-to al fi-glio a-ma - to, né sia l'a-vel tur-ba - to di

112

O.

pian-ti e di so - spir... So-lo i ci-

114

O.

pres - si om - breg - gi - no i fior di quell' a - vel - lo, som - mes - so il ven - ti - cel - lo ri -

pp

117

O.

pe - ta il mio do - lor, il mi - o do -

120

O.

lor! Ma, oh!

122

O.

ciel! già spie - ga l'a - ni - ma il

124

O.

vo - lo ad al - tre sfe - re, e

126

O.

bril - la tra l'om-bre ne - re u - na re-gion d'a-

129

O.

mor! Ma oh! ciel! già spie - ga l'a - ni - ma il

132

O.

vo - lo ad al-tre sfe - re, ma oh! ciel già spie-ga

135

O.

l'a - ni-ma il vo-lo ad al-tra sfe - re e

138

O.

bril - la tra l'om-bre ne - re

140

O.

u - na re-gion d'a - mor, re - gion d'a - mor, re - gion d'a -

allarg.

143

mor, region d'amor, region d'amor, region d'amor, region d'amor, d'a-mor, d'a-mor, d'a-

144

Religioso

mor.

NERSES

Si - gnor, nel-le tu - e

SATRAPI

Tenori

Si - gnor, nel-le tu - e

Bassi

Si - gnor, nel-le tu - e

Religioso

pp

allarg.

148

N.

sfe - re su - pre - me rac - co - gli, rac - co-gli l'al - ma, di tua giu - sti - zia non

sfe - re su - pre - me rac - co - gli l'al - ma, di tu - a giu - di - zia non

sfe - re su - pre - me rac - co - gli l'al - ma, di tu - a giu - di - zia non

154

N.

scen - da il tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un

scen - da il tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un

scen - da il tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un

158

N.

san - gui-no - so, san - gui - no - so tro - no in - fe - del! Si -

san - gui-no - so, san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

san - gui-no - so, san - gui - no - so tro - no in - fe - del!

162

N.

gnor, nel - le tue sfe - re su -

pp delicato

165

N.

pre - me rac - co - gli l'al-ma, di tua giu -

168

N.

sti - zia. No, non scen - da il

171

N.

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so

174

N.

tro - no in - fe - del. Ah! Si - gnor, nel - le

CORO

Soprani

Tu che sof-

Tenori

Si - gnor, nel - le

Bassi

Si - gnor, nel - le

pp

177

N.

tu - e sfe - re su - pre - me rac - co - gli, rac-

fris - ti sì fie - ro do - lo - re di le - i pie-

tu - e sfe - re su - pre - me rac - co - gli

tu - e sfe - re su - pre - me rac - co - gli

181

VALINACE ([rientra in scena brandendo la corona di Arsace])

[È

N.

co - gli l'al - ma, di tua giu - di - zia non scen - da il

ta, pie - ta - de ma - dre di - vi - na! las - sa! la

l'al - ma, di tu - a giu - di - zia non scen - da il

l'al - ma, di tu - a giu - di - zia non scen - da il

185

(scorgendo Olimpia [getta la corona a terra e corre verso di lei])

VAL.

mor - to il Re!]*

N.

tuo - no sul - la ne - qui - zia d'un san - gui - no - so,

cin - se ser - to di spi - ne e tut - to, tut - to il

tuo - no sul - la ne - qui - zia san - gui - no - so,

tuo - no sul - la ne - qui - zia san - gui - no - so,

189

N.

san - gui - no - so tro - no in - fe - del.

cuo - re le in - san - gui - nò.

san - gui - no - so tro - no in - fe - del.

san - gui - no - so tro - no in - fe - del.

poco allarg.

3

3

193

Andante

VAL.

Oh! per-ché schiu - di d'un-a man mo-ren - te il ciel che in

Andante

196

VAL.

van io cer-ca-i fi - nor e tut-to in-nan - zi a me di-

199

VAL.

spar, di - spar re - pen - te

201

VAL.
del - la tu - a tom - ba nel tre - man - te or - ror.

NERSES
De - stin fa -

CORO
Soprani
De - stin fa -
Tenori
De - stin fa -
Bassi
De - stin fa -

8va
sf p

203
OLIMPIA
Non co - sì me - sto Va - li - na - ce, a - ter - ra la fronte in-

N.
tal.
tal.
tal.
tal.

pp

206

O.

cli - ni im - mer - so nel do - lor, non co - sì me - sto Va - li - na - ce, a

209

O.

ter - ra la fronte in - cli - ni im - mer - so nel do - lor. Tu nell' au -

VALINACE

Oh! per - ché

212

O.

re - a del - la vi - ta il pri - mo so - a - ve fo - sti se - gno del mi - o

VAL.

schiu - di d'un - a man mo - ren - te il ciel che in - van io cer - ca - i fi -

8va----

215

O.

cor. Ma puro è co - me il ciel, il ciel l'a - mor, l'a-mor

VAL.

nor e tutto in-nan - zi a me di - spar, di-spar re-

8va

3 3 3 3

218

O.

mi - o che di mi-a tom-ba or scen-de nell' or-

VAL.

pen - te del-la tu-a tom-ba nel tre-man-te or-

3 3 3

220

O.

ror. O ter-ra ad-

VAL.

ror.

NERSES

De - stin fa - tal

CORO

Soprani

De - stin fa - tal

Tenori

De - stin fa - tal

Bassi

De - stin fa - tal

3 3 3 3 3

222

O. di - o, o ter-ra ad-

VAL. Oh! ciel,

N. noi t'in - vo - chiam,

noi t'in - vo - chiam,

noi t'in - vo - chiam,

noi t'in - vo - chiam,

p

224

O.
di - o, si schiu-de il

VAL.
oh! ciel,

N.
noi t'in - vo - chiam,

noi t'in - vo - chiam,

noi t'in - vo - chiam,

noi t'in - vo - chiam,

3

226

smorzando poco la volta

O.

ciel, si schiude il ciel,

smorzando poco la volta

VAL.

de-stin fa - tal, de - stin fa -

smorzando poco la volta

N.

si schiude il ciel,

smorzando poco la volta

si schiude il ciel,

smorzando poco la volta

si schiude il ciel,

smorzando poco la volta

si schiude il ciel,

smorzando poco la volta

3

(cala lentamente il sipario)

229

O. — *rallentando e morendo*

o ter - ra ad - di -

VAL. — *rallentando e morendo*

tal,

N. — *rallentando e morendo*

si schiu - de il ciel,

rallentando e morendo

si schiu - de il ciel,

rallentando e morendo

si schiu - de il ciel,

rallentando e morendo

si schiu - de il ciel,

3 3

rallentando e morendo

231

([ella spira])

O.

o, ad - di - o.

VAL.

oh! ciel.

N.

noi t'in - vo - chiam.

noi t'in - vo - chiam.

noi t'in - vo - chiam.

noi t'in - vo - chiam.

3 3 3

pppp

Fine dell'opera

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Տիգրան Չուհաճեանի «Արշակ Բ.» օփերային ձեռագիրները կը գտնուին Երեւանի «Չարենց» Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Չուհաճեանի դիւանին մէջ:

Գլխաւոր ձեռագիրը հետեւեալն է.

Թիւ՝ 3: Խորագիր՝ [Arsace II] : Հեղինակ՝ [Տիգրան Չուհաճեան]: Լիպրեթթիսթ՝ [Թովմաս Թէրզեան]: Երաժշտական կազմ՝ նուագագրութիւն (partition d'orchestre): Բառերը՝ իտալերէն: Թուական՝ անթուակիր: Թերթ՝ 349: Գրիչ՝ Տ. Չուհաճեան եւ անյայտ: Գրչատեսակ՝ թանաքագիր եւ մատիտագիր: Մեծութիւն՝ 33x25սմ.:

Կազմուած է տասներեք պրակէ, որոնք կը բովանդակեն հետեւեալ ենթամասերը (նոյնութեամբ պահպանած ենք Չուհաճեանի գրութեան ձեւը).

<u>Atto Io</u>

Ա. պրակ՝ No.1. Introduzione=Coro (30 թերթ):

Բ. պրակ՝ No.2. Scena e Duetto "Paransema, Arsace" (31 թերթ):

Գ. պրակ՝ No.3. Scena racconto e Duetto
Coro in fine
Finale 1mo (30 թերթ):

<u>Atto 2do</u>

Դ. պրակ՝ No.4. Scena Duetto e Coro (27 թերթ):

Ե. պրակ՝ No.5. Scena e Finale 2do (33 թերթ):

<u>Atto 3o</u>

Զ. պրակ՝ No.6. Scena ed Aria (13 թերթ):

Է. պրակ՝ No.7. Scena e Rac[c]onto. Valinace e Coro di Satrapi (12 թերթ):

Ը. պրակ՝ No.8. Scena Aria e Coro (16 թերթ):

Թ. պրակ՝ No.9. Finale Terzo (43 թերթ):

<u>Atto 4to</u>

Ժ. պրակ՝

No. 10. Preludio e S[c]ena. Olimpia e Polissena:
No. 11. Quartetto. Olimp. Poli. Ars. Vartan:
No. 12. S[c]ena e Ballo (էջ 31ա՝ Introduzione da Ballo): — 41 թերթ

ԺԱ. պրակ՝

No. 12. (շար.)
No. 13. (էջ 23ա՝ Ballabile Finale, Introduzione: — 32 թերթ

ԺԲ. պրակ՝ No.14. Quartettino e Brindisi (12 թերթ):

ԺԳ. պրակ՝ No.15. Scena e Duetto-Finale ultimo (29 թերթ):

Նուագագրութիւնը լրիւ է, կը պակսի միայն նախերգանքը:

Վերոյիշեալ երաժշտական բաժանումները Չուհաճեան նշանակած է ընդհանուր կերպով, առանց անպայմանօրէն մանրամասնելու ներքին ստորաբաժանումները՝ արիա, արիոզօ, զուգերգ եւ այլն: Պարզաբանումի կարիք ունին NNo. 12 եւ 13-ը: No. 12-ին սկիզբը գրուած Introduzione da Ballo-ն պէտք է ընդգրկէ մինչեւ հատած 25-ը, որմէ ետք սկսելու է Ballo-ն: No. 13-ը վերնագրուած չէ եւ կարելի է անուանել Brindisi: No. 13-ի վերջաւորութեան (հատած 434) գրուած է Ballabile Finale, որ չենք գիտեր որքան անհրաժեշտ է, իսկ նոյն տեղը նշուած Introduzione-ն կը վերաբերի հատածներ 435-438-ին:

Նուագագրութեան մեծամասնութիւնը ինքնագիր է: Միակ ոչ-ինքնագիր էջերը (ընդամէնը 25 թերթ) կը գտնուին պարահանդէսի տեսարանին մէջ: Անոնք են՝

Ժ. պրակ՝ No.12, էջ 32-41ա (հատածներ 7-138):

ԺԱ. պրակ՝ No.13, էջ 13-16ա, 19-20ա, 22-27ա, 30-32ա, (հատածներ 348-379, 396-411, 420-467, 485-509):

Այս էջերը գրուած են նախքան ինքնագիրները եւ յետագային միացուած օփերային: Ասոր ապացոյցն է ոչ-ինքնագիր առաջին էջը (No.12, էջ 32)՝ որուն մէկ մասին վրայ կպցուած է նոր ձայնաթերթ մը, ուր Չուհաճեան իր ձեռագիրով կատարած է փոփոխութիւններ՝ որպէսզի երաժշտականօրէն շաղկապուի նախորդ էջերուն հետ: Նոյնն է նաեւ No.13, էջ 20ա, ուր ոչ-ինքնագիր էջին վրայ, պարապ հնգագիծի մը վրայ Չուհաճեան աւելցուցած է Triangolo-ի նուագամասը: Այս էջերը Չուհաճեան քաղած ըլլալու է իր հին ստեղծագործութիւններէն, հաւանաբար թատերական ներկայացումներու համար յօրինած երաժշտութիւններէն:

No.13-ի ոչ-ինքնագիր էջերուն մէջ, երգչախումբին բառերը գրուած են ինքնագիր: Հաւանաբար, Չուհաճեան խնդրած է Թէրզեանէն յօրինել արդէն գոյութիւն ունեցող երաժշտութեան պատշաճող բանաստեղծութիւն:

Նուագագրութեան ինքնագիր էջերը կը բովանդակեն գրութեան երկու գլխաւոր չերտ: Առաջինը՝ մեծամասնութիւնը, գրուած է մելանով, մանր, դանդաղ ու մաքուր ձեռագիրով: Երկրորդը՝ գրուած մատիտով, ազատ՝ բայց յստակ ձեռագիրով: Մատիտագիրներն են՝

Զ. պրակ՝ No.6, ամբողջ:

Ժ. պրակ՝ No.10, էջ 2-7ա (հատածներ 1-105) եւ 11-13ա (հատածներ 136-172): Էջ 10-10ա գրուած է մելանով, որուն վրայ կատարուած են մատիտով սրբագրութիւններ:

ԺԱ. պրակ՝ No.12, Ballo, ամբողջ:

Մատիտագիր հատուածները գրուած ըլլալու են թանաքագիրներէն ետք եւ փոխարինած անոնց: Այս տեսակէտը կը հիմնաւորենք հետեւեալ կերպով.

1.- Մատիտագիրները աւելի հասուն ձեռագիրներ են՝ թէեւ մաքուր, բայց չունին միւսներուն համբերատարօրէն գծագրուած գրելաձեւը:

2.- Ժ. պրակ՝ No.12, էջ 41ա-ը կը հանդիսանայ պրակին վերջին էջը եւ կազմուած է եօթը հատածէ: Առաջին հինգը անյայտ ձեռագիրով գրուած են: Վերջին երկուքը գրուած են Չուհաճեանի թանաքագիր ձեռագիրով որոնք խազուած-ջնջուած են եւ այլ պրակի մը վրայ (ԺԱ. պրակ) մատիտով շարադրուած անոնց նոր տարբերակը (No.12, շար.):

3.- Ժ. պրակ, No.10, էջ 10-10ա գրուած է թանաքագիր, որուն վրայ Չուհաճեան մատիտով կատարած է սրբագրութիւններ: Սրբագրութիւնները

չատ չըլլալուն՝ երաժշտահանը էջերը ամբողջութեամբ չէ ընդօրինակած, այլ բաւարարուած հինին (թանաքագիրին) վրայ ուղղումներ կատարելով:

4.- Թիւ 4 ձեռագիրը՝ որ կը ներկայացնէ «Արշակ Բ.»-ի նախնական դաշնակագրութիւնը (partition chant et piano), չորրորդ արարի No.10-ին սկիզբը կը կրէ հետեւեալ հայերէն գրութիւնը. «Մինչեւ սոյն նշանը ⊕ պէտք է փոխել բիանօ եւ չանը օրքէսթրասիօնին հետ համաձայնեցնելու համար»: Այս հատուածը՝ որ թիւ 4-ին մէջ կը կազմէ 110 հատած (թիւ 4/47-48ա), լրիւ տարբեր է թիւ 3-էն (հմմտ.՝ թիւ 3/ժ. պրակ, No.10, էջ 2-7ա, հատածներ 1-101) եւ կը համապատասխանէ վերջինին մատիտագիր էջերուն հետ: Կը նշանակէ՝ որ Չուհաճեան թիւ 3-ին մէջ սրբագրած է զայն:

5.- Չորրորդ արարի մատիտագիր էջերուն մէջ (թիւ 3/ժ. պրակ, No.10, էջ 2-2ա, հատածներ 1-38 եւ էջ 4-6, հատածներ 63-93) Չուհաճեան լայնօրէն օգտագործած է հնգաչար (pentatonique) ձայնակայքը (gamme): Հնգաչարութիւնը «Արշակ Բ.»-ի միայն այս մասին մէջ կիրառուած է: Ընդհանրապէս, հնգաչարին իւրայատուկ նախնապաշտական (primitivistique), կուռ հնչողութիւնը համահունչ չէ երիտասարդ Չուհաճեանի քնարերգական աւիւնին: Հնգաչարութեան տարրեր կը գտնենք իր ուշ շրջանի ստեղծագործութեան՝ «Զեմիրէ» օփերային մէջ (օրինակ՝ ձեռագիր թիւ 7, Բ. ծրար, No.12, էջ 1-7ա, եւ այլն):

Սակայն ե՞րբ իրականացուած են մատիտագիր սրբագրութիւնները: Կարելի է ենթադրել, բայց ոչ հաստատապէս պնդել, որ անոնք կատարուած են 1891 թուականին: Նախ՝ վերոյիշեալ հնգաչարութիւնը, զոր գործածուած է նաեւ «Զեմիրէ»-ին մէջ: Իսկ «Զեմիրէ»-ն բեմադրուած է Կ. Պոլսոյ մէջ, 1891 թուականին, անմիջապէս իր յօրինումէն ետք[1] : Երկրորդ՝ պարահանդէսի տեսարանը (թիւ 3/ԺԱ. պրակ, No.12), որոշ փոփոխութիւններով օգտագործած է նաեւ «Զեմիրէ»-ին մէջ՝ իբրեւ արաբական պարերէն մէկը: Ի վերջոյ, գիտենք՝ որ 1891 Սեպտեմբերին, Չուհաճեան կը մեկնի Փարիզ: Պոլսահայ մամուլը կը նշէ՝ որ ան Փարիզ կ'ուղեւորի իր վերջին ստեղծագործութիւնը՝ «Զեմիրէ» օփերան այնտեղ բեմադրելու յոյսով եւ այս առիթով սրբագրութիւններ կը կատարէ օփերային մէջ: Հաւանական է՝ որ ան Փարիզի մէջ նպատակ ունեցած է բեմադրել նաեւ «Արշակ Բ.»-ը: Սակայն մէկ կողմէ՝ «Զեմիրէ»-ի Պոլսոյ մէջ 1891 թուականին արձանագրած բացարիկ յաջողութիւնը, որուն մասին պոլսահայ թերթերը ամիսներ հիացական յօդուածներ ու գրութիւններ հրատարակեցին՝ ժամանակաւորապէս մոռացութեան մատնելով երաժշտահանին միւս երկերը, միւս կողմէ՝ հայրենաբոյր «Արշակ Բ.»-ի, կամ նոյնիսկ վերախորագրուած «Օլիմբիա»-յի, ոչ բաղձալի էութիւնը, պատճառ պիտի հանդիսանային՝ որ 1892 թուականի Փարիզի ուղեւորութեան համար Պոլսոյ մամուլը կանգ առնէր գլխաւորաբար «Զեմիրէ»-ին վրայ: Բնական չէ, որ Չուհաճեան Փարիզ մեկնէր՝ առանց ցանկութիւն ունենալու իր անդրանիկ երկին բեմադրութեան: Եւ՝ ինչպէս «Զեմիրէ»-ն, բնական է՝ որ այս առիթով սրբագրութիւններ կատարած ըլլայ նաեւ «Արշակ Բ.»-ին մէջ:

Վերադառնալով թիւ 3 ձեռագիրին, նշենք՝ որ թըրքական պետութեան դիտակէն խուսափելու համար, գլխաւոր հերոսին անունը՝ Arsace, ամէնուրեք ռետինով ջնջուած է: Յայտնի չէ՝ թէ երբ կատարուած է եւ ո՞վ է հեղինակը:

Նուագագրութեան մէջ, Չուհաճեան ամենավերը դասաւորած է Violino I, II, Viola եւ ամենավարը՝ Violoncello, Contrabasso: Ան այսպէս կը դասակարգէր նուագարանները իր ստեղծագործական առաջին շրջանին: Յետագային, ան բոլոր լարայինները միասին պիտի գրէր ձայնաթերթին ամենավերը[2]:

Թիւ 3-ին մէջ թերի են երանգանիշերը եւ նուագավարին կողմէ կարիք ունին որոշ լրացումներու:

Նշուած չեն կատարումի թիւերը՝ 1, 2 եւ այլն: Այս հատորին մէջ նախընտրեցինք մեր կողմէ աւելցնել հատածներուն թիւերը՝ փոխանակ կատարումի թիւերուն:

* * *

Նշեցինք, որ թիւ 3-ին մէջ կը պակսի նախերգանքը: Վերջինը անջատուած է բուն նուագագրութենէն, ապրած ինքնուրոյն համերգային կեանք եւ մեզի չէ հասած: Սակայն Չուհաճեանի դիւանի փոշեթաթախ դարաններուն մէջ մաշուող բազմակուտակ ձեռագիրներուն մէջէն կարելի եղաւ գտնել նախերգանքի նուագարաններուն առանձին ձայնամասերը, որոնց համադրումով առանց մեծ դժուարութեան վերականգնուեցաւ նուագագրութիւնը:

Ձեռագիրները հետեւեալներն են.

<u>Թիւ՝ 5</u>: Թերթ՝ 22: Բովանդակութիւն՝
Violino 1o - ինքնագիր
Violino 2o - ոչ-ինքնագիր
Viola - ոչ-ինքնագիր
[Violon]cello - ինքնագիր
[Violon]cello e [Contra]basso - ոչ-ինքնագիր
2a Tromba in Fa - ոչ-ինքնագիր
Batteria - ոչ-ինքնագիր

<u>Թիւ՝5ա</u>: Թերթ՝ 2: Բովանդակութիւն՝ Clarinetto basso - ինքնագիր:

<u>Թիւ՝ 130</u>, Բ. թղթածրար: Թերթ՝ 8: Բովանդակութիւն՝
Էջ 37-39ա.- Flauto 1o - ոչ-ինքնագիր
Էջ 40-42.- Trombe in Fa - ոչ-ինքնագիր
Էջ 43-44.- Oboe 2do - ինքնագիր

<u>Թիւ՝ 165</u>: Թերթ՝ 46: Բովանդակութիւն՝
Violino 2o - ոչ-ինքնագիր: Նոր խորագիրը՝ Olympia, ինքնագիր:
Viola - ոչ-ինքնագիր
[Violon]cello e [Contra]basso - ոչ-ինքնագիր
[Contra]basso - ոչ-ինքնագիր
Flauto 2o - ոչ-ինքնագիր
Oboe 1o - ոչ-ինքնագիր: Խորագիրը՝ Ouverture Olympia, ինքնագիր:

1.- «Զեմիրէ»-ի մասին տե՛ս մեր յօդուածը, Տ. Չուհաճեանի «Զեմիրէ» օփերան, «Արեւ», օրաթերթ, Գահիրէ, 16 Յունիս 1992, թիւ 22082 - 7 Յուլիս 1992, թիւ 22098:
2.- Տե՛ս «Զեմիրէ»-ի ձեռագիրը, թիւ 7:

Oboe 2o - ոչ-ինքնագիր

Clarinetto Si b 1o - ոչ-ինքնագիր

Fagotto 1o (Թերի) - ոչ-ինքնագիր

Corni Fa - խորագիրը՝ Olympia Ouverture եւ ձայնանիշերուն առաջին տողը՝ ինքնագիր: Շարունակութիւնը՝ ոչ-ինքնագիր:

Corni Mi b - ոչ-ինքնագիր

Trombe Si b - ինքնագիր

Tromboni - ոչ-ինքնագիր

Bombardone - ոչ-ինքնագիր: Խորագիրը՝ Ouverture Olympia, ինքնագիր:

Timpani - ոչ-ինքնագիր

Tamburo e Batteria - ոչ-ինքնագիր

Ոչ-ինքնագիր աղբիւրները արժանահաւատ են, քանի որ ամբողջականութիւն կը կազմեն հեղինակային ձեռագիրներուն հետ: Բաց աստի, քանի մը ոչ-ինքնագիր բնագիրներուն վրայ Չուհաճեան նշումներ ու սրբագրութիւններ կատարած է, որոնք կը հաստատեն անոնց արժանահաւատութիւնը:

Յիշեալ աղբիւրներէն կը հաւաքուի՞ն արդեօք բոլոր նուագարանները:

Նախերգանքը տրամաբանօրէն պէտք է ընդգրկէ գրեթէ նոյն նուագարանային կազմը՝ ինչ որ է օփերային նուագագրութիւնը: Վերջինը (Թիւ 3) կը բովանդակէ դասական կազմով նուագախումբ՝ 2 սրինգ, 2 օպուա, 2 քլարինէթ, 2 ֆակոթ, 4 գալարափող, 2 փող, 3 թռոմպոն, պոմպարտոն, հարուածայիններ, տաւիղ, Ա. եւ Բ. ջութակ, ջութ, թաւ ջութակ, բամբ ջութակ:

Յիշեալ ձեռագիրներուն մէջ ամբողջութեամբ պահպանուած են լարայինները՝ Ա. եւ Բ. ջութակ, ջութ, թաւ ջութակ, բամբ ջութակ:

Փայտէ փողայիններէն լրիւ են 2 սրինգները, 2 օպուաները եւ Ա. քլարինէթը: Չկայ Բ. քլարինէթը, Ա. ֆակոթին երկրորդ կէսը(հատած 117-էն մինչեւ վերջ) եւ Բ. ֆակոթը: Առանձին թղթածրարի մը մէջ կը պահուի պաս քլարինէթի նուագամասը՝ որ չկայ բուն նուագագրութեան (Թիւ 3) մէջ: Վերջինը թուղթի եւ ձեռագիրի տեսակէտէն կը տարբերի նախերգանքին միւս բոլոր բնագիրներէն, որ ենթադրել կու տայ՝ թէ գրուած է յատուկ կատարումի մը համար: Այնուամենայնիւ, կարելի է պահպանել զայն՝ որ նախերգանքին մէջ գեղեցկօրէն կը գունաւորէ փայտէ փողայիններուն հնչողութիւնը:

Պղինձէ փողայիններէն կը պակսի միայն Գ. թռոմպոնը: Միւս կողմէ, սակայն, երկու փողերն ալ պահպանուած են երկու տարբերակով՝ *ֆա* եւ *սի պեմոլ*): Չորս փողի առկայութիւնը աւելորդ ծանրաբեռնուածութիւն մըն է, մանաւանդ որ երկու զոյգերը բաւական նման են իրարու:

Իսկ տաւիղը՝ որ շատ քիչ օգտագործուած է օփերային մէջ, բացայայտօրէն նախերգանքի հիւսուածքին անհամապատասխան է:

Ի վերջոյ, պահպանուած են հարուածայինները:

Ուրեմն, ինչպէս կ'երեւի, «Արշակ Բ.»-ի նախերգանքի նուագախումբին ձայնամասերուն կարեւորագոյն մասը հասած է մեզի: Իսկ թերիները՝ Բ. քլարինէթ, Բ. ֆակոթ, Գ. թռոմպոն, Ա. ֆակոթին երկրորդ կէսը, կարելի է դիւրութեամբ վերականգնել: Չուհաճեանի նուագախումբը ունի պարզ ու կուռ հիւսուած եւ նման է իտալական վիպապաշտ օփերայի դպրոցին (Պելլինի, Տոնիծէթթի, Վերտի) աւանդոյթներուն: Օրինակ, վերջիններուն մօտ պաս քլարինէթը ինքնուրոյն գիծ մը չի ներկայացներ, այլ յաճախ կը կրկնապատկէ մերթ Բ. քլարինէթը եւ մերթ Ա. ֆակոթը: Այս առումով, պաս քլարինէթը օգնութեան ձեռք կը մեկնէ պակսող Բ. քլարինէթին եւ Ա. ֆակոթին վերականգնումին համար: Նկատի ունենալով նաեւ, որ նախերգանքին բոլոր հիմնանիւթերը վերցուած են բուն օփերայէն, պակասները կարելի է վերականգնել թիւ 3-ի անմիջական օգնութեամբ:

Յայտնի է, որ օփերան սկիզբը անուանուած էր «Արշակ Բ.»: Վերջինը ամենապատշաճ խորագիրն է այս ստեղծագործութեան, քանի որ Արշակ Բ.-ը կը հանդիսանայ օփերային գլխաւոր դէմքը, թատերբեգականութեան յուզական կեդրոնը եւ շարժումի ուժեղագոյն խթանը: Սակայն աստիճանաբար սաստկացող օսմանեան բռնապետութեան ճիրաններէն խուսափելու եւ նուագահանդէսներու ընթացքին գէթ նախերգանքը հնչեցնելու հնարաւորութիւն ունենալու նպատակով, անհրաժեշտ էր փոխարինել հայրենասիրական զգացումներ արթնող հայ թագաւորին անունը օտարահնչիւն խորագիրով մը: Ստեղծագործութիւնը կը վերանուանուի «Օլիմբիա»՝ Արշակ Բ.-ի կնոջ եւ օփերայի հերոսուհիին անունով:

Այս անուանափոխութիւնն արտացոլուած է նաեւ նախերգանքի ձեռագիրներուն վրայ: Մէկ մասը վերնագրուած է նախնական տարբերակով՝ «Արշակ Բ.» (օրինակ՝ թիւ 5-ին բոլոր ձեռագիրները): Այստեղ, օգտագործուած ձայնաթերթերուն մեծամասնութիւնը նման են թիւ 3-ի ձայնաթերթերուն, բան մը՝ որ կը հաստատէ անոնց հնութիւնը:

Խումբ մը այլ ձեռագիրներ նախապէս կրած են «Արշակ Բ.» անունը, ապա ջնջուած ու վերանուանուած են «Օլիմբիա» (օրինակ՝ թիւ 165-ին մէջ պահուող Բ. ջութակի, *սի պեմոլ* գալարափողի եւ թռոմպոնի նուագամասերը):

Երրորդ մաս մըն ալ մէկ անգամէն վերնագրուած է «Օլիմբիա» (օրինակ՝ թիւ 165-ի ջութի, թաւ ջութակի, բամբ ջութակի եւ այլ նուագամասեր):

Ուրեմն, ձեռքի տակ ունինք տարբեր ժամանակներու ընթացքին գրուած եւ ընդօրինակուած բնագիրներ: Քանի մը նուագարան հասած են երկու - երեք տարբեր ընդօրինակութիւններով, ինչպէս Բ. ջութակը, ջութը, թաւ ջութակը, բամբ ջութակը, Բ. օպուան եւ հարուածայինները: Այս բոլոր հին ու նոր բնագիրներուն համադրումէն կարելի է եզրակացնել՝ որ նախերգանքն իր հիմնական գիծերով մնացած է անփոփոխ: Միայն գործիքաւորումի տեսանկիւնէն կը նկատուի քանի մը աննշան տարբերութիւններ:

Այսպէս, թիւ 130-ին մէջ գտնուող Բ. օպուայի հիւսուածքը համեմատաբար աւելի թեթեւ է քան թիւ 165-ինը՝ որ խտացած է Ա. օպուայի կրկնապատկումներով: Թիւ 130-ը վերնագրուած է «Արշակ Բ.», այսինքն՝ վաղ շրջանի տարբերակ մըն է, եւ գրուած է Չուհաճեանին ձեռագիրով: Իսկ թիւ 165-ը կրելով «Օլիմբիա» վերնագիրը համեմատաբար ուշ շրջանի բնագիր է, բայց գրուած է անյայտ անձի մը ձեռագիրով: Արդեօք ո՞ր մէկուն պէտք է նախապատուութիւն տալ:

Օրինակ մը եւս: Նախերգանքը կը սկսի փայտէ փողայիններուն ելոյթով: Նախնական տարբերակին մէջ չորրորդ հատածէն անոնց կը միանայ ջութը (ձեռագիր թիւ 5), իսկ ուշ շրջանի ձեռագիրին մէջ ջութը լոկ իններորդ հատածէն կը սկսի իր նուագը (ձեռագիր թիւ 165):

*
* *

Կը գտնուի նաեւ հետեւեալ ձեռագիրը.

Թիւ՝ 4: Խորագիր՝ Arcace II: Հեղինակ՝ [Տիգրան Չուհաճեան]: Լիպրեթթիսթ՝ [Թովմաս Թէրզեան]: Երաժշտական կազմ՝ Canto e Pianoforte: Բառերը՝ իտալերէն: Թուական՝ անթուակիր: Թերթ՝ 58: Գրիչ՝ Տ. Չուհաճեան: Գրչատեսակ՝ սեւաթանաք: Մեծութիւն՝ 25 x 33սմ.:

Բովանդակութիւնն այսպէս է.

Atto 1mo

No. 1. Introduzione=Coro (18 թերթ):

No. 2. Scena e Duetto, Paransema, Arsace (13 թերթ):

No. 3. Scena, racconto e Duetto. Coro in fine.
Finale 1mo (15 թերթ):

Atto 4o

No. 10. Preludio e Scena.

No. 11. Scena Duetto e Coro (NNo. 10 եւ 11 միասին՝ 12 թերթ):

Յայտնի չէ՝ թէ դաշնակագրութեան մնացած մասերը կորսուա՞ծ են, թէ յօրինուա՞ծ չեն: Թիւ 4-ը գրուած է թիւ 3-էն առաջ: Ժամանակագրական այս յարաբերութիւնը կը հիմնաւորուի հետեւեալ փաստերով.

1.- Թիւ 4-ի երկրորդ տեսարանին (No. 2) մէջ, Փառանձեմի դերամասին մէջ երկու տեղ չեշտադրութեան սխալ կայ, որոնք սրբագրուած են թիւ 3-ին մէջ: Այսպէս, հատածներ 29-30-ին մէջ, թիւ 4/No. 2, էջ 21ա-ի երաժշտական չեշտադրութիւնը այսպէս է՝ di' giubilo, որ թիւ 3 /No. 2, էջ 4ա-5-ին մէջ սրբագրուած է՝ di giu'bilo: Նոյնպէս, հատածներ 34-35-ին մէջ, թիւ 4/No. 2, էջ 21ա-ի հետեւեալ չեշտադրութիւնը՝ incli'to, թիւ 3/No. 2, էջ 5ա-ին մէջ դարձած է i'nclito :

2.- Թիւ 3-ին մէջ կայ քանի մը տեղ, ուր գրութիւնը նախ եղած է թիւ 4-ին նման, յետոյ սրբագրուած ու փոփոխուած: Օրինակ, երկրորդ տեսարանի հատած 189-ի ձայնանիշերը թիւ 3/No. 2, էջ 21-ին մէջ նախ գրուած են իբրեւ ութերորդականներ՝ նման թիւ 4/No. 2, էջ 27ա-ին, յետոյ սրբագրուած ու վերածուած քառորդներու:

3.- Ինչպէս նշեցինք, թիւ 4-ի Դ. արարին սկիզբը գրուած է. «Մինչեւ սոյն նշանը ⊕ պէտք է փոխել բիանօ եւ չանը օրքէսթրասիօնին հետ համաձայնեցնելու համար»: Այս հատուածը ամբողջութեամբ փոխուած է թիւ 3-ին մէջ:

Առաջին արարին երգչային դերամասերը՝ բացի մանրագոյն տարբերութիւններէ, միանման են թէ՛ թիւ 3-ին եւ թէ՛ թիւ 4-ին մէջ:

Թիւ 4-ի դաշնակագրութիւնը պարզ է, դիւրանուագ եւ կը խտացնէ նուագախումբին հիմնական կորիզը: Դաշնակի գրելաձեւին պարզութեան պատճառը այն չէ՝ որ թիւ 4-ը նախորդած է թիւ 3-ին, հետեւաբար, գործիքաւորումին ժամանակ թիւ 3-ը ճոխացուած է նոր գիծերով: Չուհաճեան իր այլ օփերէթներու եւ օփերաներու (տե՛ս օրինակ՝ «Քէօսէ Քէհեա», ձեռագիր թիւ 25 եւ «Զեմիրէ», ձեռագիր թիւ 11) դաշնակագրութիւնը կատարած է միեւնոյն ոճով՝ ինչպէս թիւ 4-ը: Երաժշտահանը դաշնակի նուագին մէջ կը ձգտէր պահպանել նուագախումբին հնչտասահութիւնը: Ուրիշ հարց, թէ թիւ 3-ը գրած ժամանակ, Չուհաճեան նուագագրութեան մէջ որոշ փոփոխութիւններ ներմուծած է թիւ 4-ին նկատմամբ, կապուած նրբերանգներու, ձայնակապումի, կշռոյթի եւ մեղեդիական այլ գիծերու վերանայումին հետ: Սակայն հիմնական գրութիւնը մնացած է անփոփոխ: Թիւ 4-ի չորրորդ արարին սկիզբը (No.10) կը համապատասխանէ թիւ 3-ի մատիտագիր հատուածին: Ընդհանրապէս, թիւ 4-ի NNo. 10 եւ 11-ը կը ներկայացնեն «Արշակ Բ.»-ին նախնական տարբերակը:

*
* *

Չուհաճեանի դիւանին մէջ կը գտնուին նաեւ «Արշակ Բ.»-ի նախերգանքին երկու ինքնագիր տարբերակ՝ գրուած սենեկային փոքր կազմի համար, մէկը՝ սրինգ, Ա. եւ Բ. ջութակ, ջութ, թաւ ջութակ, երգեհոն եւ դաշնակ (ձեռագիր թիւ 6ա, թերթ՝ 14, մեծութիւն՝ 34X27սմ.), միւսը՝ սրինգ, ջութակ, երգեհոն եւ դաշնակ (ձեռագիր թիւ 89, թերթ՝ 10, մեծութիւն՝ 35.5X28սմ.): Հաւանաբար, այս փոքրացուած նուագագրութիւնները՝ Չուհաճեան կազմած է ելլելով տուեալ նուագահանդէսի կատարողական կազմէն: Այստեղ զգալիօրէն տուժած է լիարժէք նախերգանքին վեհութիւնն ու գունագեղութիւնը: Թէ՛ թիւ 6ա-ին եւ թէ՛ թիւ 89-ին մէջ կը պակսին մէկական թերթ, որոնք դիւրութեամբ կարելի է վերականգնել բուն նախերգանքին հետեւողութեամբ:

Ի վերջոյ, դիւանի նիւթերուն մէջ կը գտնուի նախերգանքի սեւագրութենէն ինքնագիր մէկ էջ (ձեռագիր թիւ 4ա):

*
* *

Այս տպագրութեան հիմքը թիւ 3 ձեռագիրն է: Դաշնակագրութեան համար օգտուեցանք նաեւ թիւ 4-էն, ուր առկայ են Ա. արարն ամբողջութեամբ եւ Դ. արարէն երկու տեսարան: Միանուագութիւնը պահպանելու անհրաժեշտութեամբ, թիւ 3-ին եւ 4-ին միջեւ եղած տարբերութիւնները հարթեցինք ի նպաստ առաջինին: Մնացած արարներուն եւ տեսարաններուն դաշնակագրութիւնը՝ որ կը բացակայի թիւ 4-ին մէջ, կատարեցինք մենք՝ փորձելով հետեւիլ թիւ 4-ի հեղինակային գրելաոճին:

Գալով նախերգանքին՝ ան երկիցս արժանացած է տպագրութեան: Առաջինը՝ Չուհաճեանի կենդանութեան, հեղինակին դաշնակի քառաձեռն փոխադրութեամբ, եւ՛ երկրորդը՝ 1902-ին, Յ. Սինանեանի դաշնակի երկձեռն փոխադրութեամբ: Այս հատորին մէջ, զայն դաշնակի փոխադրեցինք հիմնուելով վերականգնուած նուագագրութեան վրայ: Սակայն, գաղափար մը տալու համար միւս փոխադրութիւններուն մասին, ստորեւ պատկերահանուած կը հրատարակենք Սինանեանի փոխադրութիւնն ամբողջութեամբ[1].

1.- Այս օրինակը մեզի տրամադրեց եգիպտահայ արուեստագէտուհի Շաքէ Յովակիմեան, որուն կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը:

DÉDIÉ A LA MEMOIRE DU FEU
CELEBRE COMPOSITEUR
D. TCHOUHADJIAN



OLYMPIA

OUVERTURE
PAR
D. TCHOUHADJIAN
ARRANGEE
POUR PIANO
PAR
P. SINANIAN
CONSTANTINOPLE

EN VENTE CHEZ
SOTIRI CHRISTIDES
122 CITE DE PERA 122

S. AGAYAN

Impr. Christidis GALATA

OLYMPIA
OUVERTURE

D TCHOUHADJIAN.

Andante Moderato.

PIANO.

pp legato.

sforzando e ri_tar_dan_do

pp a tempo con dolore

12 6 6 6 6 6 6

12 6 6

6 6 6 6

stringendo e cresc.

rimettendo

ral_len_tan_ _ _ _do

Con moto.

p *con espressione*

mf

p

sf

p

rit.

Sostenuto e religioso.

p sotto voce.

cresc.

sf

Allegro Moderato.

p

ff *p*

mf

cresc.

ff

rall.

a tempo.

cresc. e stringendo

allarg.

Andante con moto.

p

f

p

sf

ritard.

Allegro assai.

ff

p

ff

p

ff

p

8

f

Ped. Ped. Ped. Ped. Ped. Ped.

Ped. Ped. Ped.

8

pp

8

cresc.

8

8

f

8

pp

8

8

f

8

p

f

p

f

8

p

8

dim.

cresc.

ff

Allegro.

p

p



f

p

p
f

p
f
mf

cresc. - - - poco - - a - poco

p
cresc. poco a poco.
dim.
p
p
f
p
f
p
ff
p
ff

8

p *f* *p* *f* *p*

8

ril.

Meno mosso.

p

cresc.

pp

8

p

cresc.

ff

mf

pp

f

8

f

p

pp

cresc.

ff

ff

p

ff

p

ff

p

ff

p

8

martelato

8

8

fff

Այսպէս, առաջին անգամ ըլլալով լոյս ընծայելով հայկական առաջին օփերան՝ «Արշակ Բ.»-ը, կը կարծենք յարգանքի համեստ տուրք մը մատուցած ըլլալ մեծատաղանդ երաժշտահանին, որ նիւթական ու բարոյական բիւր զոհողութիւններու գնով յաջողած էր ստեղծագործել իր անդրանիկ երկը եւ ողջ կեանքն ապրած զայն գէթ մէկ անգամ բեմադրուած տեսնելու զուր տենչանքով:

Դարաւոր փոշիներու մէջէն լոյս աշխարհ բերելով այս հրաշակերտը, մեր առջեւ կը յառնի մեծատաղանդ երաժշտահան մը՝ որ լիովին կը տիրապետէ օփերայի երաժշտութեան անհրաժեշտ գեղարուեստական ու արհեստավարժական (թեքնիքական) տարրերուն, ստեղծագործելով ներքին բախումներով ու հակամարտութիւններով առլցուն, բայց միշտ շաղկապուած միտքերով ու շղթայակապ զարգացումով ամրապընդըւած չքնաղ երկ մը: «Արշակ Բ.»՝ շնորհիւ իր ցայտուն երաժշտական կերպարներուն, գունեղ ու վճիտ գործիքաւորումին, յորդառատ մեղեդիներուն, տրամաբանուած ու նպատակային սերգներուն, բնական ու արտայայտիչ երգչային հնչաղասութեան, լիպրեթթոյի թատրերգաբանական (տրամաթիւրժիք) բովանդակութեան համահնչիւն երաժշտութեամբ, արժանի է դառնալու աշխարհի մեծագոյն օփերայի թատրոններու մշտական զարդը:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Ձեռագիրներուն ամբողջական պատկերը տուած ըլլալու համար եւ «Արշակ Բ.»-ի նախնական տարբերակը յստակեցնելու միտումով, ստորեւ կը մէջբերենք Թիւ 4-ի այն բոլոր հատուածները՝ որոնք մեծ թէ փոքր տարբերութիւններ ունին Թիւ 3-ին նկատմամբ եւ որոնք փոփոխութիւն կրած են կամ չեն արտացոլուած այս տպագրութեան մէջ.

ATTO PRIMO

No.1. Introduzione

Հատուած 13.

Թիւ 3/2ա.- Միայն Banda-ն կը կրէ < : Միւս բոլոր նուագարանները հատածի երկրորդ կէսէն կը կրեն *ff* :

Թիւ 4/2.- Հատածի երկրորդ քառորդէն մինչեւ վերջ կը կրէ < :

Հատուած 17.

Թիւ 4/2.- Այս եւ յետագայ այլ հատածներուն մէջ գործածուած արփեճիոները (⌇)՝ որոնք արտացոլուած չեն Թիւ 3-ին մէջ, նախընտրեցինք պահպանել:

Հատուած 22. Piano.

Թիւ 4/2ա.- Աջ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 23. Piano.

Թիւ 4/2ա.- Առաջին քառորդը գրուած է այսպէս.



Բաց աստի, ոչ մէկ ձայնակապում կայ:

Հատուածներ 24-25. Piano.

Թիւ 4/2ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 25. Piano.

Թիւ 4/2ա.- Երկրորդ քառորդը ձայնակապուած է.



Հատուած 27. Piano.

Թիւ 4/2ա.- Աջ ձեռքի ձայնակապը չկայ:

Հատուածներ 30-32. Piano.

Թիւ 4/3.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 34. Piano.

Թիւ 4/3.- Ձախ ձեռքը ձայնակապում չունի:

Հատուածներ 35-36. Piano.

Թիւ 4/3.- Ձախ ձեռքը նման է հատուածներ 31-32-ին:

Հատուած 37. Piano.

Թիւ 4/3.- Ձախ ձեռքի թրիոլէները՝ ձայնակապուած.



Հատուած 40. Piano.

Թիւ 4/3ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 43-44. Piano.

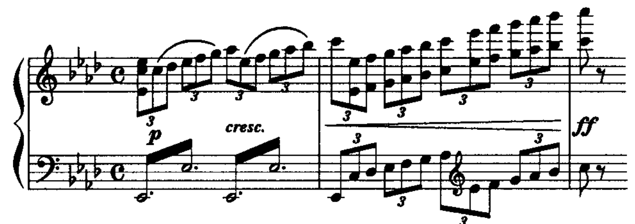
Թիւ 4/3ա.- Հատուածներուն միջեւ գտնուող ձայնակապը չկայ:

Հատուած 45. Piano.

Թիւ 4/3ա.- Ձախ ձեռքի առաջին քառորդը՝ 

Հատուածներ 50-52. Piano.

Թիւ 4/4.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 53. Coro, piano.

Թիւ 4/4.- Առաջին քառորդին կշռոյթը՝ 

Հատուած 54. Coro.

Թիւ 4/4ա.- Երկրորդ քառորդին կշռոյթը՝ 

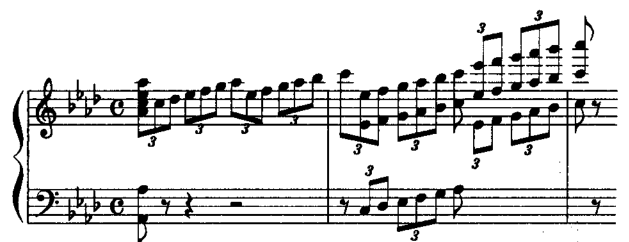
Հատուածներ 54-55. Piano.

Թիւ 4/4ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 56-58. Piano.

Թիւ 4/4ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 59. Piano.

Թիւ 4/4ա.- Առաջին քառորդին կչռոյթը Coro-ին նման է՝ 𝅘𝅥𝅮 𝄾

Հատուածներ 60-61. Piano.

Թիւ 4/4ա.- Ձախ ձեռքը ճիշտ հատուածներ 54-55-ին նման է:

Հատուածներ 65-67. Piano.

Թիւ 4/5.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 68-72. Piano.

Թիւ 4/5-5ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 73. Piano.

Թիւ 4/5ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 74. Piano.

Թիւ 4/5ա.- Ձախ ձեռքի երրորդ քառորդը գրուած է՝

Հատուածներ 75-76. Piano.

Թիւ 4/5ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 77-78. Piano.

Թիւ 4/5ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 78. Tenori.

Թիւ 4/5ա.- Երրորդ քառորդը գրուած է՝  Soprani -ին նման:

Հատուած 79. Piano.

Թիւ 4/6.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 80. Piano.

Թիւ 4/6.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 81. Piano.

Թիւ 4/6.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 82-122.

Նուագախումբի մասը անփոփոխ կրկնութիւնը ըլլալով հատուածներ 23-63-ին, թիւ 3/11-16-ին մէջ անոնք ձայնանշուած չեն՝ այլ նշանակուած կրկնութեան հանգամանքները: Ձայնանշուած է Coro -ն: Հետեւաբար, նոյնութեամբ պահպանեցինք հատուածներ 23-63-ի դաշնակի նուագակցութիւնը:

Թիւ 4/6-8ա-ին մէջ, հատուածներ 82-122-ը ամբողջութեամբ ձայնանշուած են, որոնց դաշնակի նուագամասը՝ նոյն ձեռագիրին հատուածներ 23-63-ին նկատմամբ, ունին հետեւեալ տարբերութիւնները.

ա.- 



Ձայնահատին եւ արփեճիոյին վերացումով, հատուած 82-ը կը նոյնանայ թիւ 3-ին հետ:

բ.- 



Հատածներ 83-86-ի վերջաւորութեան աւելցուած աջ ձեռքի տասնվեցերորդականները՝ արդիւնքն են Coro -ին մէջ ներմուծուած փոփոխութեան: Հատած 84-ի ձայնակապերու բացակայութեամբ՝ կը նոյնանայ թիւ 3-ին հետ:

գ.-



Ասիկա նոյնպէս արդիւնքն է Coro -ի փոփոխութեան:

դ.- Հատած 96-ի ձախ ձեռքի թրիոլէնները առանց ձայնակապի են (հմմտ. հատած 37-ի ծանօթագրութեան հետ), որով ան կը նմանի թիւ 3-ին:

ե.-



Հատած 100-ի յաւելեալ տասնվեցերորդականը դարձեալ Coro -ին հետեւանքն է:

զ.-



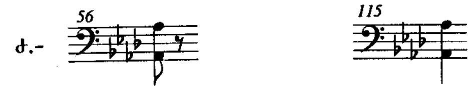
է.- Հատած 109-ին մէջ, աջ ձեռքը ձայնակապեր չի կրեր (հմմտ. հատած 50-ի ծանօթագրութեան հետ):

ը.- Հատածներ 109-111-ը երանգանիշեր չեն պարունակեր (հմմտ. հատածներ 50-52-ի ծանօթագրութեան հետ):

թ.-



ժ.-



ժա.-



ժբ.-



Հատած 92. Coro.

Թիւ 4/6ա.- Վերջին քառորդին կշռոյթը՝ ra bal

Հատածներ 103-104. Bassi.

Թիւ 4/7ա.- Հատած 103-ի վերջին եւ հատած 104-ի առաջին քառորդները գրուած են միաձայն.



Հատած 124. Piano.

Թիւ 4/8ա.- Նշուած է *ff* :

Հատածներ 124-125. Piano.

Թիւ 4/8ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատած 128. Piano.

Թիւ 4/9.- Գրուած է այսպէս.



Հատածներ 130, 132, 134. Piano.

Թիւ 4/9.- Ոչ մէկ շեշտ կը կրէ:

Հատուած 136.- Piano.
Թիւ 4/9.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 137. Piano.
Թիւ 4/9ա.- Երանգանիշ չունի:

Հատուած 139. Piano.
Թիւ 4/9ա.- Աջ ձեռքը ձայնակապեր չունի:

Հատուած 140. Piano.
Թիւ 4/9ա.- Աջ ձեռքի սԹաքքաԹոներն ու շեշտը չկան:

Հատուած 141. Piano.
Թիւ 4/9ա.- Հատուածի երկրորդ կէսի աջ ձեռքի ձայնակապերը չկան:

Հատուածներ 144, 149. Piano.
Թիւ 4/9ա, 10.- Աջ ձեռքի շեշտերը չկան:

Հատուածներ 152-153. Piano.
Թիւ 4/10.- Ձախ ձեռքը գրուած է՝



Հատուած 156. Piano.
Թիւ 4/10.- Ձայնակապերը չկան:

Հատուածներ 161-173. Piano.
Թիւ 4/10ա-11.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 174-181. Piano.
Թիւ 4/11-11ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 182. Piano.
Թիւ 4/11ա.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *ff* :

Հատուած 183. Vartan, Coro, Piano.
Թիւ 4/12.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 184. Piano.
Թիւ 4/12.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *pp* :

Հատուած 186. Piano.
Թիւ 4/12.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *ff* :

Հատուած 188. Piano.
Թիւ 4/12ա.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *pp* :

Հատուած 189. Piano.
Թիւ 4/12ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 190. Piano.
Թիւ 4/12ա.- Երանգանիշ չկայ:

Հատուած 197. Piano.
Թիւ 4/13ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 198-205. Piano.
Թիւ 4/13ա-14ա.- Ձախ ձեռքը նման է Հատուածներ 174-181-ին (տե՛ս այս Հատուածներուն ծանօթագրութիւնը):

Հատուած 206. Piano.
Թիւ 4/14ա.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *ff* (տե՛ս նաեւ Հատուած 182-ի ծանօթագրութիւնը):

Հատուած 207.
Թիւ 4/15.- Ձայնակապումը այսպէս է.



Հատուած 208. Piano.
Թիւ 4/15.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *pp* (տե՛ս նաեւ Հատուած 184-ի ծանօթագրութիւնը):

Հատուած 210. Piano.
Թիւ 4/15.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *ff* (տե՛ս նաեւ Հատուած 186-ի ծանօթագրութիւնը):

Հատուած 212. Piano.
Թիւ 4/15ա.- Իբրեւ երանգանիշ նշանակուած է *pp* (տե՛ս նաեւ Հատուած 188-ի ծանօթագրութիւնը):

Հատուած 213. Piano.
Թիւ 4/15ա.- Գրուած է Հատուած 189-ին նման (տե՛ս այս Հատուածին ծանօթագրութիւնը):

Հատուած 214. Piano.
Թիւ 4/15ա.- Նշանակուած է *ff* :

Հատուածներ 221, 226. Piano.
Թիւ 4/16ա,17.- Աջ ձեռքի երրորդ քառորդին ձայնակապը այսպէս է.



Հատուածներ 222, 227. Piano.
Թիւ 4/16ա, 17ա.- Աջ ձեռքի երրորդ քառորդին ձայնակապը այսպէս է.



Հատուածներ 224-225, 229-230. Piano.
Թիւ 4/17, 17ա.- Ձախ ձեռքի իւրաքանչիւր ութերորդականը կը կրէ շեշտ (>):

Հատուածներ 237-239. Piano.
Թիւ 4/18ա.- Կը կրեն ⟩ :

Հատուածներ 238-239. Piano.
Թիւ 4/18ա.- Ոչ մէկ շեշտ (^) կայ:

No.2. Scena e duetto

Հատուած 1. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Ձախ ձեռքի երկու տասնվեցերորդականները կը կրեն սթաքքաթօ: Հատուածներ 2 եւ 3-ի ձախ ձեռքը գրուած է կրկնութեան նշաններով, որով նոյն ձայնանիշերը եւս պիտի կրեն սթաքքաթոներ:

Հատուածներ 2, 6. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Աջ ձեռքի *սոլ-լա*ն ձայնակապուած չեն:

Հատուածներ 3, 7. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Աջ ձեռքի *մի-ֆա*ն ձայնակապուած չեն:

Հատուած 4. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Աջ ձեռքի քառորդները կը կրեն շեշտ (>): Ձախ ձեռքը կը կրէ հետեւեալ սթաքքաթոները.



Հատուած 5. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Ձախ ձեռքի *մի*ն սովորական *պեմոլ* է:

Հատուածներ 5, 6. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Աջ ձեռքի քառորդները կը կրեն շեշտ (>):

Հատուած 7. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Աջ ձեռքի վերջին ձայնանիշը *ռէ*ի փոխարէն *սի* է, այսպէս՝



Հատուած 8. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Ձախ ձեռքի առաջին ութերորդականը կը կրէ սթաքքաթօ: Հատուածի երրորդ բախումին նշանակուած է *sf* :

Հատուած 9. Piano.
Թիւ 4/20ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 14. Arsace.
Թիւ 4/21.- Երկրորդ բախումին կշռոյթը այսպէս է. 𝄾 𝅘𝅥𝅮 che

Հատուածներ 16-17. Piano.

Թիւ 4/21. <-ն եւ շեշտերը (>) չկան:

Հատուած 19. Piano.

Թիւ 4/21.- Երկու ձեռքերուն ութերորդականները կը կրեն սթաքքաթոներ:

Հատուած 21. Piano.

Թիւ 4/21.- Հատուածին երկրորդ կէսը գրուած է այսպէս.



Չկայ աջ ձեռքի ձայնակապը, իսկ ձախ ձեռքի վերջին *մի*ին փոխարէն գրուած է *սօ*:

Հատուածներ 22-23. Piano.

Թիւ 4/21.- Գրուած են այսպէս.



Հատուած 28. Piano.

Թիւ 4/21ա.- Աջ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 29. Piano.

Թիւ 4/21ա.- *molto leggiero* նշուած չէ:

Հատուածներ 29-30. Paransema.

Թիւ 4/21ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 29-30, 31-32, 33-34, 35-36. Piano.

Թիւ 4/21ա.- Ձայնակապումը այսպէս է.



Հատուած 32. Paransema.

Թիւ 4/21ա.- Հատուածի առաջին կէսը կը բովանդակէ >:

Հատուածներ 34-35. Paransema.

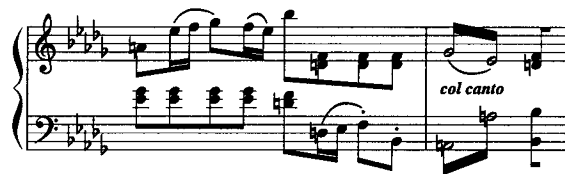
Թիւ 4/21ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 36-39. Piano.

Թիւ 4/21ա-22.- Ձայնանիշերն ու երանգանիշերը, ինչպէս նաեւ հատուած 39-ի թրեմոլոն գրուած են այսպէս.





Հատուած 39. Paransema.

Թիւ 4/22.- Բարձր տարբերակը չկայ:

Հատուած 40. Piano.

Թիւ 4/22.- Հատուածի առաջին կէսը կը բովանդակէ >:

Հատուած 41. Piano.

Թիւ 4/22.- Ձայնակապ չկայ:

Հատուածներ 48-49. Piano.

Թիւ 4/22.- Ձախ ձեռքին ձայնակապումը այսպէս է.



Հատուած 51. Piano.

Թիւ 4/22.- Երանգանշումն ու ձայնակապումը այսպէս է.



Հատուածներ 52-55. Piano.

Թիւ 4/22ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 54. Piano.

Թիւ 4/22ա.- Երրորդ քառորդը կը բովանդակէ >:

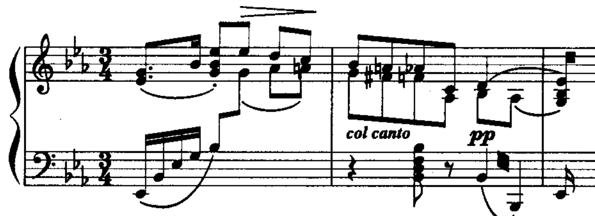
Հատուած 56. Piano.

Թիւ 4/22ա.- Ձախ ձեռքին ձայնակապումը այսպէս է.



Հատուածներ 57-59. Piano.

Թիւ 4/22ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 60. Piano.

Թիւ 4/22ա.- Կը բովանդակէ < :

Ձախ ձեռքը երկրորդ ութերորդականէն կը կրէ սթաքքաթօ:

Հատած 61. Piano.
Թիւ 4/22ա.- Կը բովանդակէ > :

Հատած 62. Piano.
Թիւ 4/22ա.- Ձախ ձեռքը կը կրէ սթաքքաթօ:

Հատած 63. Piano.
Թիւ 4/22ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատած 64. Paransema, Piano.
Թիւ 4/22ա.- *f*-ին փոխարէն նշուած է *sf* : Piano-ն կը բովանդակէ < :

Հատած 65. Piano.
Թիւ 4/22ա.- Կը բովանդակէ > :

Հատած 66. Piano.
Թիւ 4/22ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.

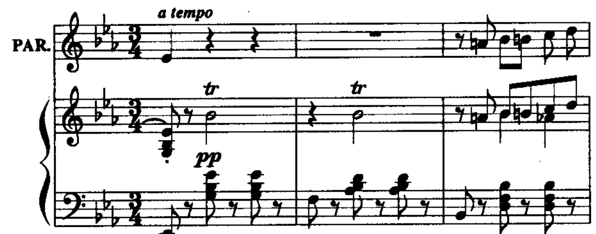


Հատած 67. Paransema, Piano.
Թիւ 4/22ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատածներ 72-74. Piano.
Թիւ 4/23.- Գրեթէ նման է Հատածներ 56-58-ին (տե՛ս վերջիններուն ծանօթագրութիւնները):

Հատածներ 75-80. Paransema, Piano.
Թիւ 4/23.- Գրուած է այսպէս.



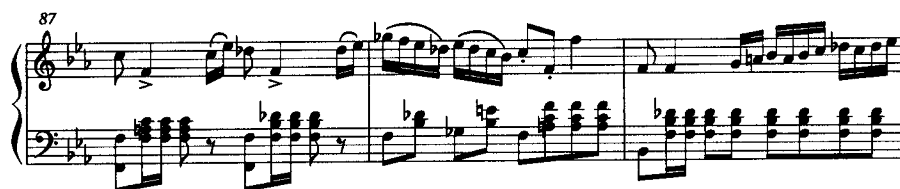


Հատածներ 82-83. Piano.
Թիւ 4/23.- Գրուած է այսպէս.



Հատածներ 84-147. Piano.
Թիւ 4/23ա-26.- Կը գտնուին ձայնակապերու, շեշտերու, ընթացքի եւ չարադրանքի բազմաթիւ տարբերութիւններ, որով յարմար դատեցինք զայն ամբողջութեամբ մէջբերել ստորեւ.







93

96

99

cresc.

103

sf

ff

106

Allegro vivo

p

110

114

118

122

sf

p

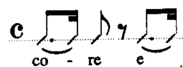
Հատած 93. Arsace.
Թիւ 4/23ա.- Կշռոյթի տարբերութիւն կայ.



Հատած 104. Arsace.
Թիւ 4/24.- Գրուած է նաեւ *մի*ին բարձր տարբերակը.



Հատած 117. Arsace.
Թիւ 4/24ա.- Կշռոյթի տարբերութիւն կայ.



Հատածներ 128–129. Arsace.
Թիւ 4/25.- Կշռոյթի տարբերութիւն կայ.



Հատած 143. Paransema, Arsace.
Թիւ 4/25ա.- Կը բովանդակէն ⟩ :

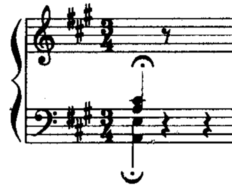
Հատածներ 148–170.

Անփոփոխ կրկնութիւնը ըլլալով հատածներ 124–146-ին, Թիւ 3/17–19ա-ին մէջ նուագախումբը ձայնանշուած չէ՝ այլ նշանակուած կրկնութեան հանգամանքները: Ձայնանշուած են Paransema-ն եւ Arsace-ն: Հետեւաբար, նոյնութեամբ պահպանեցինք հատածներ 124–146-ի դաշնակի նուագամասը:

Թիւ 4/26–26ա-ին մէջ, հատածներ 148–170-ը ամբողջութեամբ ձայնանշուած են, որոնց դաշնակի նուագամասը՝ նոյն ձեռագիրին հատածներ 124–146-ին նկատմամբ ունին աննշան տարբերութիւններ:

Հատածներ 172–177. Piano.
Թիւ 4/27.- Գրուած է այսպէս.

Հատած 183. Piano.
Թիւ 4/27.- Գրուած է այսպէս.



Հատածը Թերի ըլլալ կը Թուի: Աջ ձեռքի ուԹերորդական ձայնահատէն ետք չարունակուԹիւն մը պէտք է գոյուԹիւն ունենայ:

Հատած 184. Piano.
Թիւ 4/27ա.- *ff*-ին փոխարէն նչանակուած է *sf*:

Հատած 185. Piano.
Թիւ 4/27ա.- Թրեմոլոնները ուղեկցուած են ⟩ -ով, իսկ երեսուներկուերորդականներուն առաջին ձայնանիշը կը կրէ *sf*:

Հատածներ 187-189. Paransema, Piano.
Թիւ 4/27ա.- Գրուած է այսպէս.



Նկատելի է, որ Թիւ 3/21-ին մէջ, հատած 189-ի ձայնանիչերը (Oboi, Clarinetti, Violini I, II, Viole) նախ գրուած են իբրեւ ուԹերորդականներ՝ ինչպէս Թիւ 4-ը, յետոյ սրբագրուած ու վերածուած են քառորդներու:

Հատածներ 190-209. Piano.
Թիւ 4/27ա-28.- Գրուած է այսպէս.

190 **Maestoso sostenuto**

pp

193

196

199 **Più animato**

pp

202

205

Հատածներ 210-226.

Նուագախումբի մասը անփոփոխ կրկնութիւնը ըլլալով հատածներ 192-208-ին, Թիւ3/24-26-ին մէջ անոնք ձայնանշուած չեն՝ այլ նշանակուած կրկնութեան հանգամանքները: Ձայնանշուած են Paransema -ն ու Arsace-ն: Հետեւաբար, նոյնութեամբ պահպանեցինք հատածներ 192-208-ի դաշնակի նուագամասը:

Թիւ 4/28-29-ին մէջ, հատածներ 210-226-ը ամբողջութեամբ ձայնանշուած են, որոնց դաշնակի նուագամասը՝ նոյն ձեռագիրին հատածներ 192-208-ին նկատմամբ, բացի ձայնակապումի քանի մը անհապատասխանութենէ, ունին հետեւեալ տարբերութիւնները.

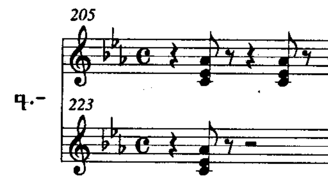
ա.-



բ.-



գ.-



Հատածներ 227-235. Piano.

Թիւ 4/29-29ա.- Գրուած է այսպէս.



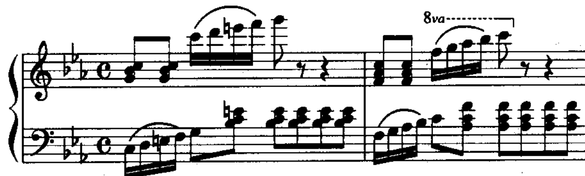
Հատածներ 236-237. Piano.

Թիւ 4/29ա.- Աջ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատածներ 240-241. Piano.

Թիւ 4/29ա -30.- Գրուած է այսպէս.



Հատած 242. Piano.

Թիւ 4/30.- Աջ ձեռքի վերջին ձայնանիշը *սոլի* փոխարէն *սի* է՝



Հատած 243. Piano.

Թիւ 4/30.- Աջ ձեռքի վերջին ենթադասոյթը գրուած է դատարկ ութեակներով՝



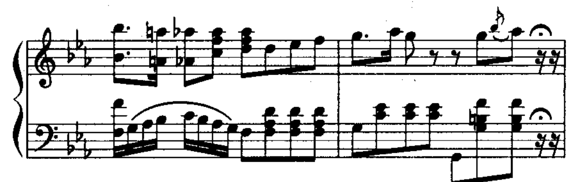
Հատածներ 244-245. Piano.

Թիւ 4/30.- Ձախ ձեռքի ձայնակապերը չկան:

Հատածներ 248-250. Piano.

Թիւ 4/30-30ա.- Գրուած են այսպէս.





Հատուած 251. Piano.
Թիւ 4/30ա.- Երանգանիշ չկայ:

Հատուած 252. Piano.
Թիւ 4/30ա.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 255. Piano.
Թիւ 4/30ա.- Երանգանիշ չկայ:

Հատուած 259. Piano.
Թիւ 4/31.- Կը բովանդակէ < :

Հատուածներ 260, 264. Piano.
Թիւ 4/31.- Հատուածներուն առաջին կէսին աջ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 265-266. Piano.
Թիւ 4/31.- Աջ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Կը թուի՝ ձեռագրական վրիպակ մըն է եւ ձախ ձեռքին հետ պէտք է կազմէ մարթելլաթօ:

No. 3. FINALE PRIMO

Հատուածներ 1, 3, 5, 7, 11. Piano.
Թիւ 4/32.- Հատուածներուն վերջաւորութեան հանդէպ եկող տասնվեցերորդականներով ենթադասոյթները բոլորն ալ ձայնակապուած են՝



Հատուած 4. Piano.
Թիւ 4/32.- Առաջին կէսը կը բովանդակէ > :
Աջ ձեռքի վերջին քառորդը գրուած է՝



Հատուած 7. Piano.
Թիւ 4/32.- Աջ ձեռքի վերջին քառորդին կշռոյթը տարբեր է՝



Հատուածներ 8-9. Piano.
Թիւ 4/32.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 15. Piano.
Թիւ 4/32ա.- Երկու ձեռքերուն առաջին երկու քառորդ ձայնանիշերը չեշտ չեն կրեր:

Հատուած 19. Knel.
Թիւ 4/32ա.- Կշռոյթի տարբերութիւն մը՝



Հատուած 20. Knel.
Թիւ 4/32ա.- «la» բառին հետ կապուած *տօ*ն կը կրէ չեշտ (>):

Հատուած 21. Piano.
Թիւ 4/32ա.- Նշանակուած է ***ff*** : Ոչ մէկ չեշտ կը կրէ:

Հատուած 23. Piano.
Թիւ 4/32ա.- Երկրորդ քառորդին նշանակուած է *dim.*, իսկ վերջին ութերորդականին՝ ***pp*** :

Հատուած 24. Piano.
Թիւ 4/32ա.- *allarg.* -ին փոխարէն՝ *rallentando*:

Հատուած 25. Knel, Piano.
Թիւ 4/33.- Knel՝ ***p***, Piano՝ ***pp*** :

Հատուածներ 26-27. Knel, Piano.
Թիւ 4/33.- *cresc.* կը սկսի հատուած 27-ի երկրորդ կէսէն, փոխանակ հատուած 26-ին:

Հատուած 29. Piano.
Թիւ 4/33.- < -ին փոխարէն հատուածին սկիզբը նշանակուած է ***f*** :

Հատուած 30. Piano.
Թիւ 4/33.- Երանգանիշ չկայ:

Հատուած 32. Piano.
Թիւ 4/33.- Հատուածին սկիզբը նշանակուած է ***sf***:

Հատուած 34. Piano.
Թիւ 4/33.- Նշուած է ***ff*** :

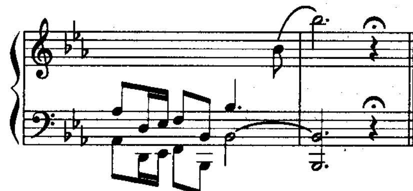
Հատուած 35. Valiance.
Թիւ 4/33.- Վերջին ձայնանիշը՝ ութերորդական. so!

Հատուած 37. Piano.
Թիւ 4/33ա.- Նշուած է ***p*** :

Հատուած 42. Knel.
Թիւ 4/33ա.- Ձայնանիշը աւելի երկար է՝ di?

Հատուածներ 42-45. Piano.
Թիւ 4/33ա.- Գրուած է այսպէս.





Հատուած 46. Piano.

Թիւ 4/33ա.- Նշուած է միայն *p*:

Հատուածներ 46-65. Piano.

Թիւ 4/33ա-34ա.- Աջ ձեռքի կրկնուող ենթադասոյթները մեծ մասամբ ձայնակապուած են   կամ   :

Հատուածներ 47-48. Piano.

Թիւ 4/33ա.- Աջ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 51. Piano.

Թիւ 4/34.- Հատուածի երկրորդ կէսին, աջ ձեռքը ձայնակապ չունի:

Հատուած 53. Piano.

Թիւ 4/34.- Ոչ մէկ սթաքքաթօ եւ ձայնակապ կը կրէ: Հատուածի առաջին կէսը կը բովանդակէ < , երկրորդ կէսը՝ > :

Հատուած 55. Piano.

Թիւ 4/34.- Սթաքքաթօներ չկան: Հատուածի առաջին կէսը կը բովանդակէ < , երկրորդ կէսը՝ > :

Հատուած 56. Piano.

Թիւ 4/34.- Նշանակուած է *p* :

Հատուած 57. Piano.

Թիւ 4/34.- Հատուածի առաջին կէսի աջ ձեռքի ձայնակապումն այսպէս է.



Հատուած 58. Piano.

Թիւ 4/34.- *p*-ն չկայ: Նշուած է միայն *f* :

Հատուածներ 59-60. Piano.

Թիւ 4/34.- Երանգանիշեր չկան:

Հատուած 61. Piano.

Թիւ 4/34.- *f* -ին փոխարէն նշանակուած է ամբողջ հատուածով երկարող < : Ոչ մէկ ձայնակապ կայ:

Հատուած 62.

Թիւ 4/34ա.- Երանգանիշ չկայ:

Հատուածներ 65-66. Piano.

Թիւ 4/34ա.- Աջ ձեռքի ձայնակապումն այսպէս է.



Հատուածներ 66-67. Piano.

Թիւ 4/34ա.- Երանգանիշեր չկան:

Հատուած 67. Piano.

Թիւ 4/34ա.- Աջ ձեռքը ոչ մէկ ձայնակապ ունի:

Հատուածներ 68-69. Piano.

Թիւ 4/34ա.- Երանգանիշերն ու ձայնակապումը հետեւեալ կերպով դասաւորուած են.





Հատուած 70. Piano.

Թիւ 4/34ա.- *allarg.*-ին հետ նշանակուած է նաեւ > :

Հատուած 71. Piano.

Թիւ 4/34ա.- Ձախ ձեռքի *ֆա*յին փոխարէն գրուած է *լա*՝



Հատուածներ 72-77. Piano.

Թիւ 4/34ա-35.- Երկու ձեռքերը ոչ մէկ ձայնակապ եւ սթաքքաթօ կը բովանդակեն:

Հատուած 72. Piano.

Թիւ 4/34ա.- Երկրորդէն չորրորդ ութերորդականներուն համար նշանակուած է > :

Հատուած 73. Piano.

Թիւ 4/34ա.- Ձախ ձեռքի բամբի *ռէ*ին փոխարէն գրուած է *սոլ*՝



Հատուած 76. Piano.

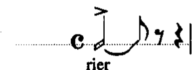
Թիւ 4/35.- Ձախ ձեռքի ութեակները կը սկսին հատուածի սկիզբէն:

Հատուած 78. Piano.

Թիւ 4/35.- Գրուած է *rimettendo **ff** e pesante*:

Հատուած 79. Knel.

Թիւ 4/35.- *Ֆան* կը կրէ չեշտ եւ իր տեւողութիւնը նուագախումբին նման է՝



Հատուած 79. Piano.

Թիւ 4/35.- Նշանակուած է > : Աջ ձեռքը կը կրէ չեշտ:

Հատուած 80. Piano.

Թիւ 4/35.- Նշուած է *pp primo tempo*: Աջ ձեռքը այսպէս է.



Հատուած 83. Piano.

Թիւ 4/35.- Երկրորդ կէսը գրուած է այսպէս.



Հատուած 86. Piano.
Թիւ 4/35.- Հատուածին սկիզբը նշուած է *sf*:

Հատուած 87. Piano.
Թիւ 4/35ա.- Երանգանիշ չկայ:

Հատուածներ 88-89. Piano.
Թիւ 4/35ա.- Աջ ձեռքը ոչ մէկ ձայնակապ կը կրէ:

Հատուած 90. Piano.
Թիւ 4/35ա.- Հատուածին երկրորդ կէսը կը բովանդակէ > : Առաջին կէսին ձախ ձեռքը այսպէս է.



Ի դէպ, թիւ 3/12ա-ին մէջ, առաջին ձայնանիշը նախ գրուած է *ռէ* (թիւ 4-ին նման), յետոյ սրբուած ու վերածուած է *սոլի* (տե՛ս Contrabasso -ին նուագամասը):

Հատուած 91. Piano.
Թիւ 4/35ա.- Նշուած է *riten.* : Հատուածի երկրորդ կէսի աջ ձեռքը այսպէս է.



Հատուածներ 92-104. Piano.
Թիւ 4/35ա-36.- Գրուած են այսպէս.



Հատուած 92.
Թիւ 4/35ա.- Knel. Ձայնանիշին տեւողութիւնը ութերորդական է՝

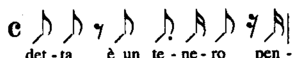
tier...

Valinace. *declamato a piacere* նշումը չկայ:

Հատուած 95. Valinace.
Թիւ 4/35ա.- Կշռոյթի տարբերութիւն մը կայ՝



Հատուած 97. Valinace.
Թիւ 4/35ա.- Կշռոյթի տարբերութիւն մը կայ՝



Հատուածներ 103-104. Valinace.
Թիւ 4/36.- *Լան* կը կրէ չեշտ եւ տեւողութեամբ աւելի երկար է՝



Հատուածներ 106, 108, 110, 112. Piano.
Թիւ 4/37.- Բոլորն ալ միանման են եւ գրուած են ճիշտ Հատուած 105-ին նման:

Հատուածներ 107, 111. Piano.
Թիւ 4/37.- Ձախ ձեռքի առաջին *սի*ն գրուած է ութեակով՝



Հատուածներ 113-116. Piano.
Թիւ 4/37-37ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատած 121.

Թիւ 4/37ա.- Knel, Valinace. Շեշտ չունին:

Piano. Երանգանիշ չկայ:

Հատած 123. Piano.

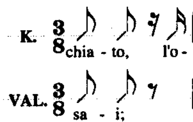
Թիւ 4/37ա.- Նշանակուած է < :

Ձախ ձեռքն այսպէս է.



Հատած 124.

Թիւ 4/37ա.- Knel, Valinace. Տեւողութեան տարբերութիւն մը՝



Piano. Նշանակուած է > :

Հատած 126. Valinace.

Թիւ 4/38.- Տեւողութեան տարբերութիւն մը՝



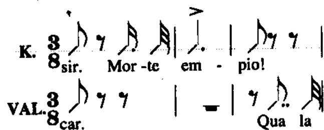
Հատածներ 131-143. Piano.

Թիւ 4/38-38ա.- Ցօրինումի, ձայնակապումի եւ երանգանիշերու տարբերութիւններ՝



Հատածներ 140-142.

Թիւ 4/38ա.- Knel, Valinace. Կշռոյթի եւ շեշտի տարբերութիւններ կան՝



Coro. Արտասանական հատուածը չկայ:

Հատած 144. Piano.

Թիւ 4/38ա.- Աջ ձեռքը այսպէս է.



Հատած 146. Piano.

Թիւ 4/39.- Ձախ ձեռքը այսպէս է.



Հատածներ 148-149. Piano.

Թիւ 4/39.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Աջ ձեռքը ամբողջ սթաքքաթօ է:

Հատած 151. Coro.

Թիւ 4/39.- Ութերորդականի փոխարէն՝ քառորդ.



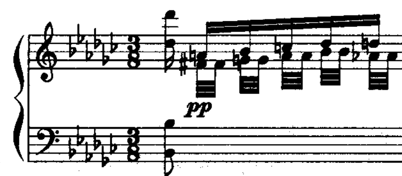
Հատած 152. Piano.

Թիւ 4/39.- *f* - ին փոխարէն՝ *sf* :

Հատած 153. Piano.

Թիւ 4/39.- Գրուած է այսպէս.





Հատուած 154.

Թիւ 4/39.- Knel, Valinace, Coro. *allarg.*-ին փոխարէն՝ ***ff** e pesante.*

Piano. ***ff** allarg.*-ին փոխարէն՝ ***ff** col canto.*

Հատուած 155. Piano.

Թիւ 4/39.- Երանգանիշ չկայ:

Հատուած 157. Piano.

Թիւ 4/39.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 159-163. Piano.

Թիւ 4/39ա.- Գրուած են այսպէս.





Հատուածներ 167-168. Piano.

Թիւ 4/40.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատուած 171. Piano.

Թիւ 4/40.- Ձախ ձեռքի ձայնանիշը՝ ութերորդական. ♪𝄾:

Հատուածներ 171-173. Piano.

Թիւ 4/40.- Ոչ մէկ երանգանիշ կայ:

Հատուած 175. Knel, Valinace.

Թիւ 4/40.- Ձայնանիշերը՝ ութերորդական. ♪𝄾 :

Հատուածներ 177, 179-180. Piano.

Թիւ 4/40ա.- Բացի մանր տարբերութիւններէ, նման են հատուածներ 157 եւ 159-160-ին (տե՛ս վերջիններուն ծանօթագրութիւնները):

Հատուածներ 181-182. Piano.

Թիւ 4/40ա.- Երանգանիշեր չկան:

Հատուածներ 182-191. Piano.

Թիւ 4/40ա-41.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 192-195. Piano.

Թիւ 4/41.- Աջ ձեռքը ոչ մէկ նախահարուկ կը բովանդակէ:

Հատուած 195. Piano.

Թիւ 4/41.- Ձախ ձեռքը այսպէս է.



Հատուածներ 199-210. Piano.

Թիւ 4/41ա-42ա.- Գրուած է այսպէս.

199 *p* *sf*

203 *p cresc.* *p* *ff col canto* 8va

207 8va

Հատած 211. Piano.
Թիւ 4/42ա.- *p*-ին փոխարէն՝ *crescendo* :

Հատած 212. Piano.
Թիւ 4/42ա.- Աջ ձեռքի ութեակներով *լա*երուն փոխարէն՝



Հատած 213. Piano.
Թիւ 4/43.- Երանգանիշ չկայ: Աջ ձեռքի երրորդ քառորդին կշռոյթը՝



Հատած 214. Piano.
Թիւ 4/43.- Աջ ձեռքի ութեակներով *սի*երուն փոխարէն՝



Հատած 215. Piano.
Թիւ 4/43.- Երանգանիշ չկայ:

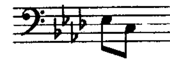
Հատած 216. Piano.
Թիւ 4/43.- *ff* -ին փոխարէն՝ *sf* :

Հատած 217.
Թիւ 4/43.- Coro. Երկրորդ քառորդին կշռոյթը՝ glia,

Piano. Ձախ ձեռքի վերջին ութերորդականը՝



Հատած 219. Piano.
Թիւ 4/43ա.- Նշանակուած է < : Ձախ ձեռքի վերջին երկու ութերորդականները գրուած են մի-*տօ*՝ փոխանակ *լա-մի*ի.



Հատած 220. Piano.
Թիւ 4/43ա.- Առաջին քառորդը կը բովանդակէ > :

Հատածներ 222-224. Piano.
Թիւ 4/43ա.- Մինչեւ Հատած 224-ին առաջին ութերորդականը, աջ ձեռքը նշանակուած է նուագել ութեակ բարձր:
Հատած 222-ին սկիզբը՝ *ff* :

Հատած 227. Piano.
Թիւ 4/44.- Հատած 219-ին նման՝ ձախ ձեռքը գրուած է *մի-տօ*:

Հատած 228. Piano.
Թիւ 4/44.- Առաջին քառորդը կը բովանդակէ > :

Հատածներ 230-232. Piano.
Թիւ 4/44-44ա.- Հատածներ 222-224-ին նման, աջ ձեռքը նշանակուած է նուագել ութեակ բարձր:

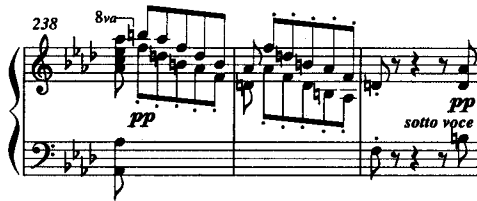
Հատած 232. Piano.
Թիւ 4/44ա.- Նշանակուած է > :

Հատած 233. Piano.
Թիւ 4/44ա.- Նշանակուած է < :

Հատածներ 234-240. Piano.
Թիւ 4/44ա-45.- Գրուած է այսպէս.

234 *p* 8va *ff*

236 8va *p* 8va



Հատած 244. Piano.

Թիւ 4/45ա.- 𝄐 -ին փոխարէն նշուած է *ritenuto col canto* :

Հատածներ 245-252. Piano.

Թիւ 4/45ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատած 253. Piano.

Թիւ 4/45ա.- Նշանակուած է > :

Հատած 255. Piano.

Թիւ 4/46.- Ձախ ձեռքի առաջին *ֆան*՝ ութեակ բարձր.



Հատած 256. Piano.

Թիւ 4/46.- Աջ ձեռքը այսպէս է.



Հատածներ 257-258. Piano.

Թիւ 4/46.- Ձախ ձեռքը՝ ութեակ վար, կը կրկնապատկէ աջ ձեռքը՝



Հատած 259. Piano.

Թիւ 4/46.- Նշանակուած է *fff* :

Հատած 262-263. Piano.

Թիւ 4/46.- Ձախ ձեռքը գրուած է այսպէս.



Հատածներ 266-267. Piano.

Թիւ 4/46.- Հատած 266-ի տասնվեցերորդական եւ հատած 267-ի քառորդ տեւողութեամբ դաշնեակները, աջ ձեռքը կը նուագէ մէկ ութեակ, իսկ ձախը՝ երկու ութեակ բարձր:

Հատածներ 269-270. Piano.

Թիւ 4/46.- Ձախ ձեռքի թրեմոլոները՝ երեսուներկուերորդական:

Հատածներ 269-271. Piano.

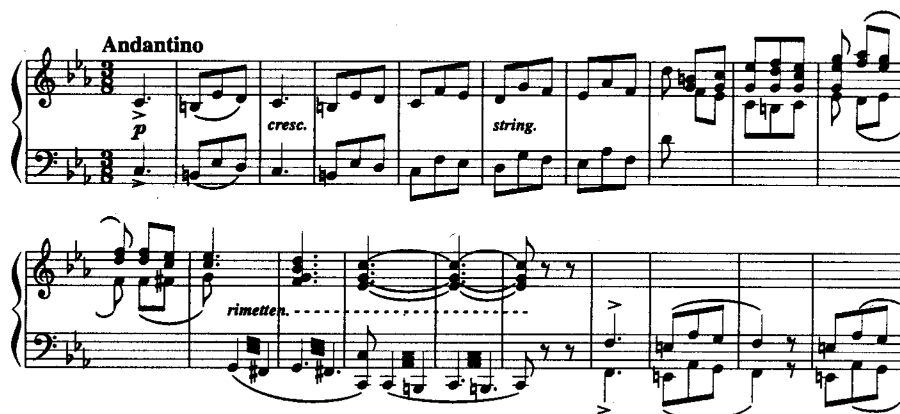
Թիւ 4/46.- Մինչեւ հատած 271-ի առաջին ութերորդականը նշանակուած է > : Հատած 271-ի վերջին դաշնեակին համար նշուած է *fff* :

ATTO QUARTO

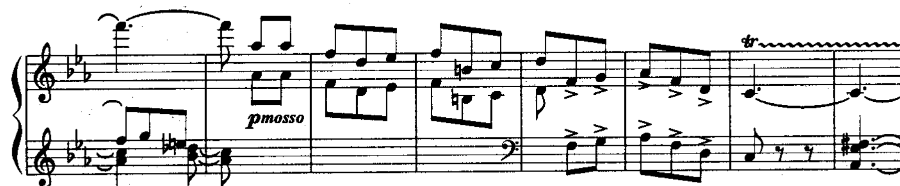
No.10. Preludio e Scena

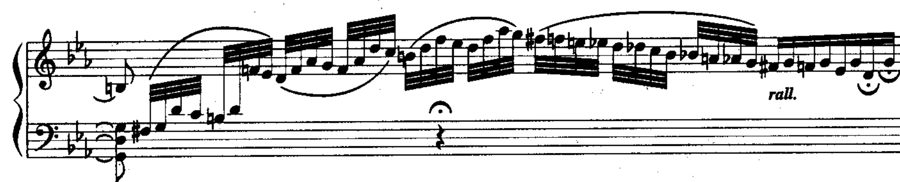
Հատածներ 1-101

Թիւ 4/47-48ա.- Երաժշտական բովանդակութիւնը բոլորովին տարբեր է: Այս հատուածին համար, էջ 47-ի վրը, հայերէն լեզուով Չուհաճեան գրած է՝ «Մինչեւ սոյն նշանը 𝄌 պէտք է փոխել բիանո եւ չանը օրքէսթրասեօնին հետ համաձայնեցնելու համար»: Ստորեւ, ամբողջութեամբ կը մէջբերենք Թիւ 4-ի այս հատուածը.




tr


p mosso
tr


rall.


(si alza la tela)
p espressione
8va


tr
tr
tr


poco ritard.


Fl.




8va

8va

8va

rit.

rall. poco a poco

pp

morendo

Recitativo

OLIMPIA

Co-me m'i-neb-bria l'al-ma de' scor-se di la dolce ri-mem-bran-za! Deh! la-scia-mi so-

Recitativo

O. gna-re pria di mo-ri-re per-do-nar de-si-o.

p

p

Ինչպէս կ'երեւի, Թիւ 4-ը կազմուած է նախանուագէ մը (39 հատած), որուն վերջաւորութեան յանգաձեւ մը կ'առաջնորդէ դէպի քնարական, մեղեդային, արտայայտիչ մաս մը, որ կ'երկարի մինչեւ Օլիմբիային ասերգը: Թիւ 3-ին նոյն հատուածը, որ ամբողջութեամբ բաղկացած է մատիտագիր էջերէ, ունի եռամասանի կառուցուածք, որուն ծայրագոյն մասերը (հատածներ 1-38, 63-93) հիմնուած են յամառօրէն կրկնուող սոփրանոյի ձայնառական ենթադասոյթին վրայ, որուն կ'ուղեկցի բամբերու ներքընթաց, խորհրդաւոր քայլերը: Ծայրագոյն մասերը՝ բացի հատածներ 73-74-էն, ամբողջութեամբ չարադրուած են հնգաչար ձայնակայքի վրայ: Իսկ միջին մասը (հատածներ 39-62)՝ նրբաթափանց միջնանուագ մըն է:

Կը կարծենք, որ Թիւ 4-ի գեղեցիկ տարբերակէն հրաժարումին պատճառը այն է՝ որ քանի մը հատած ետք կը գտնուի նուագախումբի նոյնքան քնարաշունչ ու երգային նուագ մը՝ Օլիմբիայի «տեսիլ»-ը: Նոյն տեսարանին մէջ, յաջորդաբար երկու ոճականօրէն միանման մասերու գոյութիւնը կը նուազեցնէ անոնց ներգործութիւնը, որով Զուհաճեան կը հրաժարի գրական բնագիրին տեսանկիւնէն նուազ կարեւոր երաժշտական մասէն, զայն փոխարինելով աւելի պարզ, զգաստ եւ երկրորդէն տարբեր արտայատչամիջոցներու վրայ հիմնուած նախանուագով մը: Այսպէս, Օլիմբիայի «տեսիլ»-ը, որուն հիմնանիւթը քաղուած է Բ. արարի Վաղինակի արիայէն («Fanciulla ancor»), կ'առանձնանայ իր բիւրեղեայ հնչողութեան եւ խորաթափանց յուզականութեան ողջ հզօրութեամբ:

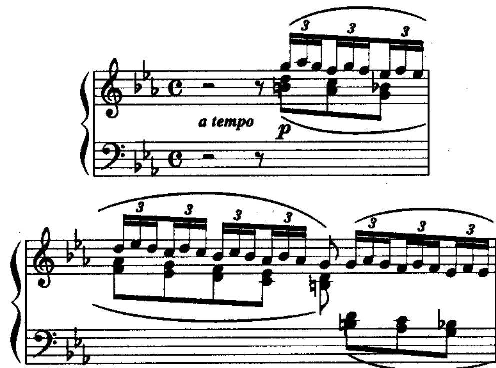
Հատած 105. Olimpia.

Թիւ 4/48ա.- Վերջին քառորդը կը կրէ ձայնահատ.



Հատածներ 106-108. Piano.

Թիւ 4/48ա-49.- Ձայնակապումն այսպէս է.





Հատածներ 109-112. Piano.

Թիւ 4/49.- Կը բացակային ընթացքի նշումը, սթաքքաթոները եւ ⟩ :

Հատած 113. Piano.

Թիւ 4/49.- Հատածին առաջին կէսը գրուած է այսպէս.



Հատածներ 116-177. Piano.

Թիւ 4/49-50.- Գրուած է այսպէս.

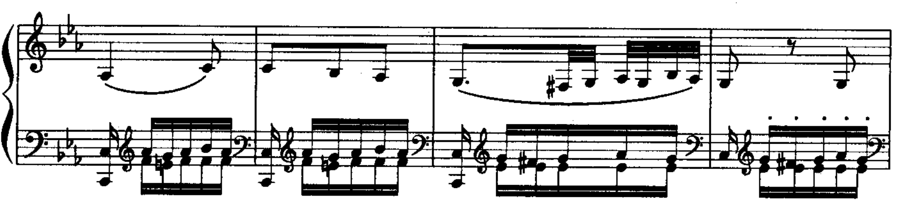






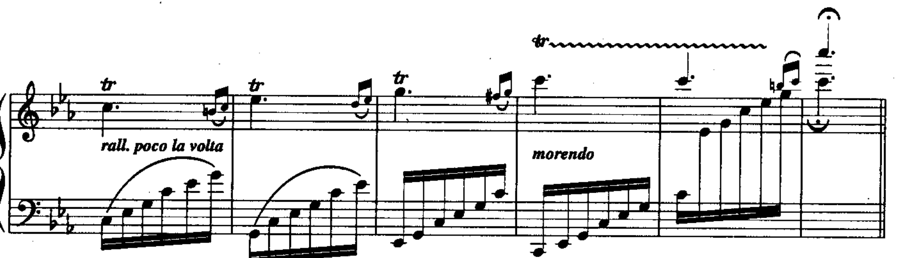

8va






tr


ff
p


tr
rall. poco la volta
tr
tr
tr
morendo

Ինչպէս կարելի է նկատել՝ Հատածներ 116-126-ի մէջ տարբերութիւնները փոքր են: Հատածներ 127-135-ին մէջ անոնք աւելի կը խորանան: Այստեղ, Թիւ 3/Ժ. պրակ, No. 10, էջ 10-10ա-ին մէջ սրբագրութիւնները կատարուած են Հինին վրայ՝ նախնականը ռետինով ջնջելով կամ մատիտա-գիր յաւելագրութիւններ կատարելով: Հատածներ 136-153-ը բոլորովին տարբեր են իրարմէ եւ կը կազմեն Թիւ 3-ի մատիտագիր էջերը (Թիւ 3/Ժ. պրակ, No.10, էջ 11-12ա): Անոնք արդիւնքն ու արձագանգն են Հատածներ 1-101-ի նոր խմբագրութեան: Հատածներ 154-172-ը Թիւ 3-ին մէջ (Ժ. պրակ, No.10, էջ 12-13ա) մատիտագիր էջերուն շարունակութիւնն են եւ Համեմատաբար մօտ են Թիւ 4-ին, որով Թիւ 3-ին մէջ սրբագրութիւնները Հիմնականին մէջ եղած ըլլալու են գործիքաւորումի տեսանկիւնէն:

Նկատելի է, որ Թիւ 4/49-49ա-ի Հատածներ 117-118, 120-126-ին մէջ, ձախ ձեռքի մէջտեղի *տօ*երը բոլորն ալ նախապէս գրուած են եւ յետոյ ռետինով ջնջուած: Զանոնք սրբագրելու ոչ մէկ միտում կը գտնուի Թիւ 3-ին մէջ: Թիւ 4-ի յետագայ շարադրանքին մէջ եւս կը գտնուին ջնջուած ու սրբագրուած ձայնանիշեր, որոնց երկրորդ տարբերակը արտացոլուած չէ Թիւ 3-ին մէջ: Ասիկա, այնուամենայնիւ, Թիւ 3-ին եւ 4-ին միջեւ վերոյիշեալ յարաբերութիւնը ոչ մէկ կասկածի կ'ենթարկէ: Չուհաճեան պարզապէս Թիւ 4-ին վրայ նշումներ եւ ուղղումներ արձանագրած է, որոնք չեն Հասունցած Հաստատագրելու մայր ձեռագիրին՝ Թիւ 3-ին մէջ:

Հատած 182. Olimpia.

Թիւ 4/50.- Նախապէս գրուած է գրեթէ Թիւ 3-ին նման, յետոյ սրբագրուած է այսպէս.



Հատածներ 183-186. Piano.

Թիւ 4/50-50ա.- Ոչ մէկ սթաքքաթօ եւ > կը գտնուի:

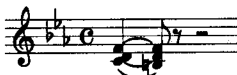
Հատածներ 187-188. Polissena.

Թիւ 4/50ա.- Նախապէս գրուած է Թիւ 3-ին նման, յետոյ սրբագրուած այսպէս.



Հատած 188. Piano.

Թիւ 4/50ա.- Աջ ձեռքը գրուած է՝



Հատածներ 193-194. Olimpia.

Թիւ 4/50ա.- Նախապէս գրուած է Թիւ 3-ին նման, յետոյ փոխուած այսպէս.



Հատածներ 195-199. Piano.

Թիւ 4/50ա-51.- Բաւական նման է Հատածներ 118-127-ին:

No. 11. QUARTETTO

Թիւ 4/47-ին մէջ այս տեսարանը խորագրուած է՝ Scena, Duetto e Coro

Հատած 202.

Թիւ 4/15.- Ընթացքին նշումն է՝ **Andante moderato :**

Հատածներ 203-205. Piano.

Թիւ 4/51.- Գրուած է այսպէս.





Հատած 206. Vartan.

Թիւ 4/51.- Գրուած է այսպէս.



Հատած 207. Piano.

Թիւ 4/51.- Գրուած է այսպէս.



Հատած 209. Vartan.

Թիւ 4/51ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատած 212. Piano.

Թիւ 4/51ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատածներ 215-216. Vartan, Piano.

Թիւ 4/51ա.- Հատած 215-ի երկրորդ կէսէն գրուած են այսպէս.



Հատածներ 216-218. Olimpia, Piano.

Թիւ 4/51ա-ին մէջ Նախապէս գրուած է.

O. Ch'i-o gli per-do-no, gli per-do-no e muo - io.

adagio pp

Ասոր վրայ կատարուած են ոչ ամբողջական սրբագրութեան նշումներ՝ որոնք գրութիւնը կը մօտեցնեն Թիւ 3-ին: Ի դէպ, Թիւ 3/No.11, էջ 19-ին մէջ քանի մը նուագարանի վրայ կպցուած են թերթիկներ՝ երաժշտական նոր շարադրանքով: Ուրեմն, Թիւ 3-ի սկզբնականը եղած է Թիւ 4-ին նման:

Հատածներ 220-222. Olimpia, Piano.
Թիւ 4/51ա-52.- Սկզբնականը եղած է գրեթէ Հատածներ 216-218-ին նման: Սրբագրութիւններ կատարուած են միայն Olimpia -ի դերամասին մէջ:

Հատած 224. Arsace.
Թիւ 4/52.- Երկրորդ ձայնանիշը *սոլ*-ի փոխարէն *լա* է:

Հատած 225. Arsace, Piano.
Թիւ 4/25.- Կը կրեն՝ *rallen.* :
Arsace-ի դերամասը նախ գրուած է՝

suo - no!

յետոյ սրբագրուած՝

suo - no

Հատածներ 226-250. Piano.
Թիւ 4/52-53.- Կան ոչ մեծ տարբերութիւններ.

226

p

231

235

239

p col canto

243

247

rall.

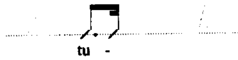
Հատուած 231. Arsace.

Թիւ 4/52.- Հատածի չորրորդ քառորդի *լային* փոխարէն գրուած է *ֆա*՝ նուագակցութեան նման.



Հատուած 237. Arsace.

Թիւ 4/52ա.- Առաջին քառորդին կչռոյթը տարբեր է՝ նման նուագակցութեան.



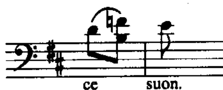
Հատուած 240. Arsace.

Թիւ 4/52ա.- Ընտրողաբար գրուած է բարձր եւ ցած տարբերակներ.



Հատուածներ 248-249. Arsace.

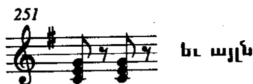
Թիւ 4/53.- Գրուած է այսպէս.



Թիւ 3-ը նախ եղած է Թիւ 4-ին նման, յետոյ սրբագրուած:

Հատուածներ 251-258. Piano.

Թիւ 4/53-54.- Իւրաքանչիւր հատածի առաջին կէսի աջ ձեռքի կչռոյթը այսպէս է.



եւ այլն

Հատուածներ 251, 255. Piano.

Թիւ 4/53.- Վերջին քառորդի դաշնեակը D_7 է փոխանակ D-ի:

Հատուածներ 255-257. Piano.

Թիւ 4/53ա-54.-Կան մանր տարբերութիւններ.



Հատուածներ 256-257-ը Թիւ 3-ին մէջ նախապէս եղած են Թիւ 4-ին նման, յետոյ սրբագրուած:

Հատուած 258. Piano.

Թիւ 4/54.- Աջ ձեռքը գրուած է այսպէս.



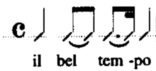
Հատուած 259. Olimpia.

Թիւ 4/54.- Կչռոյթի տարբերութիւն կայ.



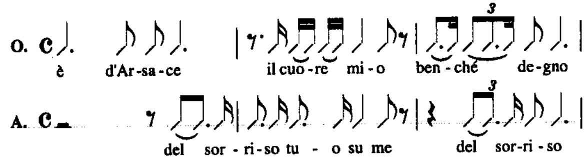
Հատուած 261. Olimpia.

Թիւ 4/54.- Կչռոյթի տարբերութիւն կայ.



Հատուածներ 263-265. Olimpia, Arsace.

Թիւ 4/54ա.- Կչռոյթի տարբերութիւններ կան.



Հատուած 266. Olimpia.

Թիւ 4/54ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուած 271. Piano.

Թիւ 4/55ա.- Աջ ձեռքը այսպէս է.

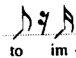


Հատուած 273. Olimpia, Arsace.

Թիւ 4/55ա.- Երկրորդ ձայնանիշը ութերորդականի փոխարէն քառորդ է:

Հատուած 274.

Թիւ 4/55ա.- Olimpia. Երկրորդ քառորդին մէջ կչռոյթի տարբերութիւն կայ՝



Piano. Հատածի երկրորդ կէսէն նշուած է նաեւ *dim.* :

Հատուած 275. Piano.

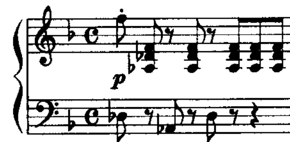
Թիւ 4/55ա.- Կը բովանդակէ *a tempo,* զոր փոխանցեցինք Թիւ 3-ին:

Հատուածներ 276, 278. Piano.

Թիւ 4/55ա.- Հատուածներուն երկրորդ կէսը կը կրէ > :

Հատուած 277. Piano.

Թիւ 4/55ա.- Գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 283-298.

Անոնք նոյնութեամբ կրկնութիւնը ըլլալով Հատուածներ 251-266-ին, Թէ՛ Թիւ 4/56-57-ին եւ Թէ՛ Թիւ 3/No.11, էջ 27ա-29-ին մէջ նուագախումբի դերամասերը գրուած չեն այլ Թուանշաններով նշանակուած անոնց կրկնութիւնը: Երկուքին մէջ, սակայն, ամբողջութեամբ չարադրուած է երգչախումբը: Թիւ 3-ին մէջ այս Հատուածները նախորդներուն նման են: Թիւ 4-ին մէջ անոնք նման են Թիւ 3-ին, բացի Արշակի Հատուած 287-էն՝ որ մնացած է հին տարբերակով (հմմտ.՝ Հատուած 255-ին հետ):

Հատուածներ 301-302, 305-306. Piano.

Թիւ 4/57ա, 58.- Գրուած են այսպէս.



Հատուած 306. Soprani.

Թիւ 4/58.- Հատուածի երկրորդ կէսը գրուած է այսպէս.



Հատուածներ 307-311.

Թիւ 4/58-58ա.- Գրուած է այսպէս.

O. tà, sì de - gno, de - gno di pie - tà.

POL. tor! sì tra - di - tor! sì tra - di - tor!

A. mor, l'a - mor, l'a - mor.

VAR. tor! sì tra - di - tor! sì tra - di - tor!

tor! sì tra - di - tor! sì tra - di - tor!

8va

ff

ԼԻՊՐԵԹԹՕ

ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱԶԵԱՆ

Տիգրան Չուհաճեանի «Արշակ Բ.» օփերայի լիպրեթթոյին հրատարակութիւնը հիմնուած է երկու գլխաւոր աղբիւրներու վրայ.

Ա.- Չուհաճեանի ձեռագիր նուագագրութիւնը (partition d'orchestre), որ կը պահուի Երեւանի «Չարենց» Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Չուհաճեանի դիւանին մէջ, թիւ 3: Այստեղ, ձայնանիշերուն ներքեւ բառերը գրուած են միայն իտալերէն լեզուով:

Ձեռագրին նկարագրականը տե՛ս էջ 365:

Բ.- Լիպրեթթիսթ Թովմաս Թէրզեանի՝ 1871-ին, Կ. Պոլսոյ մէջ տպագրած երկլեզուեան (իտալերէն-հայերէն) լիպրեթթոյի առանձին գրքոյկը: Թէրզեան բնագիրը նախ գրած է իտալերէն եւ ապա զայն թարգմանած է հայերէնի: Տիտղոսաթերթը նոյնպէս երկլեզուեան է: Հայերէն լեզուով գրուած է *Արշակ Բ., Թատերանուագ ի չորս հանդէսս, քերթուած Թովմաս Ռ. Թէրզեանի, երաժշտութիւն Չուխաճեան Տիգրանայ:* Իսկ իտալերէն տիտղոսաթերթին այսպէս է. Arsace II, tragedia lirica in IV atti, poesia di Tommaso R. Tersian, musica del maestro T. Dicran.: Թէրզեան միայն հայերէն լեզուով գրած է «Ազդ» մը, որ անուղղակիօրէն կը յայտնաբերէ Թէրզեանին, իր ունակութիւններուն, լիպրեթթիսթին եւ երաժշտահանին միջեւ աստիճանաբար զարգացած ստեղծագործական փոխյարաբերութիւններուն մասին: Իր կարեւորութեան համար՝ ստորեւ ամբողջութեամբ կը վերատպենք «Ազդ»-ը.

«Առաջիկայ թատերանուագիս նիւթը Ոլոմպիադայ մահն է, եւ բաց 'ի սակաւաթիւ քերթողական զարդերէ՝ պատմական աւանդութեանց հաւատարիմ հետեւութիւն մը: Երկրորդէն մինչեւ երրորդ Արարուածը երկու տարուան միջոց մը ենթադրելու է՝ Փառանձեմայ բնաւորութեան փոփոխուիլը մեկնելու համար:

«Խաղը բուն իսկ Իտալերէն գրած ըլլալովս բաւական դժուարաւ եղած են թարգմանութեան այն տեղուանքն ուր հարկ էր՝ երգին համար՝ Իտալերէն ոտանաւորը նոյնաչափ 'ի Հայ փոխել: Արտասանելի (recitativo) տողերը արձակ թարգմանեցի: - Գալով խաղիս ընդհանուր հիւսուածքին՝ բանասիրաց ծանօթ է թէ որչափ տաժանելի է երգի առնուելու թատրերգութիւն մը գրելը: Նուագահանին քմաց եւ արհեստին համեմատ՝ ամեն օր խաղին այս կամ այն ինչ մասը յօշոտելու՝ այլափոխելու՝ աւելցնելու կամ յապաւելու է: Եթէ այսչափ դժուարութեանց մասամբ յաղթել կրցայ՝ Մեծ. Հէքիմեան Սրապիոն էֆէնտիին շնորհիւն է. իսկ մնացեալ թերութեանց համար՝ ընթերցողաց ներողամտութիւնը կը խնդրեմ:»

«Արշակ Բ.» օփերայի առաջին ամբողջական հրատարակութեան առիթով՝ երաժշտական խմբագրական աշխատանքներուն կողքին, հարկաւոր էր ուսումնասիրել ու խմբագրել լիպրեթթոյի լեզուական ու թատերական կառոյցին վերաբերեալ բազմաթիւ հարցեր: Անհրաժեշտ նկատեցինք կատարել որոշ փոփոխութիւններ, վերականգնել թերի մնացած հատուածներ եւ առաջարկել յաւելումներ ու թատերական լուծումներ: Հաւատարիմ մնալու համար բնագրին, մեր կողմէ կատարուած բոլոր առաջարկութիւններն ու լրացումները նշած ենք ուղղանկիւն փակագիծերու մէջ եւ մեծ մասամբ բացատրած ծանօթագրութիւններուն մէջ: Որոշ յաւելումներ՝ որոնք ինքն ըստ ինքեան հասկնալի են, աւելորդ համարեցինք մանրամասնել ծանօթագրութիւններուն մէջ:

Իսկ ինչո՞ւ հարկ էր կատարել այս խմբագրումները:

Հարցը այն է՝ որ 1868-ին աւարտած Չուհաճեանի նուագագրութեան բառերուն ու 1871-ին տպագրուած Թէրզեանի լիպրեթթոյին միջեւ կան տարբերութիւններ: Ընդհանրապէս, Թէրզեանի լիպրեթթոն շատ աւելի երկար է քան Չուհաճեանի օփերան եւ կը բովանդակէ ամբողջական տեսարաններ՝ զորս զանց ըրած է Չուհաճեան իր ստեղծագործութեան մէջ: Բաց աստի, նուագագրութեան Դ. արարի Բ. տեսարանը (այսինքն՝ օփերային աւարտը) գրեթէ ամբողջովին տարբեր է Թէրզեանի տպագրութենէն եւ կը ներփակէ բազմաթիւ երգամասեր՝ որոնց բառերուն ոճական տարբերութիւնը Թէրզեանէն[1] ենթադրել կու տայ, որ անոնք Թէրզեանի գրչին չեն պատկանիր: Ի վերջոյ, նուագագրութեան մէջ կան երկու ամբողջական հատուածներ՝ ուր երգային բաժնին բառերը չեն գրուած: Անոնցմէ առաջինին (Ա. արարի Բ. տեսարանի Փառանձեմի արիան) ամբողջական բանաստեղծութիւնը թէեւ կը գտնուի Թէրզեանի գրքոյկին մէջ, սակայն չի համապատասխաներ Չուհաճեանի նուագագրութեան եւ անկարելի է համատեղել երաժշտութեան հետ: Իսկ երկրորդին (Դ. արարի Բ. տեսարանի Quartettino-ն) համապատասխանող բառերը ընդհանրապէս չկան Թէրզեանի գրքոյկին մէջ:

Այս բոլորը կը նշանակէ՝ թէ երաժշտութեան յօրինման ընթացքին Չուհաճեան կարիք զգացած է լիպրեթթոյի խմբագրութեան՝ որուն մէկ մասը իր թելադրանքով կատարած է Թէրզեան (տե՛ս Թէրզեանին «Ազդ»-ը), միւս մասը իրագործած է ինք[2]:

1.- Լեզուաոճական այս հարցը մեր ուշադրութեան յանձնեց սոյն հատորին իտալերէն լեզուի խմբագիր, Մոնփըլիէ 3-ի Փօլ Վալերի համալսարանի իտալական գրականութեան դասախօս, փրոֆ. Փասքալ Կապելլոնէ:

2.- Առ այսօր, մեր բանասիրութիւնը ուշադրութիւն չէ դարձուցած երկու լիպրեթթոներու գոյութեան մասին: «Արշակ Բ.»-ի լիպրեթթոյի բովանդակութեան մասին կատարուած ուսումնասիրութիւնները մեքենաբար հիմնուած են Թէրզեանի տարբերակին վրայ: Այս վրիպումը հասկնալի է՝ որովհետեւ, օփերայի մը լիպրեթթոն ընդունուած է հրատարակել՝ երաժշտահանին փոփոխութիւնները, կրճատումները եւ յաւելումները նկատի առնելով եւ ոչ թէ ինչպէս լիպրեթթիսթը հեղինակած է զայն *նախքան* երաժշտութեան յօրինումը: Ի հարկ է, օփերայի բովանդակութեան ծանօթանալու համար աւելի դիւրին էր Թէրզեանին գրքոյկը ելակէտ համարել, մանաւանդ որ իտալերէնի կողքին կար նաեւ անոր հայերէն թարգմանութիւնը: Մինչդեռ նուագագրութեան բնագիրը միայն իտալերէն լեզուով գրուած էր: Այսպէս, բանասիրութեան էջերուն մէջ նկարագրուած են տեսարաններ՝ որոնք չկան վերջնական ստեղծագործութեան մէջ, ինչպէս՝ Արշակի եւ Փառանձեմի սպանութիւնը, որ կը գտնուի Թէրզեանի գրքոյկին մէջ եւ կը բացակայի Չուհաճեանի ձեռագրին մէջ:

Այս վերափոխութիւններուն որպէս արդիւնք՝ յառաջացած են որոշ թատերական բացթողումներ, որոնք, սակայն, նուագագրութեան մէջ չեն գտած իրենց վերջնական լուծումները: Ասիկա կը նշանակէ՝ որ Թէրզեան մինչեւ վերջ չէ համագործակցած Չուհաճեանին հետ: Պատճառը անյայտ է: Ըստ մեզի, այստեղ դեր խաղացած են գեղարուեստական հանգամանքներ, որոնց գաղտնիքի բանալին պէտք է փնտռել Չուհաճեանի եւ Թէրզեանի ստեղծագործական ընթացքին եւ փոխյարաբերութեան մէջ:

Փորձենք բացատրել: Պէտք է ենթադրել՝ որ Թէրզեան 60-ական թուականներուն սկիզբը հեղինակած է «Արշակ Բ.»-ի իտալերէն լիպրեթթոն, որուն հիման վրայ Չուհաճեան սկսած է աշխատանքի[1]: Թէրզեան՝ իր լեզուներու ծանօթութեամբ, բանաստեղծի համբաւով եւ արդէն իսկ թատերախաղեր գրած ու յաջողապէս ներկայացուցած ըլլալու փորձառութեամբ, լաւագոյն մտաւորականն էր այս լիպրեթթոն ստեղծելու համար: Սակայն ինչպէս կը բացատրէ վերոյիշեալ «Ազդ»-ին մէջ, Թէրզեանին համար լիպրեթթօ գրելը նորութիւն մըն էր: Թէրզեանի լիպրեթթոն չափազանց երկար է ամբողջապէս երաժշտութեան վերածուելու համար: Այս առումով, Չուհաճեան իրաւացի էր կրճատումներ պահանջելու: Իբրեւ երաժիշտ՝ Չուհաճեան աւելի լաւ զգացած է լիպրեթթոյին ծաւալը: Ճշտենք նաեւ, որ «Ազդ»-ին բովանդակութիւնը յստակօրէն ցոյց կու տայ՝ թէ Թէրզեան ըժգոհ աչքով դիտած է իր գրութեան կրճատումներն ու փոփոխութիւնները: Պատահական չէ «յօշոտել» բառին օգտագործումը: Իբրեւ արդիւնք այս բոլորին, Թէրզեան հետզհետէ հեռացած ըլլալու է Չուհաճեանէն, թողելով որ երաժշտահանը անձամբ տնօրինէ ցանկացած փոփոխութիւնները: Արդեօք ա՞յս է պատճառը՝ որ նուագագրութեան աւարտէն (1868) երեք տարի ետք՝ 1871-ին, Թէրզեան տպագրած է ի՛ր լիպրեթթոն՝ այնպէս ինչպէս սկզբնապէս յօրինած էր, անտեսելով Չուհաճեանին փոփոխութիւնները:

Անկասկած, Չուհաճեան բացառիկ կարողութիւն ունէր ստեղծելու հոգեբանական իրավիճակներու երաժշտական վարպետ լուծումներ: Սակայն ըլլալով երաժիշտ, իր բեմական ստեղծագործութիւններուն մէջ միշտ չէ որ թատերական կառուցուածքային տրամաբանական անցումները ստացած են առաջնահերթ նշանակութիւն: Այսպէս, Չուհաճեանին ճակատագիրը կը նոյնանայ բազմաթիւ մեծահռչակ այլ երաժշտահաններու հետ՝ որոնց գործերը մինչեւ այսօր լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն ոչ այնքան լիպրեթթոներուն՝ որքան իրենց հոյակապ երաժշտութեան շնորհիւ:

Պատմական տեսանկիւնէն, նուագագրութեան մէջ առկայ թատերական թերիները կու գան ապացուցանել՝ որ «Արշակ Բ.»-ը երբեք չէ բեմադրուած հեղինակին կենդանութեան, այլապէս, բեմական գործնական փորձերէն եկելով՝ թատերական բնոյթի վրիպակները տրամաբանօրէն լուծուած եւ արտացոլուած պէտք է ըլլային նուագագրութեան մէջ: Ասիկա մասամբ կը լրացնէ պատմագրութեան այն բացը՝ որ փաստերու պակասին պատճառով տակաւին չէ կրցած հաստատապէս որոշել, թէ արդեօք 1860-70-ական թուականներուն օփերան բեմադրուած է Պոլսոյ մէջ թէ ոչ[2]:

Օփերայի թատերական կառոյցին մէջ յառաջացած վերոյիշեալ անհարթութիւններուն նկատմամբ հարկաւոր էր որդեգրել յստակ մօտեցում մը: Որոշեցինք իրականացնել ոչ միայն բնագրին հարազատ վերարտադրութիւնը, այլեւ առաջարկել կառուցուածքային թերութիւններու լուծումներ, որպէսզի աքատեմիք հետաքրքրութենէ անդին՝ հնարաւորութիւն ընձեռնըւի գործնականօրէն բեմադրել օփերան: Սակայն, մեր առաջարկած «փոփոխութիւններ»-ը գեղարուեստական նպատակներ չեն հետապնդեր, եւ կատարուած են մեծ զգուշութեամբ՝ չղաւաճանելու համար բնագրին հարազատութիւնը: Ի հաշիւ թատերական խմբագրութիւններուն՝ Չուհաճեանի երաժշտութեան մէջ կատարած ենք ոչ մէկ փոփոխութիւն: Նշենք նաեւ, որ փոփոխութիւնները չեն հետապնդեր սրբագրել լիպրեթթոյի պատմական սայթաքումները:

Խմբագրական աշխատանքները կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.

1.- Իտալերէն լեզուական (ուղղագրական եւ քերականական) խմբագրում, որոնք տպագրական կամ ձեռագրական վրիպակներէ զատ, յառաջացած են ԺԹ. դարու եւ ժամանակակից ուղղագրութեան տարբերութիւններէ: Նուագագրութեան գրեթէ բոլոր այն հատուածները, խօսքերն ու բառերը, որոնք ամբողջովին տարբեր են Թէրզեանի հրատարակութենէն, կարիք ունեցան քերականական սրբագրութիւններու, ինչ որ՝ ի բացառեալ անուշադրութեան եւ տպագրական մանր վրիպակներէ, նոյնը կարելի չէ ըսել Թէրզեանի հրատարակած բնագրին մասին: Այս աշխատանքը կատարած է Փասքալ Կապելլոնէ: Թէրզեանի գրքոյկին մէջ կան նաեւ որոշ բառեր եւ նախադասութիւններ՝ որոնք գրուած են իտալերէն

1.- Անկախ այն հանգամանքէն՝ թէ այդ ժամանակաշրջանին բնական երեւոյթ էր օփերայի մը համար իտալերէն լեզուին գործածութիւնը, կը խորհինք՝ որ երկու այլ պատճառներ եւս թելադրած են հեղինակները դիմել իտալերէն լեզուին: Մէկը այն է՝ որ իտալերէն լեզուով ծրագիր մը Պոլսոյ մէջ իրագործելը գործնականօրէն աւելի իրապաշտ կեցուածք մըն էր, քանի որ հայերէն երգող մասնագիտացած երգիչներ չկային, իսկ միւսը կապուած է Չուհաճեանի եւ Թէրզեանի տիեզերական (cosmopolite) դաստիարակութեան ու ապրելակերպին հետ, ըստ որում սխալ չ'ըլլար կռահել՝ որ իրենց ցանկութիւնը եղած է օփերան դուրս հանել հայկական սահմաններէ եւ յուսալ որ ապրի համաշխարհային կեանք:

2.- Մեր կարծիքով, Պոլսոյ մէջ «Արշակ Բ.» օփերան չէ բեմադրուած ոչ այնքան քաղաքական կացութեան պատճառով, ինչպէս կը նշեն ոմանք, քանի որ 1878 թուականի ռուս-թրքական պատերազմէն ետք՝ Ապտուլ Համիտ Բ.-ի գահակալութեան օրերուն է որ հայութեան վիճակը Պոլսոյ մէջ քաղաքականապէս վատթարացաւ: 1860-70-ական թուականներուն գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները աւելի նիւթական ու գործնական բնոյթ ունէին: 1870-ին Բերա թաղամասին հրդեհը՝ որ բազմաթիւ թատրոններու կողքին հրոյ ճարակ դարձուց օփերայի մը բեմադրութեան ամենայարմար վայրը՝ նշանաւոր «Նաում» թատրոնը, ժամանակաւորապէս ի դերեւ հանեց Չուհաճեանին յոյսերը: Գործնական գետնի վրայ կը պակսէին նաեւ մասնագիտացած երգիչ-երգչուհիները. իսկ նիւթականով այդ հարցերը լուծելու կարելիութիւնները հետզհետէ կը նուազէին՝ Օսմանեան կառավարութեան արտաքին պարտքերուն հետեւանքով յառաջացած տնտեսական տագնապին պատճառով: Չուհաճեանին կը մնար սպասել՝ յուսալով աւելի բարենպաստ պայմաններ, որոնք, սակայն, երբեք պիտի չգային:

բնագրին մէջ եւ կը բացակային հայերէն թարգմանութեան մէջ: Երբեմն ալ կատարուած է հակառակը: Ծանօթագրութիւններուն մէջ նշած ենք այս տարբերութիւնները՝ ըստ անհրաժեշտութեան:

2.- Երկու հատուածներու՝ Փառանձեմի արիայի (Ա. արար, Բ. տեսարան), եւ քառերգիկի (Quartettino) (Դ. արար, Բ. տեսարան), բառերու յօրինում եւ վերականգնում, որոնք նուագագրութեան մէջ կը բացակային:

3.- Բեմական գործողութիւններու յաւելումներ եւ գործող անձերու մեկուսի նախադասութիւններու սահմանումներ:

4.- Որոշ հատուածներու համար մեր կողմէ գրուած նոր բառեր, զորս իտալերէն թարգմանած է Փասքալ Կապելլոնէ, հաւատարիմ մնալով ԺԹ. դարու իտալական ոճին եւ Թովմաս Թէրզեանի բառամթերքին:

Այս բոլոր խմբագրական եւ վերականգնման աշխատանքները մեր սեփական յղացումները չեն, այլ կատարուած են հիմք ու ելակէտ ունենալով Թ. Թէրզեանի սկզբնական տպագրուած լիպրեթթոն: Այս առումով, հակառակ Թէրզեանի գրքոյկին հետ կապուած բոլոր հարցադրումներուն, մեծ բարեբախտութիւն մըն էր ունենալ անոր տպագրութիւնը՝ առանց որուն անկարելի պիտի ըլլար հարազատօրէն ամբողջացնել նուագագրութեան բնագրին որոշ կէտեր:

Վերոյիշեալ խմբագրութիւնները, այնուամենայնիւ, չեն լուծեր լիպրեթթոյի ընդհանուր յղացման հետ կապուած հարցեր, որոնցմէ նշենք հետեւեալները.

ա.- Օփերայի Գ. արարին մէջ կը հաղորդուի՝ թէ Փառանձեմ սպանած է Արշակի եւ Օլիմբիայի զաւակը: Սակայն չի յստակուիր՝ թէ արդեօք Արշակ երբեւէ կը տեղեկանայ ոճիրի հեղինակին՝ Փառանձեմին, մասին: Եթէ ոչ՝ ինչպէս բացատրել Արշակին անտեղեակութիւնը: Եթէ այո, ինչպէս արդարացնել Փառանձեմի ոճիրին հանդէպ Արշակին ունեցած անտարբերութիւնը՝ որով Փառանձեմ ոչ միայն կը մնայ անպատիժ, այլեւ կ'արտօնուի ներկայ գտնուիլ Դ. արարի պարահանդէսին եւ՝ ի տես բոլորին, անկաշկանդօրէն մօտենալ իր յետագայ զոհին՝ Օլիմբիային:

բ.- Բեմադրական հարցադրում մը կ'առաջադրէ Գ. արարի Բ. տեսարանը, ուր երկար երաժշտական հատուած մը՝ ներառեալ Օլիմբիայի գլխաւոր արիաներէն մէկը, ըստ երեւոյթին, կը կատարուի բեմէն դուրս, մինչ բեմին վրայ գտնուողները կը մնան առանց գործողութեան:

գ.- Յստակ չէ նաեւ Դ. արարի Բ. տեսարանին սկիզբը՝ ուր միայն մէկ աքորէ ետք, առանց երաժշտական նախամուտքի, կը սկսի Արշակի երգամասը, առիթ չտալով բանալու վարագոյրը: Չնախապատրաստուած այս մուտքը կ'ենթադրէ բեմադրական-երաժշտական այլազան լուծումներ:

Կը խորհինք, որ այս եւ նմանօրինակ հարցեր դուրս են մեր հետապնդած նպատակներէն եւ կը վերաբերին զուտ բեմադրական աշխատանքին: Նոյնիսկ միջազգային հռչակաւոր օփերաներու մակարդակով անսովոր չեն այսպիսի հարցեր, յատկապէս երբ նկատի առնենք՝ որ առ հասարակ օփերաներու լիպրեթթոները, իրենց այլազան թերութիւններու պատճառով, յաճախ կը կարօտին փորձառու բեմադրիչներու հնարամիտ միջամտութեան:

Երկու խօսք նաեւ Թէրզեանի հայերէն թարգմանութեան մասին: «Այգ»-ին մէջ, Թէրզեան կը նշէ՝ թէ փորձած է որոշ հատուածներ «երգին համար՝ Իտալերէն ոտանաւորը նոյնաչափ 'ի Հայ փոխել»: Դժբախտաբար, ան չէ յաջողած գլուխ հանել իր փափաքը: Ըստ երեւոյթին, Թէրզեան՝ Չուհաճեանի մեղեդիներուն շեշտադրութեան ուշադրութիւն չէ դարձուցած: Իր հայերէն թարգմանութիւնը երգուելու անյարմար է: Միւս կողմէ՝ Թէրզեանի թարգմանութիւնը բառացի ալ չէ: Յաճախ շատ գեղեցիկ՝ բայց համեմատաբար ազատ, բանաստեղծական վերարտադրութիւն մըն է իտալերէն բնագրին: Այնպէս որ, Թէրզեանի ԺԹ. դարու ոճով եւ բանաստեղծական ազատաբանութիւններով լեցուն իտալերէն բնագրին մէջ հանդիպող դժուար հասկնալի որոշ հատուածներ հնարաւոր չեղաւ լուսաբանել հայերէն թարգմանութեան օգնութեամբ:

Ուշադրութեան կը յանձնենք՝ որ Թէրզեանի լիպրեթթոյին իւրաքանչիւր արար բաժնուած է տեսիլներու: Պէտք չէ շփոթել Թէրզեանի տեսիլներու փոփոխութիւնները մեր հրատարակութեան մէջ նշուած տեսարաններու փոփոխութիւններուն հետ: Իսկ Չուհաճեանի նուագագրութեան մէջ տեսարաններու նշումներ ընդհանրապէս կը բացակային: Թէրզեան հետեւած է տեսիլներ նշելու դասական ձեւին, որ կ'ենթադրէ նոր տեսիլ մը նշել ամէն անգամ՝ երբ նոր կերպար մը մուտք գործէ: Մեր հրատարակութեան մէջ սահմանուած տեսարանները կը փոխուին ամէն անգամ՝ երբ պատմութեան վայրն ու ժամանակը կը փոխուի: Ստորեւ կը ներկայացնենք «Արշակ Բ.»-ի տեսիլներուն եւ տեսարաններուն համեմատական ցուցակը՝ ուր յստակ կ'ըլլայ, թէ որ տեսիլները կրճատուած են Չուհաճեանի վերջնական նուագագրութեան մէջ.

ԹԷՐԶԵԱՆԻ ԼԻՊՐԵԹԹՈՆ	**ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ**
Ա. ԱՐԱՐ ATTO I Տեսիլ Ա. Scena I (կ'աւարտի Չուհաճեանի նուագագրութեան յաջորդ տեսարանի առաջին տասը տողերէն ետք)	**Ա. ԱՐԱՐ ATTO I** Տեսարան Ա. Scena I
Տեսիլ Բ. Scena II	Տեսարան Բ. Scena II
Տեսիլ Գ. Scena III	Տեսարան Գ. Scena III

Բ. ԱՐԱՐ ATTO II Տեսիլ Ա. Scena I Տեսիլ Բ. Scena II Տեսիլ Գ. Scena III Տեսիլ Դ. Scena IV	(Ջնջուած)
Տեսիլ Ե. Scena V Տեսիլ Զ. Scena VI Տեսիլ Է. Scena VII	**Բ. ԱՐԱՐ ATTO II**
Գ. ԱՐԱՐ ATTO III Տեսիլ Ա. Scena I	**Գ. ԱՐԱՐ ATTO III** Տեսարան Ա. Scena I
Տեսիլ Բ. Scena II	(Ջնջուած)
Տեսիլ Գ. Scena III	Տեսարան Բ. Scena II
Տեսիլ Դ. Scena IV	Տեսարան Գ. Scena III
Դ. ԱՐԱՐ ATTO IV Տեսիլ Ա. Scena I Տեսիլ Բ. Scena II	**Դ. ԱՐԱՐ ATTO IV** Տեսարան Ա.
Տեսիլ Գ. Scena III Տեսիլ Դ. Scena IV Տեսիլ Ե. Scena V	Տեսարան Բ.

Եզրակացնելու համար, մեր պարտքը կը համարենք նշել՝ որ Զուհաճեան եւ Թէրզեան եթէ առիթ ունեցած ըլլային ստեղծագործել բնականոն պայմաններու մէջ եւ մասնագիտացած ուժերով բեմադրել «Արշակ Բ.»-ը, անդրադարձած ու վերախմբագրած պիտի ըլլային վերոյիշեալ բացթողումները: Նորապէս համոզուած ենք՝ որ անոնք, մեր այս համեստ փորձէն շատ աւելի մեծ վարպետութեամբ, գտած ու լուծած ըլլային բոլոր հարցերը:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.- ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄՆԵՐ

1.- Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ ձայնանիշերուն ներքեւ բառերը չեն գրուած: Արիայի իտալերէն բառերը վերականգնեցինք ըստ Թէրզեանի տպագրուած լիպրեթթոյի համապատասխան բաժնին (էջ 18-19):

Ստորեւ Թէրզեանի բնագիրը՝ այնպէս ինչպէս հրատարակած է.

Fiori olezzanti ed umili
Colti con man tremante,
Piena di speme e gaudio
Spargo a' tuoi piè davante.
Felice me se accoglierli.
Piace, o Signore, a te!

Փունջ խուռներամ խոնարհ ծաղկանց
Դողդոջ մատամբք քաղելով
Ոտիցդ առջեւ ահա սփռեմ
Լի տագնապաւ եւ յուսով.
Իցի՜ւ զանոնք խոնարհէիր
Ընդունելու կարեկիր:

2.- Quartettino կոչուող այս հատուածը եւս Զուհաճեանի ձեռագիր նուագագրութեան մէջ բառեր չի կրեր: Թէրզեանի գրքոյկին մէջ ալ կը բացակայի համապատասխան բաժինը, հետեւաբար ոչ մէկ օգնութիւն կը ցուցաբերէ բառերու վերականգնման համար: Ընդհանրապէս, Թէրզեանի գրքոյկին մէջ այս ամբողջ արարը բաւական տարբեր է նուագագրութենէն: Երաժշտականօրէն՝ Quartettino-ն յստակ շարունակութիւնն ու տրամաբանական եզրափակումն է նախորդող մեղեդիական մոթիֆներուն: Ուստի, մեր առաջարկած իտալերէն նոր բառերը կը հիմնենք գործող անձերու նախորդ նախադասութիւններու իմաստներուն վրայ՝ շարունակելով մօտաւորապէս նոյն իմաստը: Հնարաւորին չափ օգտուեցանք Թէրզեանի բառամթերքէն:

Բ.- ՑԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

1.- Թէ՛ Թէրզեանի լիպրեթթոյին եւ թէ՛ Զուհաճեանի նուագագրութեան բեմական գործողութիւններու ցուցմունքներուն մէջ՝ եղանակի (ամառ) նշում չկայ: Տպագրուած լիպրեթթոյի «Ազդ»-ին մէջ Թէրզեան կը գրէ. «Երկրորդէն մինչեւ երրորդ Արարուածը երկու տարուան միջոց մը ենթադրելու է՝ Փառանձեմայ բնաւորութեան փոփոխումը մեկնելու համար » (էջ 7): Լիպրեթթոյի Գ. արարին սկիզբը, միայն հայերէն թարգմանութեան մէջ նշուած է՝ «Ցետ երկուց ամաց» (էջ 65): Իտալերէն բնագրին մէջ համապատասխան ցուցմունքին բացակայութիւնը վերագրելի է վերոյիշեալ տպագրական վրիպակներուն: Ըստ Թէրզեանին, Փառանձեմի բնաւորութեան փոփոխման համար կարեւորը Բ. եւ Գ. արարներուն միջեւ ժամանակային հեռաւորութեան մը առկայութիւնն է: Ուստի, կ'առաջարկենք Ա. արարին սկիզբը գրել «ամառ» եւ Գ. արարին սկիզբը՝ «ձմեռ»: Այս յաւելումը անպայմանօրէն չի մատնանշեր թէ իրօք երկու տարի անցած է, սակայն տեսողականօրէն ցոյց կու տայ գէթ ժամանակի անցումը, որ կը կազմէ հարցին բուն էութիւնը:

2.- Ա. արարի Բ. տեսարանի աւարտին բեմական գործողութեան այս յաւելումը կը նպաստէ Ա. արարի Գ. տեսարանի Գնելի հոգեվիճակը աւելի ճիշտ ըմբռնելու:

3.- Ա. արարի Գ. տեսարանի բեմական գործողութեան այս յաւելումը կարեւոր է նիւթի զարգացման համար: Ան խտացուած ձեւով քաղուած է Թէրզեանի գրքոյկին մէջ գոյութիւն ունեցող տեսարանէ մը՝ որ զանց եղած է Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ: Ստորեւ կը ներկայացնենք Թէրզեանի բնագիրը՝ ինչպէս տպագրուած է իր լիպրեթթոյին մէջ.

Բ. Արար, Տեսիլ Դ.
(էջ 42-45՝ ըստ Թէրզեանի գրքոյկին)

VARTAN
Salve, o donna: i passi miei
Di seguir t'impone il re.

PARANSEMA
Ciel!

KNEL
Che chiedi?

VARTAN
E tu chi sei
Ch'osi?...

KNEL
O donna?

ՎԱՐԴԱՆ
Ողջո՛յն բամբշանդ. թագաւորը կը պատուիրէ քեզ հետս գալ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Երկի՜նք:

ԳՆԵԼ *(Վարդանայ)*
Ի՞նչ կը խնդրես:

ՎԱՐԴԱՆ
Ո՞վ ես դու որ կը համարձակիս...

ԳՆԵԼ *(Փառանձեմայ)*
Կի՞ն դու...

PARANSEMA
Io son con te!

KNEL
Or disprezzo...

VARTAN
O ria baldanza!...

KNEL
Frena i detti, o fatal messo!

PARANSEMA *(a Knel)*
Taci!

VARTAN *(a Paransema)*
Vieni...

KNEL
O tracotanza...
Non v'andrà!

PARANSEMA
Ciel!

VARTAN
Chi è mai desso?...
(s'avanzano le truppe)

KNEL
Chi rapirla da me sarà ardito
Calpestarmi pria il corpo dovrà.

VARTAN
Cedi.

KNEL
Mai!

PARANSEMA
Deh pietà.

KNEL *(è colto da dietro)*
Son tradito.

VARTAN
Fien divisi.

KNEL
Un amplesso!

PARANSEMA
L'estremo sarà.*(exeunt)*

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Հետդ եմ:

ԳՆԵԼ *(Վարդանայ)*
Կ'արհամարհեմ ուրեմն...

ՎԱՐԴԱՆ
Ո՛վ յանդգնութեանդ...

ԳՆԵԼ
Սանձէ լեզուդ՝ բօթաբեր պատգամաւոր:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ *(Գնելայ)*
Ո՛հ, լռէ:

ՎԱՐԴԱՆ
Եկուր:

ԳՆԵԼ
Ա՜յ ժպիրհ, պիտի չերթայ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Երկի՜նք:

ՎԱՐԴԱՆ
Ո՛վ է աղ:
(զօրք յառաջանան)

ԳՆԵԼ
Իրեն մօտենալու համար դիակիս վրայէն անցընելու է:

ՎԱՐԴԱՆ
Տեղի՛ տուր:

ԳՆԵԼ
Երբէք:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Գթութի՜ւն:

ԳՆԵԼ *(յետեւէ վիրաւորեալ)*
Մատնուեցայ:

ՎԱՐԴԱՆ
Բաժնուին իրարմէ:

ԳՆԵԼ
Համբո՜յր մը...:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Թերե՜ւս վերջինը: *(ելանեն)*

4.- «Ձմեռ» բառին յաւելումը արդէն բացատրեցինք թիւ 1 ծանօթագրութեան մէջ: Այս բեմական գործողութեան չարունակութիւնը հիմնուած է Թէրզեանի տպագրուած լիպրեթթոյին ուրիշ հատուածի մը վրայ, որ դուրս ձգուած է Զուհաճեանի նուագագրութենէն: Ան անմիջապէս կը յաջորդէ Գ. արարի տեսիլ Ա.-ին, որով Փառանձեմին ոճիրը աւելի հասկընալի կը դառնայ յաջորդող տեսիլին մէջ:

Գ. Արար, Տեսիլ Բ.
(էջ 66-75)

PARANSEMA
Tutto udii; ma non turbarti:
Non tradir negli occhi il core.
Ad Olimpia, al primo amore
Rieder vuole il cor fedel!

ARSACE
Si, mi cruccia il reo pensiero
Del martir d'una innocente.
E quest'alma alfin si pente,
E desia placare il ciel.

PARANSEMA
Il tuo giuro?

ARSACE
Tutto obblio!

PARANSEMA
Fin l'arcano obblii che osasti
Fra l'ebbrezza d'un istante
All' amante - confidar?

ARSACE
Temi, incauta, il furor mio!

PARANSEMA
Franger puoi d'amore i dritti:
Ci fer complici i delitti:
Nodo tal non puoi spezzar!

ARSACE
Paransem, sii men crudele!
Non sprezzar d'Arsace il pianto...
Non di me pietà soltanto
Deh! Per te ti prema...

PARANSEMA
Ah! No.
Tu le rose immacolate
Del pudor m'hai svelte: or sono
Qual mi festi infame e in dono
A te infamia recherò!

ARSACE
Nell' abisso spalancato
Vuoi?

PARANSEMA
Saprò slanciarmi ancor!

ARSACE
Quanto brami ti fia dato.

PARANSEMA
Sì?

ARSACE
Tel giuro sull' onor!

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Լսեցի ամեն բան՝ մի՛ խռովիր. քող աչքերդ սիրտդ չմատնեն. հաւատարիմ սիրտդ կ'ուզէ վերադառնալ Ոլոմպիադայ՝ իր առաջին սիրոյն:

ԱՐՇԱԿ
Այո՛, անմեղի մը տանջանքը տեսնելով՝ կը խոցոտի հոգիս, կ'զղջայ եւ կ'ուզէ ողոքել երկնից ցասումը:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Հապա՞ քու երդումդ:

ԱՐՇԱԿ
Ամեն բան կը մոռնամ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ *(կեղծ անուշութեամբ)*
Կ'մոռնա՞ս մինչեւ անգամ այն գաղտնիքները զոր հաճոյից արբեցութեան մէջ սիրուհւոյդ վստահացար...:

ԱՐՇԱԿ
Վախցի՞ր զայրոյթէս՝ ո՛վ կին անխորհուրդ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Սիրոյ իրաւունքը կրնաս խորտակել, բայց ոճիրներն զմեզ դաշնակից ըրին. այդ հանգոյցը չփշրիր:

ԱՐՇԱԿ
Այդչափ անգութ մ'ըլլար՝ Փառանձեմ, մ'արհամարհեր Արշակայ արտասուքը, ոչ միայն ինծի գթաս՝ այլ եւ քեզի...:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Ոչ, ոչ, դու պարկեշտութեան կկոցեալ կոկոնները այտերէս խզեցիր, հիմայ նուաստ եմ՝ որչափ զիս նուաստացուցիր, եւ անարգութիւնս քեզի վարձք կը բերեմ:

ԱՐՇԱԿ
Կ'ուզե՞ս փեռեկեալ վիհի մէջ...

ՓԱՌԱԶՆԵՄ
Ես ալ հոն պիտի զահավիժիմ:

ԱՐՇԱԿ
Խնդրէ՛ եւ տամ ուզածդ:

ՓԱՌԱԶՆԵՄ
Այո՞:

ԱՐՇԱԿ
Երդուեալ 'ի պատիւ Արշակայ:

PARANSEMA

O Prence, rendemi
L'ora furtiva
Quando d'Eufrate
Seduta in riva
Con dolci palpiti
Sognava a Knel!

O re, deh! Sveglialo
Dal tetro letto!
Ravviva l'alito
Nel sen diletto,
Fa che a me schiudasi
D'amore il ciel!

ARSACE

Tu piangi, o mia diletta!

PARANSEMA

Disperato duol m'ange e il non satollo
Affetto di vendetta
Stimol perenne accresce al pianto mio,
Nè sosta avrà fin che ne ottenga il fio.

ARSACE

Rabbrividir mi fanno i cupi detti!
Pietà! Pietà!

PARANSEMA

Sull' orlo dell' abisso
Da te medesmo al commun danno aperto,
Or che vo' meco trarti,
Seguirmi, o Arsace, nieghi,
E, codardo, mi prieghi?

ARSACE

Chiaro favella, che mai chiedi?

PARANSEMA

Sangue!
Io sulla spoglia esangue
D'Olimpia e del suo figlio
Solo terger potrò l'avido ciglio.

ARSACE

Tu delirii...

PARANSEMA

Lo vedrai!

ARSACE

Oh! deponi il duolo e l'ire,
La vendetta induggia almen!

PARANSEMA

Tal lusinga non nudrire
Io già tutto meditai! *(esce minacciosa)*

ARSACE

Quale orror m'invade il sen! *(exit)*

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Տուր ինծի՝ ո՛վ իշխան
Այն ժամերն երջանիկ
Երբ յափունս Եփրատայ
Նստելով լուռ մնջիկ
Ձեռն ՚ի ծնօտ սիրտ ՚ի թունտ
Խորհէի Գնելայ:

Արքա՛յ՝ զինքն արթնցուր
Իր տըխուր անկողնէն.
Այդ սիրած ծոցիս մէջ
Արծարծէ զշունչն անդրէն,
Իր աչկունք վերստին
Մէյ մ՛ինծի ժպտին...:

ԱՐՇԱԿ

Կուլա՞ս ո՛վ իմս նազելի...:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Յուսահատ ցաւեր՝ վրիժուց անյագ տռփանք մը արտասուացս միակերպ զրգիռ կ՚ըլլան, եւ պիտի չդադրին մինչեւ անոնց զինը չտուժուի ինծի:

ԱՐՇԱԿ

Կ՚դողամ այդ սպառնալից խօսքերէն... գթու-թի՜ւն...:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Այն վիհն եզերքը զոր դու ինքնին բացիր ՚ի կո-րուստ հասարակաց՝ ո՜վ Արշակ՝ կ՚վարանի՞ս ինծի հետեւելու եւ սիրտ ՚ի յերեր կ՚աղաչե՜ս...:

ԱՐՇԱԿ

Յայտնի խօսէ՛, ի՞նչ է խնդրածդ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Արի՜ւն...: Ես Ոլոմպիոյ եւ իր զաւկին անկեն-դան մարմնոց վրայ միայն պիտի կարենամ ջնջել անյագ բբացս արտասուքը:

ԱՐՇԱԿ

Կը ցնորիս դու:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Պիտի տեսնես:

ԱՐՇԱԿ

Ո՛հ մէկդի թող կսկիծն ու զայրոյթը, գոնէ վրի-ժուց ժամը յապաղէ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Կեղծեօք մի՜ խաբուիր, արդէն ամեն բան պատրաստ է: *(ելանեն)*

ԱՐՇԱԿ

Ի՜նչ արհաւիրք կ՚լնում. *(ելանէ)*

5, 6 եւ 7.- Բեմական գործողութիւններու յաւելումներ են՝ որոնք նոյն նպատակին կը ծառայեն, ինչ թիւ 4 ծանօթագրութիւնը: Թիւ 7-ի բեմական գործողութիւնը կարելի է իրականացնել՝ եթէ Արշակի եւ Վարդանի ելքէն ետք, նուագախումբի աքորն ու թրիլը քիչ մը երկարաձգել:

8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 եւ 16.- Այս բոլոր նոր բեմական գործողութիւնները յղացուած են Դ. արարի Բ. տեսարանի պատահարներուն չափազանց չփոթ չարունակականութիւնը յստակեցնելու համար: Այս խառնաշփոթութիւնները արդիւնքն են այն բանին, որ՝ ինչպէս նշեցինք, Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ այս տեսարանը ամենէն աւելի կը տարբերի Թէրզեանի տպագրուած գրքոյկի համապատասխան տեսարանէն: Ինչպէս նշեցինք՝ Զուհաճեան խնդրած է Թէրզեանէն փոխել օփերային աւարտը եւ կամ ինք անձամբ փոփոխութիւններ ներմուծած է բառերուն մէջ: Այս վերջին ենթադրութիւնը մասամբ կը հիմնաւորենք այն իրողութեամբ՝ թէ այս տեսարանին մէջ իտալերէն նախադասութիւններու որոշ հատուածներու լեզուական ոճը տարբեր է Թէրզեանի ոճէն եւ կը բովանդակէ լեզուական-դարձուածաբանական որոշ սխալներ (ըստ լեզուաբան, փրոֆ. Փասքալ Կապելլոնէին): Այստեղ, Թէրզեանի գրքոյկին եւ Զուհաճեանի նուագագրութեան միջեւ գլխաւոր տարբերութիւնը՝ Արշակի եւ Փառանձեմի սպանութիւններն են: Թէրզեանի գրքոյկին մէջ, Արշակն ու Փառանձեմը նախարարներու ձեռքով կը սպանուին բեմէն դուրս, մինչդեռ Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ անոնք պարզապէս դուրս կ'ելլեն՝ առանց ոչ մէկ յիշատակութեան իրենց ճակատագրին մասին: Նուագագրութեան մէջ, իւրաքանչիւրի երգի ձայնամասին վերջաւորութեան գրուած է պարզապէս parte (կը մեկնին): Այսպէս, Արշակի եւ Փառանձեմի բեմական ճակատագրին եզրակացութիւնը անաւարտ կը մնայ օփերային մէջ: Դժուար չէ հետեւցնել՝ թէ հեղինակները վերաքաղի ենթարկած են բեմին վրայ, կամ նոյնիսկ բեմէն դուրս, արքայասպանութեան թեման արծարծել: Օսմանեան Բարձրագոյն Դուռը մօտէն կը հսկէր բեմէն ցուցադրուող ամէն տեսակ հակասուլթանական թեմաներ արտայայտող վարկածները: Շէքսփիրի «Համլէթ»-ը, օրինակ, յետագային պաշտօնապէս արգիլուեցաւ Պոլսոյ մէջ: Նշենք, որ «Արշակ Բ.» օփերայի նիւթին մէջ կայ նաեւ ուրիշ արքայասպանութեան թեմա մը, երբ Արշակ կը սպանէ իր հայրը՝ Տիրան թագաւոր (տե՛ս մեր ծանօթագրութիւններու Փոփոխութիւններ բաժինը, թիւ 2 եւ 3): Այս տեսարանն ալ զանց եղած է օփերայի վերջնական նուագագրութեան մէջ՝ վստահաբար նոյն մտահոգութեամբ: Թատերական հարցը կը բարդանայ այն պատճառով՝ որ Դ. արարի Բ. տեսարանի հաւանաբար ինքնա-գրաքննութեան ենթարկուած այս տարբերակը, պատմութիւնը եզրակացութեան յանգեցնող որեւէ այլ լուծում չ'առաջարկեր: Մեր կարծիքով, այս պակասը լրացնելու լաւագոյն միջոցը պարզապէս օփերային մէջ վերականգնելն է Թէրզեանի սկզբնական մտայղացումը, այսինքն՝ Արշակի եւ Փառանձեմի մահերը: Կ'առաջարկենք Արշակի սպանութիւնը նախարարներուն կողմէ, քուլիսին մէջ, ինչպէս գրած էր Թէրզեան: Գալով Փառանձեմի մահուան, կրկնութենէ խուսափելու համար, կ'առաջարկենք ինքնասպանութիւն: Կարեւոր է նշել այստեղ, որ այս նոր միտքը՝ թէ Փառանձեմ կը խմէ ինքն իր թունաւորած բաժակը, միակ դէպքն է՝ զոր հնարուած է մեր կողմէ: Ոչ Թէրզեանի գրքոյկին մէջ, ոչ ալ Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ գոյութիւն ունի նման վարկած: Կը խորհինք, սակայն, որ այս յաւելագրումը՝ օփերային ու յատկապէս Փառանձեմին կու տայ թատերական տրամաթիզմ եւ օփերայի վայել աւարտ մը:

Ահա Թէրզեանի օփերային աւարտը՝ այնպէս ինչպէս տպուած է լիպրեթթոյին մէջ.

Դ. Արար

(էջ 94 - 111՝ ըստ Թէրզեանի գրքոյկին)

Տեսիլ Գ.

Sala splendidissima	*Սրահ շքեղ*
ARSACE, OLIMPIA, VALINACE, SATRAPI, DAME, PARANSEMA *(dietro la scena)*	**ԱՐՇԱԿ, ՈԼՈՄՊԻԱ, ՎԱՂԻՆԱԿ, ՆԱԽԱՐԱՐՔ, ՓԱՌԱՆՁԵՄ** *(յետկուստ վարագուրին)*
ARSACE *(incommincia la festa)* Suonino lieti i canti.	**ԱՐՇԱԿ** Զուարթ հնչեն նուագները. *(հանդէսը կ'սկսի)*:
PARANSEMA Giunta è l'ora!	**ՓԱՌԱՆՁԵՄ** Ժա՛մն հասաւ:
ARSACE O ciel sperare osai!	**ԱՐՇԱԿ** Ո՛վ երկինք... եւ ես յուսա՜լ համարձակեցայ:
PARANSEMA Che speri?	**ՓԱՌԱՆՁԵՄ** Յուսա՜լ... եւ ի՞նչ:
ARSACE Taci!	**ԱՐՇԱԿ** Լռէ՛:

PARANSEMA
All' opra io volo omai.

ARSACE
O rio destin, vincesti!

PARANSEMA
Ombra di Knel, sorridi!

VALINACE *(ad Olimpia)*
Quel riso non t'alletti.
Mendaci sono i detti
Perfidia in cor gli stà.

OLIMPIA *(a Valinace)*
Vo'l mio destin seguire
Ovunque egli mi guida...
Più lungo un tal martire
L'alma soffrir non sà.

CORO DI CAVALIERI E DAME

Del guerrier tu svegli in petto
Dolce affetto
Bel licor!
Al brillar di coppe piene
Le sue pene
Scorda il cor...

PARANSEMA *(entrando)*
Tremante, o donna, a' piedi tuoi m'appresso
Non ricusar benigna il tuo perdono
Al derelitto cor...
Non merta il tuo rancor.

OLIMPIA
È giusto il cielo!

CORO
Echeggin queste splendide.
Soglie di lieti canti:
Fra noi già riede Olimpia
Riedono i dolci istanti:

Siccome rosa pallida
Cui l'alba ricreò,
Sulla sua fronte limpida
Il riso ancor spuntò.

ARSACE
Questo giocondo calice
Sperda il livor dal sen!

OLIMPIA
Di speme un raggio inondami
Felice io sono appien.

PARANSEMA *(porgendole un nappo)*
Arra del tuo perdono
In questo dì seren
Fia'l nappo che ti porgo...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Ես 'ի գործ կը փութամ:

ԱՐՇԱԿ
Յաղթեցիր՝ դժնդակ բաղդ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Ծիծաղէ՞ ստուեր Գնելայ:

ՎԱՂԻՆԱԿ *(Ոլոմպիայի)*
Չհրապուրէ զքեզ այդ ժպիտը. այդ խօսքերը կեղծ են, սրտին մէջ նենգութիւն կայ:

ՈԼՈՄՊԻԱ *(Վաղինակի)*
Բաղդիս պիտի հետեւիմ ո՛ւր ալ առաջնորդէ ինձ, ալ չեմ կրնար հանդուրժել այսչափ ըկանաց:

ՊԱՐ ԱՍՊԵՏԱՑ ԵՒ ԲԱՄԲՇԱՆՑ
(զինուոյ բաժակք 'ի ձեռին)
Դու քաղցր 'ի լանջըս դիւցազանց
Վառես աշխոյժ
Բո՜ց օշարակ:
Երբ լիուլի դդչեն բաժակք
Սիրտք մոռանան
Զցաւս համայն:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Սիրտ 'ի դող՝ ո՛վ տիկին՝ ոտիցդ կ'մօտենամ, մի՜ մերժեր կարեկիր գթութիւնդ ցնորեալ հոգւոյս: Արժանի չեմ սրտմտութեանդ:

ՈԼՈՄՊԻԱ
Արդար են երկինք:

ՊԱՐ
Թող դըռնչեն զուարթ երգովք
Այս մեծաշուք արքունիք.
Վերադարձաւ ահ' Ոլոմպիա
Դառնան վայրկեանքն երջանիկ:

Ձերդ տօթահար վարդ որ ցօղով
Արշալուսոյն կազդուրի՝
Պայծառ ճակտին վրայ ծիծաղ
Նորաբողբոջ կը ծըլի:

ԱՐՇԱԿ
Այս զուարթ բաժակը ցրուէ սրտին դառնութիւնները:

ՈԼՈՄՊԻԱ
Յուսոյ նշոյլ մը կ'ողողէ զիս, երջանկութիւնս կատարեալ է:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ *(բաժակ մը մատուցանելով)*
Այս երանաւէտ օրուանս մէջ՝ քուներմանդ առհաւատչեայ ըլլայ ձեռքէս այս բաժակս ընդունել:
(Ոլոմպիա կ'խմէ)

Տեսիլ Դ.

NERSES E DETTI

NERSES *(ad Olimpia che beve)*
Deh! t'arresta!
Che festi, o donna, ahi misera!
Tradita sei!

TUTTI
Tradita?

NERSES
Avvelenata!

TUTTI
Ciel!

NERSES
Scellerati Arsace e Paransema
Vostro è'l delitto!
(Arsace rimane atterrito Paransema s'avanza con feroce trionfo)

PARANSEMA
Or son' io vendicata!
Io felice coll' amante
Vivea candida e beata,
Caddi vittima insidiata
D'un infame traditor...

Ei col piè mi calpestava,
Ei svenar mio sposo ardia
Col pugnal con cui feria
Il suo veglio genitor!

Per vendetta io sol vivea
Purché fosse egli esecrato
Noi riuni l'istesso fato...
Maledetti or ambo siam!

TUTTI
Giustizia divina davanti al tuo cenno
La fronte atterrita noi mesti prostriam!

ARSACE
Che feci, o stolto? dove mi spinse
D'amore insano cieco furore!
Se almen potesse piangere il core
Ah! se potessi sperare almen...

Pioman le tenebre sull' universo...
Cinge la terra di sangue un mare...
Voglio una tomba per me cercare
Eppur la tomba si niega a me!

NERSES E SACERDOTI
Uso alle preci finor mi tacqui:
Già l'ira è colma, già cielo e terra
Insano ardisti sfidare a guerra...
Or del mio labbro - ascolta il suon!

ՆԵՐՍԷՍ ԵՒ ՆՈՅՆՔ

ՆԵՐՍԷՍ *(Ոլոմպիայի)*
Ո՛հ կեցիր՝ ի՞նչ կ'ընես՝ կին դու թշուառ, մատնըւած ես:

ԱՄԵՆՔ
Մատնուա՞ծ:

ՆԵՐՍԷՍ
Թունաւորուած:

ԱՄԵՆՔ
Ո՛վ երկինք:

ՆԵՐՍԷՍ
Անզգամք Արշակ եւ Փառանձեմ՝ ձեր ոճիրն է այս:
(Արշակ կայծականահար կ'մնայ, Փառանձեմ վայրենի յաղթանակաւ յառաջ կ'մայրչի:)

ՓԱՌԱՆՁԵՄ
Հիմայ վրէժս լուծեցի:
Բարեբաստիկ ես եւ անմեղ
Իմ ամուսնոյս հետ կ'ապրէի.
Մատնուելով ա՞հ զոհ ինկայ
Մէկ անօրէն բռնաւորի:

Ինքն ոտնակոխ ըրաւ հոգիս.
Ինքն ամուսինս ալ խողխողեց
Այն դաշոյնով սրով անխնայ
Իմ ալեւոր հայրս ըսպաննեց:

Վրիժուց համար լոկ կ'ապրէի...
Զինք վհէ վիհ քաշկռտեցի.
Հիմ՝ արիւնով ահա ծածկեալ
Եղանք երկուքս ալ անիծեալ...:

ԱՄԵՆՔ
Երկնայի՞ն արդարութիւն՝ քու հրամանացդ առ ջեւ զարհուրած գետնաբեկ կը խոնարհինք:

ԱՐՇԱԿ
Ի՛նչ ըրի ես՝ յիմար. ո՞ւր մղեց զիս ամօթալից տռփանաց մոլեգնութիւնը: Ո՛հ գէթ լալ կարենար սիրտս. ո՛հ գէթ յուսալ կարենայի:

Տիեզերք մթութեան մէջ կ'ընկղմին, արեան ծովու մը մէջ կ'ընկլուզանի երկիր, գերեզման մը կը փնտռեմ՝ բայց ան ալ կ'զլանան ինձ:

ՆԵՐՍԷՍ ԵՒ ՔԱՀԱՆԱՅՔ
Աղօթից վարժած շրթունք լռեցին մինչեւ հիմայ.բայց արդէն լրացաւ բարկութիւնը, յանդո՞ւգն՝ զերկինս եւ զերկիր կ'իշխես 'ի մարտ հրաւիրել, հիմայ լսէ ինձմէ քու վճիռդ:

Ti maledicono le tombe aperte:
T'impreca il sangue da te versato,
Rejetto in terra, dal ciel dannato
Ti grida ognuno - maledizion...

PARANSEMA

D'orrendo gaudio quel duol m'inonda:
Nella tempesta lieta sorrido:
Re, non tremare, sì, ben m'affido
Ambo quel fulmine ci colse già.

E tu mio sposo, mio Knel, esulta...
Ve' dove trassi l'empio assassino!
Di sangue tinto ei s'è - perfino
Nell' ombre eterne mi seguirà!

CORO DI CAVALIERI

L'onor d'Armenia ci unisca, o prodi:
Si spieghi al vento l'aureo vessillo,
Echeggi intorno canoro squillo
Almo foriere di Libertà...

Coll' armi in pugno non cada in guerra
Ch'il cor non sente d'ira avvampare
Nè vuole all' empio morte giurare
Che immerso in sangue la patria ha già.

VALINACE

Ah! se potesse l'ardente amore
Infonder vita nel sen che langue...
Onde salvarti darei mio sangue;
La morte edace colpisca me...

Ma inutil voto! Già le mortali
Rose appassite son sul suo viso...
Sulla sua guancia mesto un sorriso
Traluce... il capo declina ahimè!

OLIMPIA

Non son le spiaggie del mio Bisanzio?
Batte la luna su quelle sponde
E il zeffiretto ch'increspa l'onde
Dolce accarezza, figlia, il tuo crin.

Veglia la madre su te amorosa
E per te sogna fiori e coronne...
Sulle tue labbra le labbra pone...
Fanciulla, e vago pur tuo mattin!

CORO DI DAME

Tu che soffristi si fiero cruccio
Di lei pietade, madre divina!
Lassa! la cinse serto di spina
E tutto il cuore le insanguinò!

Spargan nel bujo della sua tomba
Splendor divino l'eteree schiere:
L'anima, accogli, Dio! miserere
Di lei ch'in terra duol sopportò!

(Escono turbati Arsace e Paransema. Li seguono il Pontefice ed il coro de' Sacerd.)

Կ՚անիծեն զքեզ բացուած գերեզմանները, քու թափած արիւնդ զքեզ կ՚անիծէ, լքեալ յերկրի՝ դատապարտեալ յերկնից, ամենքը կ՚աղաղակեն քեզ՝ «անիծեա՜լ»:

ՓԱՌԱՆՋԵՄ

Դժոխային բերկրանօք կ՚լնու զիս այդ սուգը. զուարթ կ՚ժպտիմ փոթորկաց մէջ, մի՜ դողար՝ արքայ, երկուքս ալ միանգամայն փշրեց այդ կայծակը:

Եւ դու՝ իմս Գնել՝ իմ ամուսինս, զոհ եղիր, տես ո՛ւր քաշկռտեցի քու ամբարիշտ մարդասպանդ. արեան մէջ թաթխուած է, եւ յաւիտենական ըստ ուերաց մէջ ալ հետս պիտի իջնայ:

ՊԱՐ ԱՍՊԵՏԱՑ

Հայաստանի պատիւը զմեզ համախմբէ՝ ո՛վ քաջեր. ծածանին յայերս ոսկեշող դրօշք. չորս դին դռնչէ մարտագոռ շռինդը՝ աւետաբեր Ազատութեան:

Զէն ՚ի ձեռին չիյնայ պատերազմի մէջ՝ ո՛վ որ ցասման բոցերով չբորբոքիր՝ ո՛վ որ մահ չերդնուր այն ամպարշտին որ արեանց մէջ ընկղմեց զՀայաստան:

ՎԱՂԻՆԱԿ

Ո՛հ թէ որ բոցեռանդն սէրը կարենար կեանք ներշնչել նուաղեալ սրտի մը ... զքեզ փրկելու համար իմ կեանքս կուտայի, քու տեղդ մահը զիս կը յափշտակէր...

Ո՛ սնոտի իղձ ... արդէն մահկանացու վարդերը իր այտերուն վրայ կը թոռմին ... դէմքին վրայ մթնշաղ ժպիտ մը կը փայփլի ... գլուխը կը խոնարհէ ... աւա՜ղ...

ՈԼՈՄՊԻԱ *(ցնորելով)*

Ատոնք Բիւզանդիոնի ծովափունքը չե՞ն ... լուսնով արծաթափայլ կը շողան ... եւ ալիքները փայփայող զեփիւռը՝ մազերդ ալ կը գգուէ՝ աղջիկ դու:

Մայրդ սիրատարփ կը հսկէ վրադ, եւ քեզի համար ծաղիկներ ու թագեր կ՚երազէ. քու շրթանցդ վրայ կը հանգուցանէ իր շրթունքը. ո՜րչափ գեղեցիկ է առաւօտդ՝ ով կոյս ...

ՊԱՐ ՏԻԿՆԱՆՑ

Դու որ այնչափ անգութ ցաւեր կրեցիր՝ զթա՛ իրեն տիրամայր. ճակատ փշապսակ սիրտ նետահար՝ կը կողկողի:

Թող եթերային գնդերդ երկնաւոր լոյսեր սփռեն իր գերեզմանին մթութեան մէջ. դու ընդունէ՛ հոգին՝ Աստուած. զթա՛ իր այնչափ տառապանաց:

(Ելանեն խռովեալք Արշակ եւ Փառանձեմ. անոնց ետեւէն կ՚երթան Հայրապետը եւ քահանայից պարը)

CORO
Morte all' infame!

ARSACE
Sediziose voci
Proclaman la mia morte...

CORO
Morte all' infame coppia e fia vendetta!

ARSACE
Empi, tremate! a voi la morte spetta!
(attraversa la scena col brando in pugno)

ՊԱՐ
Մա՛հ անզգամին:

ԱՐՇԱԿ
Ապստամբաց աղաղակներ մահս կը խնդրեն:

ՊԱՐ
Մահ անզգամ ամոլին. եւ վրէժն 'ի գլուխ ելլայ:

ԱՐՇԱԿ
Դողացէք վատեր. ձեզի կ'սպասէ մահը:
(դեսպարանէն կ'անցնի սուսերամերկ)

Տեսիլ Ե.

OLIMPIA, POLISSENA, CORO DI DAME

POLISSENA
Non ti desti ancor figlia?

OLIMPIA
Polissena,
Meco sei tu? Letizia il cor m'infonde...
Splendor! splendor vogl'io!
Quest' alma accogli, o Dio,
D'infra i dolori acerbi
Qual tra le spine rosa...

O voi di questa misera
Conforti all' ora estrema,
Pietà di lei vi prema!
Udite un suo desir...

Quando morrò ponetemi
Accanto al figlio amato,
Nè sia l'avel turbato
Di pianto o di sospir.

Solo i cipressi ombreggino
I fior di quell' avello:
Sommesso il venticello
Ripeta i miei dolor!

Ma, o ciel! già spiega l'anima
Il volo ad altre sfere
Brilla tra l'ombre nere
Una region d'amor!
(Tumulto d'armi e grida)

POLISSENA
Quai grida!

CORO
Morte a Arsace!
Olimpia viva!

ՈԼՈՄՊԻԱ, ՊՈԼԻՔՍԵՆ, ՊԱՐ ՏԻԿՆԱՆՑ

ՊՈԼԻՔՍԵՆ
Չես սթափիր դեռ՝ դուստր իմ:

ՈԼՈՄՊԻԱ
Հետս ես՝ Պոլիքսեն, սիրտս բերկրանօք կ'զեղա նի ... լո՜յս, լո՜յս կ'ուզեմ: Ո՛վ Աստուած դու իր անգութ ցաւոց մէջէն քաղէ իմ հոգիս՝ ինչպէս փը շոց մէջէն վարդը:

Ով դուք թշուառ մէկ սրտի
Ցետին ժամուն ըսփոփանք,
Ոհ զըթութեամբ լըսեցէք
Իրեն շըթանց հուսկ բաղձանք:

Երբոր մեռնիմ՝ հանգուցէք
Զիս սիրեցեալ զաւկիս քով,
Եւ գերեզմանս մի՜ խռովէք
Հառաչանօք ու արցունքով:

Նոճիք միայն շուք սփռեն
Պառկած հողիս 'ի ծաղկունս
Եւ տերեւոց մէջ զեփիւռն
Թող որրելու գայ իմ քունս:

Բայց ո՛հ արդէն զիղլաբեւս
Պարզէ հոգիս դէպ յերկին,
Եւ մըթութեանց անդր 'ի խոր
Սիրոյ աշխարհք կը փայլին:
(Շռինդն զինուց)

ՊՈԼԻՔՍԵՆ
Ի՛նչ աղմուկ է:

ՊԱՐ *(արտաքոյ)*
Մա՛հ Արշակայ. կեցցէ՛ Ողոմպիա:

OLIMPIA *(svenuta)*
Pace!

CORO *(di fuori)*
Cadde l'infame coppia:
Olimpia è vendicata...
Risorgi, o patria amata,
Spento il tiranno è alfin!

VALINACE *(entra colla spada ignuda)*
Vittoria, sì, vittoria!
Così Dio sperda i rei!
(scorgenda Olimpia)
Libera, Olimpia, sei!

OLIMPIA
Si, muoio.

VALINACE
Ah!

TUTTI
Rio Destin!

ՈԼՈՄՊԻԱ *(նուաղեալ)*
Խաղաղութի՜ւն:

ՊԱՐ
Ինկաւ ամոլն անզգամ
Լուծուեցաւ վրէժն Ոլոմպիա
Վերկենցաղէ՛, Հայրենիք,
Ոսոխդ ինկած է ահա:

ՎԱՂԻՆԱԿ *(մտրանէ սուսերամերկ)*
Յաղթութի՜ւն, այո՛ յաղթութիւն. այսպէս կործանէ Աստուած անօրէնները: *(Ոլոմպիա տեսնելով)* Ազատեցա՜ր՝ Ոլոմպիա:

ՈԼՈՄՊԻԱ
Այո՜, կը մեռնիմ:

ՎԱՂԻՆԱԿ
Ա՜հ...:

ԱՄԵՆՔ
Անագորո՜յն ճակատագիր...:

Գ.- ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.- Թէրզեանի տպագրուած լիպրեթթոյի (էջ 16) եւ Զուհաճեանի նուագագրութեան բառերն են.

17 VARTAN **Recitativo**
La Pa-ran-se-ma è des-sa, del Pren-ce tuo ri-
19 **Primo tempo**
val spo-sa pro-mes-sa.

Օփերային մէջ, Գնելի եւ Արշակի ազգականական կապին մասին ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ: Գնելը միշտ կը յիշուի որպէս Փառանձեմին ամուսինը (եւ ոչ թէ promessa, այսինքն՝ խօսեցեալ): Գործող անձերու ցուցակին մէջ (էջ 8-9՝ ըստ Թէրզեանի գրքոյկին), թէ՛ իտալերէն եւ թէ՛ հայերէն լեզուներով, Փառանձեմ կը յիշատակուի որպէս Գնելի կինը: Գնելի մասին ուրիշ բացատրութիւն չէ տրուած, բացի այն՝ որ իշխան մըն է: Պատմականօրէն Գնել Արշակի եղբօրորդին է: Սակայն Թէրզեանին գրքոյկը ուշադիր կարդալով կու գանք այն եզրակացութեան՝ որ լիպրեթթիսթը զայն կը ներկայացնէ որպէս Արշակին եղբայրը: Այս եզրակացութեան յանգեցնող առաջին փաստը կը գտնենք Ա. արարի Գ. տեսարանի խօսքերուն մէջ, ուր Գնել կ'երդնու իր հօր վրէժը լուծել գոչելով՝ «La gelida salma del padre svenato vendetta mi gridà» («Խողխողեալ հօրս դիակը վրէժ կ'աղաղակէ, 'ի մարտ կը դրդէ զիս»): Նկատի ունենալով՝ որ Արշակի հայր Տիրան թագաւորը օփերային մէջ յիշատակուող միակ հօր կերպարն է, ուստի պէտք է ենթադրել՝ որ Գնել Տիրանի մասին կը խօսի եւ զայն կ'անուանէ իր հայրը: Աւելի ցայտուն ապացոյց մը կարելի է գտնել Գ. արար, Գ. տեսարանի հայերէն թարգմանութեան մէջ (էջ 85), ուր Արշակին նախկին զոհերը կը յայտնուին որպէս ուրուականներ: Երկրորդ ուրուականը իտալերէն բնագրին մէջ կ'ըսէ Արշակին. «Non ravvisi tuo fratello?» («Եղբայրդ չե՞ս ճանչնար») (էջ 84): Սակայն անոր համապատասխանող հայերէն բնագիրը Թէրզեան թարգմանած է այսպէս. «Զե՞ս ճանչնար զԳնել»: Անիկա ոչ մէկ կասկած կը թողու՝ թէ Թէրզեանի նպատակն էր անտեսել պատմական իրողութիւնը եւ Գնելը ներկայացնել որպէս Արշակին եղբայրը: Նախընտրեցինք յարգել Թէրզեանին ընտրութիւնը, եւ քանի որ Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ այս կէտը երբեք չէ նշուած, կ'առաջակենք Վարդանին բառերը՝ «Del prence tuo rival sposa promessa» («Քու հակառակորդ իշխանիդ խօսեցեալը») փոխել՝ «Di tuo fratello Knel, sposa promessa» -ի («Քու հարազատ եղբօրդ խօսեցեալը»):

2 եւ 3.- Թէրզեանի տպագրուած լիպրեթթոյին (էջ 26-27) եւ Զուհաճեանի նուագագրութեան բառերը հետեւեալն են.

[Moderato]
46 VARTAN
Di - strut - to il Per - so e - ser - ci - to, l'ar - me - no stuol rie - de - a,
50 VAR.
quan - do re - pen - te un or - di - ne d'Ar - sa - ce a noi giun - ge - a, e ad un de - sti - no in -

55 VAR. co - gni - to par - te di noi n'an - dò. In - vol - ti nel - le te - ne - bre

60 VAR. al - lo squil - lar di trom - be que' pro - di un o - ste as - sal - go - no che al lor fu - ror soc -

65 VAR. com - be: ma, oh ciel! qual rio spet - ta - co - lo il so - le a noi sve - lò!

70 KNEL **Andante** Ah! sì quel gri - do fu - ne - bre col - pi - a me pur fug -

74 K. gen - te: al lam - peg - giar de' ful - mi - ni ve - dea sul suol gia - cen - te

77 K. san - gue gron - dan - ti e pal - li - de le sal - me de' guer - rier... Smun - te co - là ed e -

81 K. sa - ni - me di don - ne stuol gia - ce - a, ve - gli e bam - bin che un

85 K. tru - ci - do ac - ciar sve - na - ti a - ve - a, a - ve - a sve - na - ti: fe - ri - a le stel - le un

89 K. fu - ne - bre suon di ven - det - ta, un suon di ven - det - ta al - tier...

Թէ՛ իտալերէն եւ թէ՛ հայերէն բնագիրներու մեկնաբանութեան մեր ջանքերը մնացին անարդիւնք: Յայտնի չէ՝ թէ ով-որուն սպանած է: Այլեւ, ո՞ր ազգին կը պատկանին «Donne...veglie bambin»-ը («Երամք կանանց եւ ծերունիք եւ երախայք»): Պարզ է՝ որ Թէրզեան որոշ «պատերազմի ոճիր» մը կը վերագրէ Արշակ թագաւորին, իր դէմ հրաւիրելով Գնելին եւ Վաղինակին զայրոյթը: Որոշեցինք այս մեներգներուն բառերը լրիւ անտեսել եւ՝ առիթէն օգտուելով, փոխարէնը օփերային մէջ ներմուծել թեմաներ՝ որոնք այլապէս դուրս մղուած էին Զուհաճեանի նուագագրութենէն բայց անհրաժեշտ են նիւթի տրամաբանական ընթացքին համար: Վաղինակի մեներգին մեր նոր բառերը կը վերականգնեն Արշակ թագաւորին հայրասպանութեան թեման: Վերջինը վերցուցած ենք Թէրզեանի գրքոյկին ուրիշ տեսարանէ մը՝ որ դուրս ձգուած է Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ: Տիրան թագաւորի սպանութեան վերականգնումը անհրաժեշտ համարեցինք, որովհետեւ օփերայի վերջնական նուագագրութեան մէջ յաճախ կը հանդիպինք արքայասպանութեան թեմային՝ հակառակ որ Տիրանի սպանութեան նկարագրութիւնը դուրս ձգուած է: Բացի Գնելի վերոյիշեալ խօսքերէն՝ «La gelida salma del padre ... etc.» (տե՛ս Փոփոխութիւններ, թիւ 1), Բ. արարի արիային մէջ՝ Գնել «հայրասպան» («parricida») կը կոչէ Արշակը (էջ 56-57՝ ըստ Թէրզեանի գրքոյկին): Նաեւ, օփերայի աւարտին (Դ. արար, Բ. տեսարան) (էջ 100-101՝ ըստ Թէրզեանի գրքոյկին), Փառանձեմ՝ Արշակին ակնարկելով, կ'ըսէ. «Ei svenar mio sposo ardia col pugnal con cui feria il suo veglio genitor!» («Ինքն ամուսինս ալ խողխողեց այն դաշոյնով որով անխնայ իմ ալեւոր հայրս սպաննեց»): Այստեղ դարձեալ չփոթմունքի դուռ բացող տարբերութիւններ կան իտալերէն եւ հայերէն բնագիրներուն միջեւ: Իտալերէն բնագրի «suo»-ն կրնայ վերագրուիլ թէ՛ Արշակի հօր եւ թէ՛ Գնելի հօր: Եթէ նկատի առնենք, որ Թէրզեան՝ Արշակն ու Գնելը եղբայրներ կը համարէ, ուրեմն կարեւոր չէ՝ թէ նախադասութեան մէջ «suo»-ն որուն կ'ակնարկէ: Երկու պարագային ալ Տիրանի մասին է խօսքը: Սակայն հայերէն բնագրի «իմ» բառը բոլորովին ուրիշ հարցադրումներու դուռ կը բանայ: Յանկարծ, վերջին պահուն, նոր կերպար մը՝ Փառանձեմին հայրը, կը յայտնուի պատմութեան մէջ, որուն մասին ոչ մէկ ակնարկ եղած էր ցարդ: Հաւանաբար վրիպակ մըն է եւ պէտք է կարդալ՝ «*իր* ալեւոր հայրը»:

Ստորեւ՝ Թէրզեանի գրքոյկին այն տեսարանը (տեսիլը), որուն հիման վրայ գրեցինք Վաղինակին նոր բառերը.

Բ. Արար, Տեսիլ Ա.

(էջ 32-35՝ ըստ Թէրզեանի գրքոյկին)

(Սրահ յարքունիս. անդրի Տիրանայ)

NERSES E PARANSEMA

NERSES

Splendor d'Armenia, oh qual t'avvolge nube...
Quale di tue virtù fù la mercede!

PARANSEMA

O padre, forse di Diran favelli?

NERSES

Di lui.

PARANSEMA

Che fu mi dite, o ciel!

NERSES

M'ascolta!
D'Arsace il padre in ceppi ignobili
Gemea nel fondo d'atra prigion.
Misero cieco! - al ciel volgendosi
Chiudea sul figlio maledizion!

Talor dal duolo spinto al delirio
Per trucidarsi volgea l'acciar:
Talor pareagli un trono il carcere:
Quivi sovrano credea regnar.

Spesso più mite lo stolto principe
Cadea supino, dicea: "Pietà!
Un solo istante di luce, un raggio
Al misero orbo chi mai darà?"

Così pregava con mesti gemiti
Quando fra l'ombre muto avanzar
Sente persona che in seno immersegli
Con truce gaudio trisulco acciar!

PARANSEMA

Mi manca il core... io fremo...

NERSES

Ascoltami...
L'empio che un veglio senza mercè
Privo degli occhi, svenó nel carcere,
Era suo figlio, è Arsace, è il re!

PARANSEMA

Quale frastuono io sento!

NERSES

Di spavento e furor questa novella
Empì tutta la corte.

ՆԵՐՍԷՍ ԵՒ ՓԱՌԱՆՁԵՄ

ՆԵՐՍԷՍ

Պարծանք Հայաստանի՝ ի՜նչպիսի՜ ամպ մը կը պատէ զքեզ, ի՜նչպիսի տրիտուր ընդունեցան արժանիքդ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Ո՛վ Հայր՝ թերեւս Տիրանայ վրայ կը խօսիս:

ՆԵՐՍԷՍ

Այո՛:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Ո՛հ, ի՜նչ եղաւ. ըսէ:

ՆԵՐՍԷՍ

Լո՛ւր.- Հայրն Արշակայ յանարգ շղթաներ
Ահաւոր բանտի մ՚ի խոր կը հեծէր:
Թշուա՜ռ կոյր. ՚ի մթան ամբառնալով ձեռս
Իւր որդւոյն ՚ի գլուխ կը կարդար անէծս:

Երբեմըն ցնորեալ չարատանջ ցաւէն
Կ՚ուզէր ՚ի սուսեր իւր մխուիլ անդէն,
Երբեմն իրեն զահ կ՚երեւար բանտն այն
Ուր իշխել կարծէր նա միահեծան:

Խելացնոր իշխանն երբեմն ամոքած
«Գըթութի՜ւն՝ գոչէր անկեալ ձեռնամած՝
Տարաբաղդ կոյրին ո՛հ ո՞վ պիտի տայ
Կաթիլ մը լուսոյ զոր ՚ի զուր մուրայ...»

Այսպէս կ՚աղաչէր աղի արտասուօք
Երբ ըստուերաց մէջ անձայն՝ անողոք՝
Դաշոյն յաջ՝ ծիծաղ ՚ի շրթունս՝ վազեց
Դահիճ մ՚ու սրտին երկաթը մըխեց:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Ո՜վ ահազնալուր վէպ...

ՆԵՐՍԷՍ

Այն անօրէնն
Որ առ դրունս շիրմին խողխողեց ըզծերն
Եւ խըզեց ըզլոյսն ըզկեանս եւ ըզզահ՝
Արշակն է, որդին, թագաւորն է...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Ա՜հ.
Ի՜նչ աղմուկ կը լսեմ:

ՆԵՐՍԷՍ

Այս լուրը արհաւրօք եւ մոլեգնութեամբ լըցուց համայն արքունիքը:

Այս տեսիլին կը յաջորդէ այլ «կրճատուած» տեսիլ մը՝ ուր երգչախումբը կ'ողբայ Տիրանին մահը եւ ողորմութիւն կը հայցէ Աստուծմէ հայրենիքին համար:

Գնելին նոր բառերը՝ որպէս Վաղինակին պատասխան, մեզի առիթ ընծայեցին երկու այլ թեմաներ ներմուծելու, որոնք էական են պատմութեան շարունակութեան եւ ըմբռնման համար. ա.- Այն հանգամանքը՝ թէ Գնել գիտէ Արշակին նպատակները իր կնոջ հանդէպ, կ'արդարացնէ իր գաղտնի վերադարձը աքսորէն եւ միացումը Վաղինակին՝ Արշակը տապալելու ծրագրին մէջ: բ.- Գնել կը զգուշացնէ Վաղինակին՝ թէ Օլիմբիան վտանգի մէջ է, որով կ'արդարանայ յետագային Օլիմբիան փրկելու Վաղինակին փորձը (Բ. արար):

Առաջին թեման քաղուած է Բ. արարի տեսիլ Գ.-էն, որ Յաւելումներ թիւ 3-ին մէջ արդէն իսկ նշուած տեսիլէն առաջ կու գայ: Ահա ամբողջական տեսիլը.

Բ. Արար, Տեսիլ Գ.

(էջ 36-40՝ ըստ Թէրզեանի գրքոյկին)

PARANSEMA E KNEL

KNEL

Ecco dell' empio il nido,
Ecco l'ara su' cui deve immolarsi
L'infame, sacro alla vendetta mia!
Invan la sorte avversa mi tradia...
Qui de' suoi sgherri in traccia m'inoltrai.
Ma qual colpisce il guardo
Dolce e fatal vista? Oh chi vegg'io?

PARANSEMA

Tu qui, mio sposo Knel?

KNEL

Tu pure, o donna!

PARANSEMA

Ad implorar il tuo perdon qui mossi.

KNEL

Qui? mio perdon? o mia delusa speme!

PARANSEMA

Qual mai rio sospetto
Funesta il tuo petto?
Non crescer dell' alma
Già oppressa il martir!

KNEL

Qualor la bufera - terribil contesa
Movea ne' deserti del cielo stranier,
La fronte adagiata - a una rupe scoscesa
Volgeva a te sola - ogni cura e pensier.

PARANSEMA

Tuo fu questo core
Degli anni sul fiore:
L'estremo dell' alma
Sarai tu sospir.

KNEL

All' aura che sibila - all' onda che geme
Chiedeva anelante - all' erbe ed ai fior,
Se avesser veduta - la dolce mia speme,
Se all' esule fida - serbavasi ognor...

ԳՆԵԼ ԵՒ ՓԱՌԱՆՁԵՄ

ԳՆԵԼ *(արպաստելով յեցեալ սեան ուրեք)*

Ահա անօրինին բոյնը. ահա այն խորանը ուր պիտի զենուի վրիժուցս նուիրական անզգամը: Ի զուր մատնեց զիս ոխերիմ բաղդը: Իր դահճաց հետքերը կոխելով հոս մտայ: Բայց ի՞նչ է այս քաղցր ու մահացոյժ տեսիլը որ աչքիս կը զարնէ. զո՞վ կը տեսնեմ:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Դու հո՞ս Գնել՝ իմ ամուսինս ...:

ԳՆԵԼ

Դո՛ւ ալ՝ ո՛վ կին:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Քեզի համար ներումն խնդրելու եկայ:

ԳՆԵԼ

Հո՛ս. ինծի ներո՞ւմն ... ո՛վ 'ի դերեւ ելած յոյսերս ...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Ի՛նչ անգութ կասկածով
Տագնապիս՝ ո՛վ Գնել.
Տառապեալ հոգւոյս մէջ
Կ'ուզե՞ս սուր մը մխել:

ԳՆԵԼ

Երբ որ մրրիկն յօտար երկնից անապատ
Գոռայր ահեղ՝ 'ի ժայռս յեցեալ զիմ ճակատ
Հառաչելով կը դառնայի ես յայն կողմ
Ուր կարծէի կար սիրտ մը դեռ զիս սիրող:

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Ի ծաղկի անդ տիոց
Քոյդ էր՝ Գնել՝ իմ հոգիս.
Անոր հուսկ հառաչանքն
Դու միայն ընդունիս:

ԳՆԵԼ

Քաղցրակարկաչ ալեաց՝ հողմոյն մրրկավար
Եւ թռչնեկին որ ամպերէն սլանար՝
Հարցընէի թէ լուր մը բնաւ կա՞ր ինծի
Թէ մոռցուած էի մտերմաց 'ի սրտի:

PARANSEMA

Oh fuggiam! fuggiam lontano!
Tua la mano, e tuo è il cor.
Se la speme a me togliesti
Deh! mi rendi almen l'amor.

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Փախչինք՝ Գնել՝ հեռու փախչինք.
Քուկդ է միայն Փառանձեմ.
Թէ ամեն յոյս կորսնցուցի՝
Գէթ նորէն սէրդ զտնեմ:

KNEL

Dell' esiglio i dì funesti
Provar brami ed il rigor,
Della trama ordita il laccio
Se non coglie il traditor?

ԳՆԵԼ

Կ'ուզե՞ս դուն հետըս ճաշակել
Աքսորանաց դառըն հաց
Թէ բռնաւորըն ճողոպրի
Ցիմ վրէժխնդիր դարանաց:

PARANSEMA

D'un pugnale armerò il braccio,
Forte rendemi l'amor!

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Դաշոյնով աջըս կը զինեմ,
Կ'այրացընէ զիս քո սէր:

KNEL

Se il nemico vienmi a tergo,
Se trafitto al suol cadrò?

ԳՆԵԼ

Թէ հալածէ՞ զիս թշնամին
Եւ ես իյնամ կարեվեր:

PARANSEMA

Il mio sen ti fia d'usbergo
O a' tuoi piedi io morirò!

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Լանջքըս վահան կ'ըլլան քեզի
Կամ կը մեռնիմ ոտքիդ դէմ:

KNEL

Ti ravviso or... un amplesso...
Tuo son io!

ԳՆԵԼ

Եկ. գրկուինք՝ կին. իմս ես դու
Եւ հիմայ զքեզ կը գտնեմ:

PARANSEMA

Felice me!
Vien qualcuno, o ciel...

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Երջանի՜կ եմ ... բայց ո՞վ է այդ եկողը:

KNEL

È un messo.

ԳՆԵԼ

Պատգամաւոր մը:

PARANSEMA

Perché armato?

ՓԱՌԱՆՁԵՄ

Ինչո՞ւ զինեալ:

KNEL

Vien dal re.

ԳՆԵԼ

Թագաւորէն է:

4.- Թէրզեանի գրքոյկին մէջ այս բաժնին բառերը քիչ մը կը տարբերին Չուհաճեանի նուագագրութեան բառերէն: Այնուամենայնիւ, թէ՛ Թէրզեան եւ թէ՛ Չուհաճեան այստեղ կատարած են պատմութեան չարունակական ընթացքի այնպիսի խախտում մը՝ զոր ուղղակիօրէն կարելի է «սխալ» անուանել: Ահաւասիկ Թէրզեանին բառերը (էջ 48-49).

VALINACE

Da spietato demonio Arsace spinto
Ucciderti qui vuole, e Paransema
L'unico tuo figliuol brama estinto,
Senza rivale per regnare o tema.

ՎԱՂԻՆԱԿ

Լո՛ւր եւ դողա. դժնեայ դիւէ մը դրդեալ
Հոս խողխողել կ'ուզէ Արշակ զՈլոմպի.
Եւ Փառանձեմ՝ ատ 'ի տիրել անմրցեր՝
Կ'ուզէ սպաննել ըզմիամօր քո որդի:

Ահա նոյն բաժինը՝ ըստ Չուհաճեանի նուագագրութեան.

[Allegro moderato]

73 **VALINACE**





Երկու տարբերակներն ալ՝ որոնք խորքին մէջ նոյն իմաստը կ'արտայայտեն, անհնար է միահիւսել Բ. արարի դէպքերուն հետ: Փառանձեմին ամուսինը՝ Գնել, պատմութեան այդ պահուն տակաւին չէ սպանուած իսկ Փառանձեմ չէ դարձած Արշակին ակամայ կողակիցը եւ ոչ ալ ցոյց տուած թագուհի դառնալու որեւէ ցանկութիւն: Փառանձեմին վրէժխնդրութիւնը եւ ոճիրներ գործելը կը սկսին Գ. արարի Ա. տեսարանէն (Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ) կամ օփերայէն դուրս ձգուած Գ. արարի տեսիլ Բ.-էն (ըստ Թէրզեանի գրքոյկին) ետք (տե'ս Յաւելումներ թիւ 4): Երկու տարուան իշխանութենէ ետք է միայն, որ Փառանձեմ կը յայտնաբերէ՝ իր նախկին կնոջ, Օլիմբիային վերադառնալու Արշակին ցանկութիւնը: Այն պահուն՝ երբ Վաղինակ Օլիմբիային կը զգուշացնէ Փառանձեմէն, այս բոլորը դեռ չէր պատահած: Ուստի, այդ զգուշացումը անկարելի է: Միւս կողմէ՝ բոլորին յայտնի է Փառանձեմին տիրանալու Արշակին նպատակները: Հետեւաբար, Վաղինակ այստեղ կարող է Արշակի՝ եւ ոչ Փառանձեմի, վտանգին մասին խօսիլ, մանաւանդ որ նախորդ տեսարանի նոր գրուած բառերով արդէն ներմուծեցինք այդ թեման (տե'ս Փոփոխութիւններ, թիւ 3): Ուրեմն, այս հատուածին համար մեր առաջարկած բառերուն մէջ, Վաղինակ կ'արտայայտուի Արշակէն՝ եւ ոչ Փառանձեմէն, գալիք սպառնալիքներուն մասին:

5.- Չորս նոր տողեր աւելցուցած ենք Արշակի այս արիային մէջ: Անոնք կը հետապնդեն նոյն նպատակները՝ որոնց մասին արդէն արտայայտուեցանք Յաւելումներ թիւ 4, 5, 6 եւ 7-ին մէջ:

Տրուած ըլլալով՝ որ Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ արիայի այս հատուածին երաժշտութիւնն ու բառերը կը կրկնուին երկու անգամ, կարելի եղաւ բնագրին կրկնութեան փոխարէն պարզապէս ներմուծել այս չորս նոր տողերը:

6.- Նոր բառեր գրելու պատճառը այստեղ եւս կապուած է Փառանձեմի հոգեբանական զարգացումը արդարացնելու հետ, ինչպէս մանրամասնօրէն բացատրած ենք Յաւելումներ թիւ 4, 5, 6 եւ 7-ին մէջ:

Թէրզեանի տպագրուած լիպրեթթոյի եւ Զուհաճեանի նուագագրութեան բառերը հետեւեալն է.

[Andante mosso]
74 Tenori
S A T R A P I
i pas-si pre-me, col - mo il do-lor!
Bassi
i pas-si pre-me, col - mo il do-lor!

7.- Այս հատուածի նոր բառերուն նպատակն է աւելի եւս զարգացնել Փառանձեմի սպառնալիքներուն թեման, որ դուրս ձգուած էր Գ. արարէն (նշած ենք Յաւելումներ թիւ 4-ին մէջ): Այս ձեւով կարելի է որոշ չափով նախապատրաստել եւ արդարացնել յետագայ ոճիրը: Այլապէս, Օլիմբիայի թունաւորումը անհասկնալի եւ անսպասելի կրնայ թուիլ:

Թէրզեանի տպագրուած լիպրեթթոյի եւ Զուհաճեանի նուագագրութեան բառերն են.

[Allegro]
372 PARANSEMA
ա.- sot-to cruen-ta, pur-pu-rea cla-mi-de, cin-ta la fron-te pur di ci-pres-so,

[Allegro]
386 PARANSEMA
բ.- s'in-vo-le-ran! s'in-vo-le-ran! s'in-vo-le-ran!

[Allegro]
409 PARANSEMA
գ.- sot-to cruen-ta, pur-pu-rea cla-mi-de, cin-ta la fron-te pur di ci-pres-so, ah!

[Allegro]
427 PARANSEMA
դ.- s'in-vo-le-ran! s'in-vo-le-ran!

8.- Quartettino-ի (տե'ս Վերականգնումներ թիւ 2) Արշակի դերամասին վերջին երկու տողերը ստեղծըւած են ցոյց տալու կացութիւնը ըմբռնելու Արշակի անկարողութիւնը եւ երկմտանքը, ինչ որ կրնայ բացատրել՝ թէ ինչու Արշակ Փառանձեմի ոճիրը չի կանխեր:

9.- Փոփոխութիւնն այստեղ կը նպաստէ յստակեցնելու՝ թէ Օլիմբիային նման ինք ալ (Փառանձեմ) պիտի մահանայ: Ինչպէս նշեցինք Յաւելումներ թիւ 8-16-ին մէջ, Փառանձեմի տիպարը կարիք ունի եզրափակիչ աւարտի մը:

Թէրզեանի տպագրուած լիպրեթթոյի եւ Զուհաճեանի նուագագրութեան բառերն են.

[Andante maestoso]
37 PARANSEMA
pur-ché fos-se e-gli e-se-cra-to

10.- Ասիկա երաժշտականօրէն միակ տեղն է՝ ուր կարելի է Արշակի մահը յայտնել: Այս Հատուածին մասին արդէն նշեցինք Յաւելումներ թիւ 8-16-ին մէջ: Սոյն նախադասութիւնը՝ իր այս ձեւով, Թէրզեանի գրքոյկին մէջ չկայ, իսկ Զուհաճեանի նուագագրութեան մէջ բնագիրն այսպէս է.

[Religioso]

184 VALINACE

Oh! rio do - lor

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

الناشر
جمعية القاهرة الخيرية الأرمينية العامة
صندوق ساتنيج شاكر

دار نوبار للطباعة
رقم الإيداع : ١٣٤٣٨ / ٢٠٠٠

أرشـــاج الثـــانى

أوبرا من أربعة فصول

موسيقى : ديكران تشوهاچيان

النص الشعري : توماس ترزيان

نسخة الغناء والبيانو

التحرير الموسيقى : هايج أفاكيان

تحرير النص الشعري : جيرالد پاپازيان

القاهرة

٢٠٠٠